

CENTER FOR
ANALYTICAL
RESEARCH &
EVALUATION

ҒЫЛЫМИ-ПРАКТИКАЛЫҚ ЖУРНАЛ | НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ | SCIENTIFIC AND PRACTICAL JOURNAL

МЕМЛЕКЕТТІК АУДИТ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ АУДИТ STATE AUDIT

ҚАЗАН
ОКТЯБРЬ
OCTOBER

2021

ЖЕЛТОҚСАН
ДЕКАБРЬ
DECEMBER

№ 4 (53)

ISSN 2072-9847

НӨМІРДЕ ОҚЫҢЫЗ ЧИТАЙТЕ В НОМЕРЕ INSIDE

Республикалық бюджеттің шоғырландырылған қаржылық есептілігі аудитінің өзекті мәселелері

**Өскенбаева Ә.Р.,
Құлмұрзинова Ғ.А.**

Мақалада мемлекеттік аудит нәтижелері бойынша анықталған республикалық бюджеттің шоғырландырылған қаржылық есептілігін қалыптастыру жүйесіндегі негізгі оң сәттер мен олқылықтар келтірілген. Қоғамдық сектордың қаржылық есептілігінің халықаралық стандарттары жөніндегі Кеңес әзірлеген қаржылық есептілік құрамына кірмейтін қаржылық ақпаратты дайындау бойынша ұсынылатын практикаға байланысты мәселелер қаралды. Бухгалтерлік есеп пен мемлекеттік сектордың қаржылық есептілігін жасаудың шетелдік тәжірибесінің негізгі аспектілері ұсынылған. Халықаралық стандарттарды және шетелдік практиканы практикада қолдану жөніндегі нұсқаулықтардың талаптарын ескере отырып, Қазақстан Республикасындағы қаржылық есептіліктің сапасын арттыру бағыттары айқындалды.

Актуальные вопросы аудита консолидированной финансовой отчетности республиканского бюджета

**Ускенбаева А.Р.,
Кулмурзинова Г.А.**

В статье приведены основные положительные моменты и упущения в системе формирования консолидированной финансовой отчетности республиканского бюджета, выявленные по результатам государственного аудита. Рассмотрены вопросы, связанные с рекомендуемой практикой по подготовке финансовой информации, не включаемой в состав финансовой отчетности, разработанной Советом по международным стандартам финансовой отчетности общественного сектора. Представлены основные аспекты зарубежного опыта бухгалтерского учета и составления финансовой отчетности государственного сектора. С учетом требований руководств по практическому применению международных стандартов и зарубежной практики определены направления повышения качества финансовой отчетности в Республике Казахстан.

Topical issues of audit of the consolidated financial statements of the republican budget

**Uskenbayeva A.R.,
Kulmurzinova G.A.**

The article presents the main positive aspects and omissions in the system of formation of consolidated financial statements of the republican budget, identified by the results of the state audit. The issues related to the recommended practice for the preparation of financial information that is not included in the financial statements developed by the Council for International Financial Reporting Standards of the Public Sector are considered. The main aspects of foreign experience of accounting and preparation of financial statements of the public sector are presented. Taking into account the requirements of the guidelines for the practical application of international standards and foreign practice, the directions for improving the quality of financial reporting in the Republic of Kazakhstan have been determined.

Covid–19 пандемиясы жағдайында тиімділікті мемлекеттік аудит құралдарын кеңейту

**Никифорова Е.В.,
Гайнутдинова М.Н.**

Қазіргі жағдайда мемлекеттік органдар олардың қызметі ашық болған кезде тиімді жұмыс істейді. Ашық үкімет азаматтарға мемлекеттік басқару процестеріне және, сайып келгенде, салық төлеушілердің ақшасын пайдалануға мүмкіндік береді. Осы тұрғыда ЖАО-ға өте маңызды міндет жүктелген – бюджет қаражатының тиісті және тиімді пайдаланылуын бақылауды жүзеге асыру.

Расширение инструментов государственного аудита эффективности в условиях пандемии Covid–19

**Никифорова Е.В.,
Гайнутдинова М.Н.**

В условиях пандемии Covid–19 возрастает роль государственного аудита эффективности, так как для поддержки бизнеса Россией были выделены существенные средства на поддержку бизнеса. Соответственно, появляется необходимость в разработке новых инструментов государственного аудита в части оценки социальной и экологической эффективности субъектов хозяйствования.

Expanding the tools of state efficiency audit in the context of the Covid–19 pandemic

**Nikiforova E.V.,
Gainutdinova M.N.**

In modern conditions, public authorities function most effectively when their activities are open. Open government provides citizens with an opportunity to look at the processes of government and, ultimately, the use of taxpayers' money. In this context, the SAI has an extremely important task – to monitor the proper and effective use of budget funds. Thus, the openness of the SAI itself contributes to the realization of citizens' rights to participate in government.

CENTER FOR
ANALYTICAL
RESEARCH &
EVALUATION

МЕМЛЕКЕТТІК АУДИТ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ АУДИТ STATE AUDIT

РЕДАКЦИЯЛЫҚ КЕҢЕС

Н.Н. ГОДУНОВА – Редакциялық кеңестің төрайымы – Республикалық бюджеттің атқарылуын бақылау жөніндегі есеп комитетінің Төрайымы, Қазақстан Республикасы

І.Л. АҚПОМБАЕВ – Қазақстан Республикасы

Р.А. АЛШАНОВ – Қазақстан Республикасы

Л.З. БЕЙСЕНОВА – Қазақстан Республикасы

В. ЛАКИС – Литва Республикасы

А.Б. ЗЕЙНЕЛҒАБДИН – Қазақстан Республикасы

Z. KORZEV – Польша Республикасы

Г.Ж. ҚАРАҚҰСОВА – Қазақстан Республикасы

Н.А. КОРЖОВА – Қазақстан Республикасы

С.Х. ҚОШКІМБАЕВ – Қазақстан Республикасы

Н.А. НАЛИБАЕВ – Қазақстан Республикасы

Е.В. НИКИФОРОВА – Ресей Федерациясы

С.Н. НҮГЕРБЕКОВ – Қазақстан Республикасы

О.Н. ӨКСІКБАЕВ – Қазақстан Республикасы

Т.М. СУЛЕЙМЕНОВ – Қазақстан Республикасы

С.В. ШКОДИНСКИЙ – Ресей Федерациясы

РЕДАКЦИЯ АЛҚАСЫ

С.К. КЕНЖЕБОЛАТ – бас редактор

А.Р. ӨСКЕНБАЕВА – сарапшы

Ә.А.-Қ. КӘРІБАЕВ – сарапшы

С.С. ИСАЕВА – шығарушы редактор

РЕДАКЦИОННЫЙ СОВЕТ

ГОДУНОВА Н.Н. – Председатель редакционного совета - Председатель Счетного комитета по контролю за исполнением республиканского бюджета, Республика Казахстан

АҚПОМБАЕВ И.Л. – Республика Казахстан

АЛШАНОВ Р.А. – Республика Казахстан

БЕЙСЕНОВА Л.З. – Республика Казахстан

ЛАКИС В. – Литовская Республика

ЗЕЙНЕЛҒАБДИН А.Б. – Республика Казахстан

KORZEV Z. – Республика Польша

КАРАГУСОВА Г.Д. – Республика Казахстан

КОРЖОВА Н.А. – Республика Казахстан

КОШКИМБАЕВ С.К. – Республика Казахстан

НАЛИБАЕВ Н.А. – Республика Казахстан

НИКИФОРОВА Е.В. – Российская Федерация

НҮГЕРБЕКОВ С.Н. – Республика Казахстан

ОКСИКБАЕВ О.Н. – Республика Казахстан

СУЛЕЙМЕНОВ Т.М. – Республика Казахстан

ШКОДИНСКИЙ С.В. – Российская Федерация

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ

КЕНЖЕБУЛАТ С.К. – главный редактор

УСКЕНБАЕВА А.Р. – эксперт

КАРЫБАЕВ А.А.-К. – эксперт

ИСАЕВА С.С. – выпускающий редактор

Журнал 2021 жылғы 24 қарашада Қазақстан Республикасы Ақпарат және қоғамдық даму министрлігінің Ақпарат комитетінде қайта тіркеліп, № KZ03VPY00043140 куәлігі берілген.

Алғашқы есепке қоя нөмірі және күні № 9582-Ж. 15.10.2008 ж.

Жазылу индексі **74167**.

Тоқсанына 1 рет шығарылады.

Таралымы: 200 дана.

Журнал перерегистрирован Комитетом информации Министерства информации и общественного развития Республики Казахстан 24 ноября 2021 года, свидетельство № KZ03VPY00043140.

Номер и дата первичной постановки на учет № 9582-Ж. 15.10.2008 г.

Подписной индекс **74167**.

Выходит 1 раз в квартал.

Тираж 200 экземпляров.

МАЗМҰНЫ

ӘДІСНАМА, ТЕОРИЯ ЖӘНЕ ТӘЖІРИБЕ

Республикалық бюджеттің шоғырландырылған қаржылық есептілігі аудитінің өзекті мәселелері Ә.Р. Өскенбаева, Ғ.А. Құлмұрзинова	6
Ішкі аудит қызметін жетілдіру жолында ақпараттық технологиялар рөлі А.Н. Жұманова	13
МСХҚЕС талаптарына сәйкес жасалған шоғырландырылған қаржылық есептілік аудитін жоспарлау ерекшеліктері Д.Н. Жамиева	18
Ұлттық экономиканың мұнай емес секторын әртараптандыру саясатының тиімділігі аудитінің кейбір аспектілері Ғ.А. Құлмұрзинова, М.М. Нұрланова	24

ЗЕРТТЕУЛЕР

Мемлекеттік сатып алу: шағын және орта бизнесті дамытудың құралы А.Т. Кеншинбаева, Ә.Ә-Қ. Кәрібаев	34
Тиімділік аудитін жүргізудің қазіргі заманғы тәуекелдері мен проблемалары және әртүрлі тәсілдерді қолдану арқылы оларды шешу жолдары Б.Н. Маишев	40
Ұлттық банк активтерінің пайдаланылуына аудит жүргізудің әлемдік тәжірибесіне салыстырмалы талдау Т.Т. Шынтемирова	47
Халықтың тұрмыс сапасы Қазақстан Республикасындағы мемлекеттік басқару тиімділігінің көрсеткіші ретінде: субъективті тәсілдеме А.М. Рахметова, Е.Г. Будешов	58
Өңірлерді дамытудың мемлекеттік бағдарламасын іске асыру нәтижелерін бағалау және талдау ерекшеліктері К.С. Негметжанова	67

ШЕТЕЛДІК ТӘЖІРИБЕ

Covid–19 пандемиясы жағдайында тиімділікті мемлекеттік аудит құралдарын кеңейту Е.В. Никифорова, М.Н. Гайнутдинова	75

СОДЕРЖАНИЕ

МЕТОДОЛОГИЯ, ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА

Актуальные вопросы аудита консолидированной финансовой отчетности республиканского бюджета Ускенбаева А.Р., Кулмурзинова Г.А.	6
Роль информационных технологий в совершенствовании службы внутреннего аудита Жуманова А.Н.	13
Особенности планирования аудита консолидированной финансовой отчетности, составленной в соответствии с требованиями МСФООС Жамиева Д.Н.	18
Некоторые аспекты аудита эффективности политики диверсификации ненефтяного сектора национальной экономики Кулмурзинова Г.А., Нурланова М.М.	24

ИССЛЕДОВАНИЯ

Государственные закупки: инструмент развития малого и среднего бизнеса Кеншинбаева А.Т., Карыбаев А.А-К.	34
Современные риски и проблемы проведения аудита эффективности и пути их решения путем внедрения различных подходов Маишев Б.Н.	40
Сравнительный анализ мирового опыта проведения аудита использования активов Национального банка Шынтемирова Т.Т.	47
Качество жизни населения как показатель эффективности государственного управления в Республике Казахстан: субъективный подход Рахметова А.М., Будешов Е.Г.	58
Особенности оценки и анализ результатов реализации государственной программы развития территорий Негметжанова К.С.	67

ЗАРУБЕЖНЫЙ ОПЫТ

Расширение инструментов государственного аудита эффективности в условиях пандемии Covid-19 Никифорова Е.В., Гайнутдинова М.Н.	75

CONTENTS

METHODOLOGY, THEORY, PRACTICE

Topical issues of audit of the consolidated financial statements of the republican budget Uskenbayeva A.R., Kulmurzinova G.A.	6
The role of information technologies in improving internal audit service Zhumanova A.N.	13
Features of planning the audit of consolidated financial statements prepared in accordance with the requirements of IPSAS Zhamiyeva D.N.	18
Some aspects of the audit of the effectiveness of the policy of diversification of the non-oil sector of the national economy Kulmurzinova G.A., Nurlanova M.M.	24

RESEARCHES

Public procurement: a tool for small and medium-sized business development Kenshinbaeva E.T., Karybayev A.A-K.	34
Modern risks and issues of performing performance audit and ways to solve them by implementation of different approaches Maishev B.N.	40
Comparative analysis of the world experience of auditing the use of assets of the National bank Shyntemirova T.T.	47
A Subjective Approach to Quality of Life as an Indicator of Public Administration Performance in the Republic of Kazakhstan Rakhmetova A.M., Budeshov Ye.G.	58
Features of evaluation and analysis of the results of the implementation of the state program for the development of territories Negmetzhanova K.S.	67

FOREIGN EXPERIENCE

Expanding the tools of state efficiency audit in the context of the Covid–19 pandemic Nikiforova E.V., Gainutdinova M.N.	75

МРНТИ 06.35.31

Ускенбаева А.Р.
к.э.н., доктор Ph.D.
заместитель директора
ТОО «Центр исследований
анализа и оценки эффективности»
г.Нур-Султан, Республика Казахстан
asia8@bk.ru

Кулмурзинова Г.А.
главный эксперт-ассистент государственного аудитора
Счетный комитет по контролю
за исполнением республиканского бюджета
г.Нур-Султан, Республика Казахстан
g.kulmurzinova@esep.gov.kz

АКТУАЛЬНЫЕ ВОПРОСЫ АУДИТА КОНСОЛИДИРОВАННОЙ ФИНАНСОВОЙ ОТЧЕТНОСТИ РЕСПУБЛИКАНСКОГО БЮДЖЕТА

Аннотация: *Счетный комитет с 2020 года проводит государственный аудит консолидированной финансовой отчетности республиканского бюджета, итоги которого отражаются в составе годовой отчетности об исполнении республиканского бюджета. В статье приведены основные положительные моменты и упущения в системе формирования консолидированной финансовой отчетности республиканского бюджета, выявленные по результатам государственного аудита. Рассмотрены вопросы, связанные с рекомендуемой практикой по подготовке финансовой информации, не включаемой в состав финансовой отчетности, разработанной Советом по международным стандартам финансовой отчетности общественного сектора. Представлены основные аспекты зарубежного опыта бухгалтерского учета и составления финансовой отчетности государственного сектора. С учетом требований руководств по практическому применению международных стандартов и зарубежной практики определены направления повышения качества финансовой отчетности в Республике Казахстан.*

Ключевые слова: *Счетный комитет, государственный аудит, консолидированная финансовая отчетность, МСФООС, руководство по практическому применению, аудит финансовой отчетности, ISSAI*

ВВЕДЕНИЕ

За период независимости Казахстан выстроил систему формирования финансовой отчетности в соответствии с IPSAS и аудита консолидированной финансовой отчетности в соответствии с ISSAI. Счетным комитетом разработаны и утверждены процедурные стандарты внешнего государственного аудита и финансового контроля с учетом требований международных стандартов, а также приняты другие правовые акты методологического характера.

Реформирование системы бухгалтерского учета в государственном секторе в Казахстане началось в 2008 году, с 2013 года все государственные учреждения осуществляют учет и формируют финансовую отчетность по методу начисления в соответствии с нормативно-правовыми актами, основанными на МСФООС, а с 2019 года в состав годовой отчетности об исполнении республиканского бюджета включена годовая консолидированная финансовая отчетность об исполнении республиканского бюджета.

ОСНОВНАЯ ЧАСТЬ

С момента выхода закона «О государственном аудите и финансовом контроле» Счетным комитетом сформирована методологическая база по аудиту финансовой отчетности, включая консолидированную. Начиная с 2020 года, Счетный комитет выполняет аудит консолидированной финансовой отчетности республиканского бюджета (КФО РБ). Целью аудита является повышение уровня доверия предполагаемых пользователей к финансовой отчетности. Это достигается выражением независимого мнения о том, является ли финансовая отчетность точной, достоверной и соответствующей применяемой концепции подготовки финансовой отчетности. Счетный комитет как высший орган государственного аудита подходит к вопросу аудита консолидированной финансовой отчетности республиканского бюджета комплексно. Помимо указанной цели о выражении мнения, Счетный комитет анализирует состояние активов и обязательств государства, тренды и динамику финансового состояния страны, включая долгосрочную финансовую устойчивость. Итоги аудита КФО РБ входят в заключение Счетного комитета к отчету правительства Республики Казахстан об исполнении республиканского бюджета.

Так, по итогам аудита КФО РБ установлены существенные недостатки в области методологии, не соответствующие международным стандартам и лучшим мировым практикам. В числе основных проблем Счетным комитетом определены следующие упущения, в том числе в самой основе представления финансовой отчетности:

- периметр консолидации (в консолидированный бухгалтерский баланс не вошли активы и обязательства государственных органов, отвечающих за национальную безопасность, в то время как информация о доходах и расходах, о поступлениях и выбытии денежных средств отражена в отчетах о результатах финансовой деятельности и о движении денежных средств отражена);

- качество входящего сальдо;
- учет и стоимость земельных участков, приобретенных в комплексе со зданиями (на балансе у многих государственных учреждений земля не числится (либо, в случае приобретения их со зданиями, отражены как имущественный комплекс) при их фактическом

наличии, либо отражается по нулевой стоимости, несмотря на то, что они задействованы в их деятельности и/или приносят доход (в виде сдачи в аренду и др.);

- стоимость других долгосрочных активов государства;

- отражение долгосрочных финансовых инвестиций (ДФИ) в субъекты квазигосударственного сектора, осуществленных до перехода на МСФООС (на долю ДФИ приходится 59% от общего объема активов республиканского бюджета и валюты баланса. В ходе аудита в 2020 году искажения по ДФИ устранены на 4 148 млрд. тенге);

- не отражение и недостоверное отражение доли участия Правительства Республики Казахстан в зарубежных ассоциированных организациях;

- несоблюдение требований МСФООС в отношении консолидации финансовых операций контролируемых компаний;

- отражение в составе активов безнадежной задолженности, подлежащей списанию;

- отражение долгосрочных обязательств государства не в соответствии с требованиями МСФООС;

- разрозненность информационных систем и противоречивость источников бюджетной и финансовой отчетности;

- низкий уровень раскрытия информации, не соответствующий последним новшествам в МСФООС [1, 2].

По итогам аудита Счетным комитетом были даны рекомендации по совершенствованию процесса ведения бухгалтерского учета и формирования КФО РБ в соответствии с МСФООС.

Помимо МСФООС, устанавливающих официальные требования к подготовке финансовой отчетности, Советом по международным стандартам финансовой отчетности общественного сектора разрабатываются Руководства по практическому применению (РПП), которые содержат рекомендуемые практики по подготовке финансовой отчетности общего назначения (ФООН), не включаемой в состав финансовой отчетности [4]:

РПП 1 «Представление отчетности по долгосрочной финансовой отчетности организации» (Reporting on the Long-Term Sustainability of an Entity's Finances, июль 2013 г.);

РПП 2 «Обсуждение и анализ финансовой отчетности» (Financial Statement Discussion and Analysis, июль 2013 г.);

РПП 3 «Сообщение информации об эф-

фактивности оказания услуг» (Reporting Service Performance Information, март 2015 г.)

Применение указанных РПП позволит правительству на уровне формирования консолидированной финансовой отчетности осуществлять анализ, сравнение и прогнозирование финансовых показателей страны. Так, РПП 1 «Представление отчетности по долгосрочной финансовой отчетности организации» (РПП 1) обеспечивает четкие рекомендации относительно представления информации о способности организации предоставлять социальные блага на существующем уровне, получать существенные доходы от налогообложения и выполнять свои финансовые обязательства. В РПП 1 указывается, что проектные показатели должны быть основаны на текущей политике, не просто на обоснованных предположениях.

РПП 1 предполагает раскрытие информации с учетом проведения анализа следующих аспектов:

- периодичность составления финансовой отчетности и обновление запланированных показателей;
- основные направления финансовой политики государства;
- демографическая и экономическая ситуация;
- определение основных потоков денежных поступлений;
- анализ чувствительности;
- уровень инфляции и показатели финансовых рынков (ставки процента и др.);
- влияние требований законодательства;
- соотношение и влияние социальных программ и программ в реальном секторе экономики.

При анализе долгосрочной финансовой устойчивости организаций Совет по МСФООС предлагает анализировать достаточно продолжительный период времени, при этом, все графические материалы и таблицы должны составляться на принципе сравнимости и сопоставимости, и обоснованных предположениях.

РПП 2 «Обсуждение и анализ финансовой отчетности» (РПП 2) определяет статус, объем и предел предоставления информации, документ призван способствовать тому, чтобы большее число организаций государственного сектора предоставляли пользователям информацию, содержащую обсуждение и анализ финансовой отчетности. Целью

РПП 2 является обеспечить пользователей информацией касательно существенных статей, финансового положения, результатах и денежных потоках, представленных ФООН. РПП 2 рекомендует, чтобы информация не дублировала информацию, представленную в ФООН, а объясняла и раскрывала ее в существенных аспектах и коррелировала со стратегическими целями, задачами и показателями, основными финансовыми показателями, включая существенные тренды и изменения, отклонениями между фактическими результатами и бюджетом, значительными рисками и неопределенностями, влияющими на финансовое положение, финансовые результаты и денежные потоки.

Обсуждение и анализ финансовой отчетности должны включать основные риски и неопределенности, которые влияют на финансовое положение, финансовые результаты и денежные потоки и включают объяснение того, как это соотносится с целями и стратегиями. Эта информация призвана помочь пользователям оценить влияние этих рисков как в текущем периоде (например, условные обязательства, раскрытые в финансовой отчетности, хеджирование, значительный долг), так и в обозримом будущем.

РПП 3 «Сообщение информации об эффективности оказания услуг» (РПП 3) представляет рекомендации касательно эффективности услуг, оказываемых государственным сектором. Наряду с этим, в данном руководстве приведены основные показатели эффективности, а также рекомендации по выбору показателей эффективности. Таким образом, РПП 3 отражают важную позицию Совета по МСФООС, что финансовая отчетность имеет важное значение для определения эффективности деятельности организаций государственного сектора.

При этом, в РПП 3 рекомендует отражать результаты анализа эффективности и результативности услуг с раскрытием сравнительной информации (относительно текущего периода и ожиданий) о затратах на услуги и полученных выгодах, представленных в финансовой отчетности. Совет по МСФООС рекомендует раскрывать качественные и количественные показатели эффективности при достижении конечных (целевых) показателей, запланированных государственным сектором с учетом принципа сравнимости.

РЕЗУЛЬТАТЫ

В настоящее время странами, полностью перешедшими на МСФООС по методу начисления, применяются указанные РПП (Австралия, Великобритания, Новая Зеландия, Канада и США). Консолидированная финансовая отчетность этих стран содержит не только финансовые отчеты (баланс, отчет о движении денежных средств и т.д.), но и анализ долгосрочной финансовой устойчивости, рисков, неопределенностей, эффективности оказываемых государственных услуг и другой информации, позволяющей оценить тренды развития государства. В мировой практике применяются различные подходы к формированию консолидированной отчетности.

Сообщество по взаимному изучению и обмену опытом по управлению государственными финансами PEMPAL (Public Expenditure Management Peer Assisted Learning) выделяет следующие используемые в международной практике подходы к определению организаций, включаемых в периметр консолидации: правовой, с учетом подсекторов сектора государственного управления, с учетом контроля, бюджетный подход [3, с. 28].

При применении правового подхода периметр консолидации определяется в соответствии с требованиями местного законодательства. Преимуществом этого подхода является простота, вместе с тем, он не покрывает принцип сравнения (межгосударственного). Подход с учетом подсекторов сектора государственного управления совпадает по своей сути с требованиями Руководств по статистике государственных финансов (СГФ), в соответствии с которым в периметр консолидации не попадают субъекты квазигосударственного сектора. Подход с учетом контроля соответствует МСФООС. Сложность данного подхода заключается в сложности применения концепции контроля через значительное влияние. При бюджетном подходе периметр консолидации формируется в зависимости от уровня бюджета, что обеспечивает согласованность с бюджетом и позволяет осуществлять мониторинг исполнения бюджета.

К примеру, в США финансовый отчет предоставляет президенту, Конгрессу и общественности исчерпывающее представление о том, как правительство распоряжается средствами налогоплательщиков. В нем обсуждаются финансовое положение и состояние

правительства, его доходы и расходы, активы и пассивы, другие обязанности и обязательства, а также важные финансовые вопросы и существенные условия, которые могут повлиять на будущую деятельность, включая необходимость достижения финансовой устойчивости в среднесрочной и долгосрочной перспективе. Рассмотрение основных макроэкономических показателей выводит обсуждение финансовых результатов правительства в более широкий контекст. В частности, отношение финансовых результатов к ВВП является показателем способности экономики поддерживать многие правительственные программы [5].

Финансовый отчет Канады состоит из трех томов, а консолидированная финансовая отчетность представлена во второй части первого тома и является лишь небольшой частью общего отчета. Помимо консолидированной финансовой отчетности, в первом томе содержится обсуждение и анализ отчетности, сопоставление финансовой информации за десять лет, анализ доходов и расходов, счетов активов и обязательств и различные заявления. Текущие цифры в отчетах представлены в сравнении с суммами за прошлый год, а в консолидированном отчете об операциях и накопленном дефиците фактические суммы представлены в сравнении с суммами, запланированными в бюджете [6].

Консолидированная финансовая отчетность в Великобритании составляется в соответствии с требованиями МСФООС. Положительным примером для Казахстана является пояснения к финансовой отчетности, где помимо раскрытия информации о финансовых активах и обязательствах, доходах и расходах, состоянии чистых активов/капитала раскрываются основные риски и неопределенности для государственных финансов. Также представляется информация по тому, как правительство в настоящее время ими управляет. Наряду с этим, проводится анализ финансовой устойчивости государственного сектора, эффективности бюджетной и фискальной политик, рассматриваются показатели ликвидности и устойчивости финансов (отношение финансовых активов к обязательствам) [7].

В Австралии консолидированная финансовая отчетность общественного сектора включает пояснения касательно сопоставления фактических и бюджетных сумм (вклю-

чая показатели первоначального и измененного бюджетов). Аудит консолидированной финансовой отчетности проводит высший орган аудита. Основой представления финансовой отчетности в Австралии являются стандарты бухгалтерского учета Австралии (Australian Accounting Standards) [8], включая стандарт финансовой отчетности для общественного сектора 1049 – Финансовая отчетность правительства и сектора государственного управления (AASB 1049 Whole of Government and General Government Sector Financial Reporting) [9]. Интересным и полезным с точки зрения изучения и возможности использования в Казахстане является факт того, что если основные фискальные показатели в финансовой отчетности существенно отличаются от тех, которые рассчитываются по правилам Руководства по статистике государственных финансов Австралии, в пояснениях к финансовой отчетности приводится выверка сумм этих показателей [10].

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Таким образом, в условиях растущего интереса общественности к проблемам бюджетных расходов, а также подотчетности лиц, ответственных за формирование и исполнение государственного бюджета, финансовая отчетность, которая отражает финансовое положение и результаты финансовой деятельности, является одним из источников информации о показателях в области финансового управления. Качественная финансовая отчетность позволяет широкому кругу пользователей финансовой информации удовлетворить эту потребность, улучшает управление в государственном секторе, способствует законности государственной деятельности, повышает доверие общественности к управлению государственным сектором.

Это определяет необходимость ее постоянного развития в соответствии с лучшими мировыми практиками – МСФООС и РПП, рассматривающих дополнительные рекомендации по интерпретации и применению качественных характеристик к информации, которая расширяет применение финансовой отчетности за рамки непосредственно финансовых отчетов.

Сегодня Казахстан сделал определенные шаги в области гармонизации системы бухгалтерского учета и аудита в государственном

секторе. Однако, при дальнейшем развитии системы финансовой отчетности в государственном секторе Казахстана необходимо учитывать глобальные тенденции, связанные с применением МСФООС и РПП. Как известно, Казахстан выбрал путь опосредованного применения МСФООС, и в настоящее время в республике применяются отдельные аспекты практически всех МСФООС. Вместе с тем, необходимо совершенствование системы учета в части раскрытия информации в соответствии с указанными РПП, а также в пояснении представлять информацию о сравнении показателей финансовой отчетности с бюджетными данными и СГФ.

Это позволит на уровне формирования финансовой отчетности осуществлять полноценный анализ и прогнозирование финансового состояния государства, анализа проводимой государственной политики в области бюджетного планирования и фискальной политики, преодоления рисков и управления ими в перспективе, обеспечит переход от управления затратами к управлению результатами для создания ясной и прозрачной системы управления финансовыми ресурсами страны и усиления ответственности за эффективное их использование. Наряду с этим, по итогам аудита КФО РБ необходимо:

- на законодательном уровне определить периметр консолидации;
- рассмотреть возможность проведения переоценки всех долгосрочных активов, включая ДФИ, с учетом их справедливой стоимости и обесценения, а также подходов к их последующей оценке;
- обеспечить сопоставимость данных КФО РБ с данными Реестра государственного имущества, бюджетной отчетности и СГФ;
- на уровне АБП обеспечить систематическую проверку информации, необходимой для подготовки КФО АБП;
- обеспечить полноценный переход государственного сектора на МСФООС;
- на законодательном уровне внедрить применение требований РПП.

Список использованных источников

1. Заключение к отчету Правительства Республики Казахстан об исполнении республиканского бюджета за 2019 год// <https://www.gov.kz/memleket/entities/esep/documents/details/45379>

2. Заключение к отчету Правительства Республики Казахстан об исполнении республиканского бюджета за 2020// <https://www.gov.kz/memleket/entities/esep/documents/details/179122?lang=ru>

3. Руководство КС PEMPAL по консолидации финансовой отчетности / Казначейское сообщество PEMPAL. Тематическая группа по бухгалтерскому учету и отчетности в государственном секторе. URL: https://www.pempal.org/sites/pempal/files/financial_reporting_consolidation_guidance_rus.pdf

4. Руководство по практическому применению / Совет по международным стандартам финансовой отчетности общественного сектора

5. GAO-17-283R Financial Audit: Fiscal Years 2016 and 2015 Consolidated Financial Statements of the U.S. Government (Финансовый аудит: Консолидированная финансовая отчетность правительства США за 2016 и 2015 бюджетные годы), Офис государственной подотчетности США (GAO), Вашингтон, 12 января 2017г., 284 стр.: <https://www.gao.gov/products/GAO-17-283R>

6. Public Accounts of Canada 2016, Volume 1, Summary Report and Consolidated Financial

Statements (Общественные счета Канады 2016, том I Сводный отчет и консолидированная финансовая отчетность), Правительство Канады, 351стр.: <https://www.publications.gc.ca>

7. Whole of Government Accounts: year ended 31 March 2016, HM Treasury, July 2017 (Всего государственных счетов: год, закончившийся 31 марта 2016 года, Казначейство Ее Величества, июль 2017г.), 150 стр. <https://www.gov.uk>

8. AASB Standards. Australian Accounting Standards Board. Available at: <http://www.aasb.gov.au/Pronouncements/Current-standards.aspx>. 6. AASB 1049

9. Whole of Government and General Government Sector Financial Reporting. Australian Accounting Standards Board. Available at: http://www.aasb.gov.au/admin/file/content105/c9/AASB1049_10-07_

10. Consolidated financial statements for the year ended 30 June 2017 (Консолидированная финансовая отчетность за год, закончившийся 30 июня 2017 года), Министр финансов Австралийского Содружества, декабрь 2017 года, 157 стр. <https://www.finance.gov.au>

Өскенбаева Ә.Р.

э.ғ.к., Ph.D. докторы

«Зерттеулер, талдау және тиімділікті бағалау орталығы»

ЖШС директорының орынбасары

Нұр-Сұлтан қаласы, Қазақстан Республикасы

asia8@bk.ru

Құлмұрзинова Ф.А.

мемлекеттік аудиторының бас сарапшы-ассистенті

Республикалық бюджеттің атқарылуын бақылау жөніндегі Есеп комитеті

Нұр-Сұлтан қаласы, Қазақстан Республикасы

g.kulmurzinova@esep.gov.kz

ТҮЙІН

РЕСПУБЛИКАЛЫҚ БЮДЖЕТТІҢ ШОҒЫРЛАНДЫРЫЛҒАН ҚАРЖЫЛЫҚ ЕСЕПТІЛІГІ АУДИТІНІҢ ӨЗЕКТІ МӘСЕЛЕЛЕРІ

Есеп комитеті 2020 жылдан бастап Республикалық бюджеттің шоғырландырылған қаржылық есептілігіне мемлекеттік аудит жүргізеді, оның қорытындылары Республикалық бюджеттің атқарылуы туралы жылдық есептіліктің құрамында көрсетіледі. Мақа-

лада мемлекеттік аудит нәтижелері бойынша анықталған республикалық бюджеттің шоғырландырылған қаржылық есептілігін қалыптастыру жүйесіндегі негізгі оң сәттер мен олқылықтар келтірілген. Қоғамдық сектордың қаржылық есептілігінің халықара-

лық стандарттары жөніндегі Кеңес әзірлеген қаржылық есептілік құрамына кірмейтін қаржылық ақпаратты дайындау бойынша ұсынылатын практикаға байланысты мәселелер қаралды. Бухгалтерлік есеп пен мемлекеттік сектордың қаржылық есептілігін жасаудың шетелдік тәжірибесінің негізгі аспектілері ұсынылған. Халықаралық стандарттарды және шетелдік практиканы практикада қол-

дану жөніндегі нұсқаулықтардың талаптарын ескере отырып, Қазақстан Республикасындағы қаржылық есептіліктің сапасын арттыру бағыттары айқындалды.

Түйін сөздер: Есеп комитеті, мемлекеттік аудит, шоғырландырылған қаржылық есептілік, ҚСХҚЕС, практикалық қолдану жөніндегі Нұсқаулық, қаржылық есептілік аудиті, ISSAI

Uskenbayeva A.R.

C.e.s., Ph.D.

Deputy Director of the «Center for analytical research evaluation» LLP
Nur-Sultan, Republic of Kazakhstan
asia8@bk.ru

Kulmurzinova G.A.

Chief expert-Assistant to the State Auditor

Accounts Committee for Control over the execution of the republican budget
Nur-Sultan, Republic of Kazakhstan
g.kulmurzinova@esep.gov.kz

SUMMARY

TOPICAL ISSUES OF AUDIT OF THE CONSOLIDATED FINANCIAL STATEMENTS OF THE REPUBLICAN BUDGET

Since 2020, the Accounts Committee has been conducting a state audit of the consolidated financial statements of the republican budget, the results of which are reflected in the annual reports on the execution of the republican budget. The article presents the main positive aspects and omissions in the system of formation of consolidated financial statements of the republican budget, identified by the results of the state audit. The issues related to the recommended practice for the preparation of financial information that is not included in the financial statements developed by the Council for International Financial

Reporting Standards of the Public Sector are considered. The main aspects of foreign experience of accounting and preparation of financial statements of the public sector are presented. Taking into account the requirements of the guidelines for the practical application of international standards and foreign practice, the directions for improving the quality of financial reporting in the Republic of Kazakhstan have been determined.

Keywords: Accounts Committee, state audit, consolidated financial statements, IFRS, practical application guide, audit of financial statements, ISSAI

Жұманова А.Н.

«Мемлекеттік аудит» білім беру бағдарламасының магистранты
Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия Ұлттық Университеті
Нұр-Сұлтан қаласы, Қазақстан Республикасы
E-mail: zhumanova.aiko@mail.ru

ІШКІ АУДИТ ҚЫЗМЕТІН ЖЕТІЛДІРУ ЖОЛЫНДА АҚПАРАТТЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАР РӨЛІ

Аннотация. Жаһандық пандемия, әлеуметтік толқулар, саяси толқулар мен экономикалық дағдарыстар нәтижесінде ақпараттық технологияларға қажеттілік арта түскені сөзсіз. Мақаланың мақсаты ішкі аудит қызметтерін жетілдіру жолында ақпараттық технологиялар рөлін айқындау және теориялық зерттеу әдісін пайдалану арқылы ұсыныстар әзірлеу. Қазақстандағы цифрлық экономика дәуіріндегі ішкі аудитте орын алған өзгерістер көрсетілген. Бұл мақалада ішкі аудит қызметтерін жетілдіру жолында ақпараттық технологиялар рөлі айқындау барысында мынадай зерттеу әдістері қолданылды: теориялық зерттеу әдісі, оның ішінде ғылыми ережелер, қорытындылар және ұсыныстар талдау, деректер жинау, өңдеу, жалпылау және сипаттау әдістері. Зерттеу жұмысында ішкі аудит қызметтеріндегі жаңа ақпараттық технологиялармен жұмыс жасауда ішкі аудиторларға қажет дағдылар қарастырылған. Қолданыстағы технологияларды жетілдіру бойынша ұсыныстар берілген.

Түйін сөздер: ішкі аудит, ішкі аудит қызметтері, ақпараттық технологиялар, цифрландыру, big-data, digital IA.

Зерттеу әдістері. Ішкі аудит қызметтерін жетілдіру жолында ақпараттық технологиялар рөлі айқындау барысында мынадай зерттеу әдістері қолданылды: теориялық зерттеу әдісі, оның ішінде ғылыми ережелер, қорытындылар және ұсыныстар талдау, деректер жинау, өңдеу, жалпылау және сипаттау.

КІРІСПЕ

2020 жыл ұзақ уақыт бойы ауыр жылдардың бірі ретінде есте қалады. Жаһандық пандемия, әлеуметтік толқулар, саяси толқулар мен экономикалық дағдарыстардың ортасында ішкі аудит қызметтеріндегі ішкі аудиторлар өз ұйымдарының өмір сүруіне көмектесу үшін бар мүмкіндіктерін пайдаланды. Алайда, ішкі аудиттің өз инфрақұрылымы мен жұмыс жасау үрдістері бұзылды — ішкі аудиторлар қашықтан жұмыс істеуге, тез дамып келе жатқан тәуекелдер ортасымен күресуге және ресурстардың ауытқуларымен күресуге мәжбүр болды. Мұндай сәтсіздіктерге сәтті жауап беру тиімді ынтымақтастықты, байланыс пен өнімділікті қажет етеді — мұның бәрін инновациялар мен технологияларды енгізу арқылы қамтамасыз етуге немесе жақсартуға болады.

Есеп беру сапасына, ақпараттың сенімділігіне және оны ұсынудың толықтығына қойы-

латын өсіп келе жатқан талаптар аудитпен бірге жүретін тексерулер мен қызметтердің сапасын бақылауды жетілдіруді талап етеді. Мұндай жағдайларда аудиторлық ұйымдар аудиторлық іс-шара жүргізу тәртібін өзгертпей, олардың сапасын жақсарту жөнінде шаралар әзірлеуге тиіс. Ол іс-шаралар аудиторлық тексерістің жоғары сапасы мен қолданыстағы нормативтік актілердің талаптарын сақтауын қамтамасыз ету қажет.

Бұл заманауи ақпараттық технологиялар қолдану негізінде аудиттің әдістемелік құралдарын одан әрі жетілдіру өзектілігін көрсетеді.

НЕГІЗГІ БӨЛІМ

Соңғы жылдары Қазақстанда цифрлық экономикаға көшу тенденциясы орталық және жергілікті деңгейлердегі ішкі аудит саласына бірқатар өзгерістер қажет екендігін көрсетті.

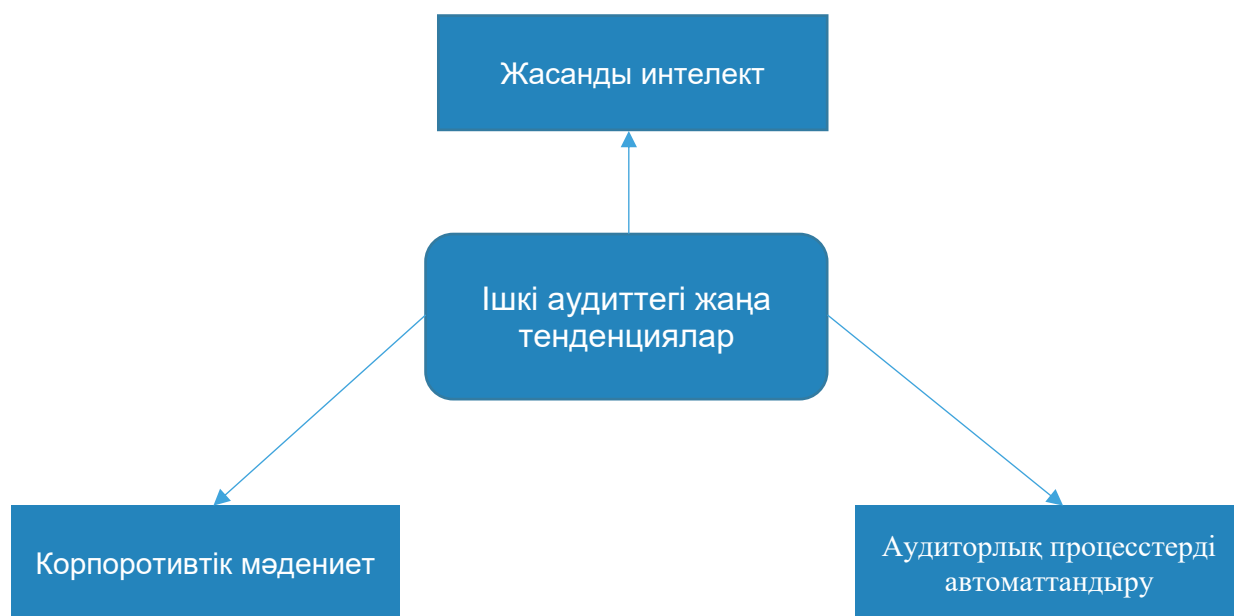
Ішкі аудитті автоматтандыруды қолдану (Digital IA) бүкіл әлемдегі бизнес пен

қоғамдағы компьютерлік жүйелердің кең өсуімен қатар кеңейуде. Бірнеше жыл ішінде «Digital IA» деп аталатын ішкі аудиттегі аналитика мен автоматтандыруды технологияларға қажеттілік артты.

«Ernst and Young» ЖШС аудит жөніндегі серіктесі Гүлмира Тұрмағамбетованың айтуынша, Қазақстанда тек жергілікті ұйымдар ғана емес, халықаралық компаниялар да жұмыс істейді. Жаһандық ұйымдардың бір бөлігі бола отырып, Қазақстандағы көптеген аудиторлық компаниялар цифрлық технологияларды пайдаланады. Мысалы, аудит-

ті жоспарлау үшін бухгалтерлік деректердің үлкен массивтерін сандық форматта өңдеу қолданылады. Сондай-ақ, Robotic Process Automation – RPA аудиторлық процестерін автоматтандыру технологиясы енгізіле бастауда. Ең үлкен және көрнекі тәжірибе - бұл белгілі бір компанияның аудитін жүргізу үшін ғана емес, сонымен бірге клиентпен байланыс жасау үшін де қолданылатын аудиторлық тексерулерге арналған IT-платформалар [1].

Кейінгі уақытта ішкі аудитте орын алған жаңа тенденциялар келесі суретте бейнеленген (сурет 1).

Сурет 1. Ішкі аудиттегі жаңа тенденциялар

Соңғы жылдары жасанды интеллект бизнестің көптеген салаларында қарқынды дамып келеді және артықшылықтармен қатар, ескеру қажет тәуекелдер мен проблемаларды көрсетуде. Жасанды интеллект цифрландыру, трансформация немесе өзгерістерді басқару процестері кезінде автоматтандыру бастамалары аясында тәуекелдерді басқаруды, бақылауды және басқаруды біріктіруге көмектесу арқылы пайдалы екенін дәлелдеді [2].

Бұл үрдіс ішкі аудиторлар үшін одан да кең таралуы мүмкін, өйткені барлық өлшемдер мен секторлардың ұйымдары автоматтандыру бағдарламаларын пайдалана бастайды.

Корпоративтік мәдениет көптеген ұйымдар үшін маңызды тақырыпқа айналуға және кез-келген компанияның таланттарын тарту және сақтау стратегиясының маңызды

бөлігі ретінде анықталды. Ең жақсы таланттар жетіспеген кезде, корпоративтік мәдениетпен қызметкерлердің қанағаттануы барлық адамдар үшін басты басымдық болуы керек.

Соңғы уақытта ішкі аудит компанияның құндылықтары мен мақсаттарын бағалауды қамтамасыз ететін корпоративтік мәдениеттің орталығында. Корпоративтік мәдениеттің тиімділігіне одан әрі сенімді болуды қамтамасыз ету үшін бақылаудың жұмсақ құралдарымен эксперименттер жалғастырылады.

Біріншіден, цифрлық трансформация – бұл көшбасшылар қазіргі жағдайға қарсы шығып, олардың функциялары мүдделі тараптардың қажеттіліктерін жақсырақ қанағаттандыратын және оң өзгерістерді тиімді жүзеге асыратын етіп жаңашылдық жасайтын өзгеретін ойлау тәсілі. Бұл тәсіл іс жүзінде зерттелген әдістерге

негізделмейді, ол ішкі аудит жүйесін кеңейтеді және оны жеделдетуге ықпал етеді [3].

Аудиторлық процестерді автоматтандыру (RPA) бірнеше минут ішінде көп уақытты қажет ететін, қателікке бейім процестерді орындауға мүмкіндік береді. RPA циклдік, қайталанатын тапсырмаларды қолдануға көмектеседі, олар көбінесе бір қарапайым үрдіске біріктіріледі.

Жасанды интеллект және RPA дағдылары бар ішкі аудиторлар аналитикалық модельдер жасайды және бүкіл ұйым ішінде қолдануға болатын процестерді талдау құралдарын қолданады.

Нақты уақыт режиміндегі ішкі аудит жүйелер мен деректерге қол жеткізуді қамтамасыз етеді, аудиторлар ұйым қызметінің фактілерінің түпкі себептерін анықтау үшін қажетті ақпаратты алады және көп көңіл бөлуді талап ететін салаларда жұмысты тиімді түрде басымдыққа ала алады. Жасанды интеллект және RPA дағдылары бар ішкі аудиторлар бағдарламалайды, аналитикалық модельдер жасайды және бүкіл ұйым ішінде қолдануға болатын процестерді талдау құралдарын қолданады [4].

Бұл ретте ішкі аудиторлар жүргізетін талдаудың сапасы артады, тәуекелдерді де, мүмкіндіктерді де алдын ала болжау арқылы басқаруды пәрменді түсінуді қамтамасыз ететін олардың құзыреттерінің аясы кеңейеді. Цифрлық бастамаларды жүргізу тәуекелдердің жоғары деңгейімен байланысты болғандықтан, әрбір ішкі аудит қызметі өзінің ұйымын цифрлық трансформациялау процесіне ең ерте кезеңде тартылуы тиіс.

Digital IA мүмкіндіктерін пайдаланғысы келетін ішкі аудит ұйымдары үшін шешім қабылдаудың қарапайымдылығы мен нәтижелердің сапасына үш фактор әсер етеді: ойлау, дағдылар жиынтығы және оларға қол жеткізу құралдары.

Бұл мәселе бойынша ойлаудың мәні 21 ғасырдағы аудит жаңа технологияларды енгізуді, инновациялық көзқарасты және заманауи байланыс құралдары мен ақпаратты қолдануды талап етеді.

Ұйымның ішкі деректерінің сандық ресурстары мен күшін пайдалана отырып, ішкі аудит қызметтері өзгертін тәуекелдерге сәйкес келуге мүмкіндік беретін өзара байланыстар мен өзара тәуелділіктерді таба алады [5].

Дағдыларға қол жеткізуге арналған құралдар жиынтығына қуат пен көлемде үнемі

кеңейтілетін цифрлық ішкі аудит технологиялары кіреді. Ойлау тәсілін қабылдаған және сандық аудитті қолдану дағдыларын игерген ішкі аудит ұйымдары келесі технологияларды қолдана алады:

- Деректерді басқару
- Болжамдық талдау
- Деректерді визуализациялау
- Роботты процестерді автоматтандыру (RPA)

- Табиғи тіл генерациясы (NLG)
- Табиғи тілдерді өңдеу (NLP)
- Машиналық оқыту (ML)
- Кеңейтілген интеллект (AI) [6].

Digital IA-ның артықшылықтары айқын: «тезірек, арзан, жақсырақ» ұғымы шындыққа айналады, дегенмен жақсарту үшін бірнеше стратегия қажет.

Біріншіден, аудитті диджитализациялаудың алдыңғы тәжірибесіне сүйену қажет, бұл ретте болашақты құру – ішкі аудиторлардың стандартты емес дағдыларды қолдануы аудит саласындағы дәстүрлі білімдер мен әдістерді кеңейте алады. Бүгінгі заманауи құрал – бұл ертеңгі күннің ескірген технологиясы. Ішкі аудит мамандары қазіргі заманғы технологияларды сақтау үшін құрылымдалған және жақсы қаржыландырылған үздіксіз кәсіби даму бағдарламасына мұқтаж.

Екіншіден, аудит процесіне интеграция қажет. Кәсіби мамандардың жұмысы орындалу мерзіміне, процестерге, жүйелерді қамтуға және олардың біліміне негізделген. Аудит барысында Digital IA тиімді нәтижеге қол жеткізу үшін мұны ескеру қажет.

Үшіншіден, Digital IA операциялық моделіне толық түрлендіруге бір сәтте қол жеткізу мүмкін емес. Оның орнына автоматтандыру, аналитика, танымдық есептеу және машиналық оқытуды қоса алғанда, жаңа құралдар мен әдістерді енгізу қажет [7].

Бұл үшін соңғы жылдары құбылысқа айналған және ұйымдарға берілетін ақпараттың көлеміне, сапасы мен жылдамдығына қарай өз бизнесінің барысын өзгертуге мүмкіндік берген Big Data технологиялары (үлкен деректер) қолданылуда. 2020 жылға қарай адамзат 40-44 зеттабайт ақпарат қалыптастырады деп болжануда. Ал 2025 жылға қарай 10 есе өседі, деп IDC компаниясының талдаушылары дайындаған The Data Age 2025 баяндамасында айтылады [8]. Есеп деректердің көп бөлігін қарапайым тұтынушылар емес, кәсіпорындардың өздері жасайды

деп атап өтті. Бұл өзгеріс аудиторлық мамандыққа да қатты әсер етті. Big Data технологиясымен деректерді алудың дәстүрлі тәсілдерін біріктіру аудиторлардың өз жұмысына деген көзқарасын өзгерте алады.

Big Data технологиясын аудитте қолдану бірқатар қиындықтарды тудырады:

- қандай деректер бар және оларды болашақта қалай пайдалану туралы ақпаратты іздеу;

- құпия деп санауға болатын деректерге қол жеткізу туралы мәселені шешу;

- талдау үшін әртүрлі жүйелерден деректерді бір жүйеге біріктіру қажеттілігі;

- құрылымдық деректерді (мысалы, транзакциялар) құрылымданбаған мәліметтермен (мысалы, электрондық пошталармен) қалай біріктіруге болатындығын үйрету.

Жоғарыда көрсетілген қиындықтарға қарсы Big Data аудит саласында жаңа мүмкіндіктер ашады:

- аудиторлық дәлелдемелердің сапасы артады;

- тексеру үшін өзекті сұрақтар ашылады;

- алаяқтық және операциялық тәуекелдерді анықтау ықтималдығы артады [9].

Осылайша, Big Data ішкі аудит қызметтерінде қолдану қажеттілігі айқын. Осы саланың мамандары деректерді талдаудың мықты техникалық дағдыларына, аналитикалық ойлау қабілетіне және Big Data негізінде өзінің аудит бағдарламаларын әзірлеу қабілетіне ие болады. Сондай-ақ, жүргізілетін аудиторлық тексерулердің сапасын оңайлатып, жақсартады.

ҚОРЫТЫНДЫ

Ішкі аудитті автоматтандыру ұйымдарға тиімділікті арттыруға, қателіктерді азайтуға көмектесуде. Онымен қоса, алаяқтықтың немесе деректерді бұрмалаудың басқа түрлерінің алдын алу, деректерді дұрыс енгізбеген қызметкерлерді анықтау, қаржыны, активтерді және ұйымның тұтастығын қорғау міндеттері оңтайлана түсуде.

Аудиторды қолдау үшін компьютерлік технологияны қолдану аудит көлемін едәуір азайтады және оның сапасын жақсартады.

Осының арқасында ақпаратты өңдеу жылдамдығы едәуір артады және тексеру уақыты азаяды.

Пайдаланылған дереккөздер тізімі:

1. Современный аудит: комбинация знаний и цифровых технологий – [Электронный ресурс] <https://kursiv.kz/news/finansy/2017-11/sovremennyy-audit-kombinaciya-znaniy-i-cifrovyykh-tekhnologiy>

2. Щербакова Е.П., Сетракова Я.М. Организация внутреннего аудита в условиях цифровизации// Современная экономика: актуальные вопросы, достижения и инновации. - 2019. - №1.

3. Digital analytics and automation for internal audit (IA) organizations |Deloitte US [Электронды ресурс] <https://www2.deloitte.com>.

4. Seagate-WP-DataAge2025-March-2017 [Электронды ресурс] <https://www.import.io/wp-content/>

5. Big Data and Audit – IDEA [Электронды ресурс] <https://idea.caseware.com/big-data-and-audit>

6. Цифровизация внутреннего контроля и аудита в государственном секторе // Гиниятуллина Д.Р. // Проблемы экономики и юридической практики, 2021 № 2.-С.154-157 [Электрондык ресурс] <http://elib.fa.ru/art2021/bv651.pdf>

7. Совершенствование внутреннего аудита в государственном секторе Гиниятуллина Д.Р. // Учет.Анализ.Аудит., 2019 № 2.-С.95-100. [Электрондык ресурс] <http://elib.fa.ru/art2019/bv768.pdf>

8. Перспективы развития внутреннего контроля в условиях его цифровизации Каракчиева Е.А. // Экономика и управление: проблемы, решения, 2020 № 6.-Ч.2.-С.8-13. [Электрондык ресурс] <http://elib.fa.ru/art2020/bv3271.pdf>

9. Рекомендации по повышению эффективности внутреннего аудита // Ермолова М.С.// Вестник науки и образования, 2017 № 5.-Т.2.-С.48-50. —[Электрондык ресурс] <http://elib.fa.ru/art2017/bv1113.pdf>

Жуманова А.Н.

магистрант образовательной программы «Государственный аудит»
Евразийский национальный университет им. Л.Н. Гумилева
г. Нур-Султан, Республики Казахстан
E-mail: zhmanova.aiko@mail.ru

РЕЗЮМЕ

РОЛЬ ИНФОРМАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В СОВЕРШЕНСТВОВАНИИ СЛУЖБЫ ВНУТРЕННЕГО АУДИТА

Аннотация. В результате глобальных пандемий, социальных потрясений, политических потрясений и экономических кризисов потребность в информационных технологиях, несомненно, возросла. Целью статьи является определение роли информационных технологий на пути совершенствования служб внутреннего аудита и выработка рекомендаций с использованием метода теоретического исследования. Отражены изменения, произошедшие во внутреннем аудите в эпоху цифровой экономики Казахстана. В данной статье при определении роли информационных технологий в совершенствовании служб внутреннего аудита были использованы сле-

дующие методы исследования: метод теоретического исследования, в том числе методы анализа научных положений, выводов и рекомендаций, сбора, обработки, обобщения и описания данных. В исследовательской работе предусмотрены навыки, необходимые внутренним аудиторам в работе с новыми информационными технологиями в службах внутреннего аудита. Даны рекомендации по совершенствованию существующих технологий в области внутреннего аудита.

Ключевые слова: внутренний аудит, службы внутреннего аудита, информационные технологии, цифровизация, big-data, digital IA.

Zhumanova A.N.

Master's student of the educational program «State Audit»
L.N. Gumilyov Eurasian National University
Nur-Sultan, Republic of Kazakhstan
E-mail: zhmanova.aiko@mail.ru

SUMMARY

THE ROLE OF INFORMATION TECHNOLOGIES IN IMPROVING INTERNAL AUDIT SERVICE

Annotation. As a result of global pandemics, social upheavals, political upheavals and economic crises, the need for information technology has undoubtedly increased. The purpose of the article is to determine the role of information technology in improving internal audit services and to develop recommendations using the method of theoretical research. The changes that have occurred in the internal audit in the era of the digital economy of Kazakhstan are reflected. In this article, when determining the role of information technology in improving internal audit services, the following research methods

were used: the method of theoretical research, including methods for analyzing scientific statements, conclusions and recommendations, data collection, processing, generalization and description. The research work provides the skills necessary for internal auditors to work with new information technologies in internal audit services. Recommendations for improving existing technologies in the field of internal audit are given.

Keywords: internal audit, internal audit services, information technology, digitalization, big-data, digital IA.

МРНТИ 06.81.85

Жамиева Д.Н.

«Мемлекеттік аудит» білім беру бағдарламасының магистранты
Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия Ұлттық Университеті
Нұр-Сұлтан қаласы, Қазақстан Республикасы
e-mail: damira-2011_98@mail.ru

МСХҚЕС ТАЛАПТАРЫНА СӘЙКЕС ЖАСАЛҒАН ШОҒЫРЛАНДЫРЫЛҒАН ҚАРЖЫЛЫҚ ЕСЕПТІЛІК АУДИТІН ЖОСПАРЛАУ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Түйіндеме. Әлемдік экономиканың да, еліміздің қазіргі даму тенденциялары, атап айтқанда, күрделі ұйымдық қаржылық құрылымы бар топ аясында кәсіпорындар келісілген өндірістік, қаржылық және маркетингтік саясатты жүргізеді, бұл топты біртұтас шаруашылық жүргізуші субъект ретінде қарастыруға негіз береді. Сондықтан пайдаланушылардың кең ауқымы (акционерлер, инвесторлар және т.б.) қаржылық жағдайы, тұтастай алғанда ұйымдардың тиімділігі туралы толық және сенімді ақпаратқа мұқтаж. Мұндай ақпараттың көзі шоғырландырылған қаржылық есептілік болып табылады.

Пайдаланушылар шоғырландырылған қаржылық есептілік деректеріне сүйенуі үшін осындай есептіліктің сапалы аудиті қажет. Алайда, шоғырландырылған есептілік аудиті мәселелері әзірше әдістемелік жоспарда да, заңнамалық реттеу тұрғысынан да жеткілікті пысықталмаған.

Мақалада мемлекеттік сектор үшін халықаралық қаржылық есептіліктің стандарттары (әрі қарай – МСХҚЕС) талаптарына сәйкес жасалған шоғырландырылған қаржылық есептілік аудитін жоспарлаудың жалпы тәсілдері қарастырылады. Атап айтқанда, шоғырландырылған қаржылық есептілік пен оның аудитін жоспарлау ерекшелігін анықтайтын жеке есеп арасындағы айырмашылықтар анықталады, жоспарлау кезеңдері, аудит жоспары мен бағдарламасын құру мәселелері қарастырылады.

Түйін сөздер: шоғырландырылған қаржылық есептілік аудиті, МСХҚЕС, аудиторлық тәуекелдер, аудит жоспары, аудит бағдарламасы, ішкі бақылау жүйесі.

КІРІСПЕ

Қазіргі қоғамда қаржылық ақпаратты шоғырландырудың басты міндеті - барлық пайдаланушылардың топтардың қызметі туралы ақпаратқа, сондай-ақ инвесторлар мен басқа да сыртқы пайдаланушылардың экономикалық шешімдер қабылдауы үшін қаржылық ақпаратқа қол жеткізуін қамтамасыз ету.

Шоғырландырылған қаржылық есептіліктің негізгі айырмашылығы оның бірыңғай шаруашылық жүргізуші субъект ретінде топ қызметінің нәтижелері туралы қаржылық ақпаратты білдіретіндігі болып табылады; заңды түрде дербес, бірақ ортақ бас компанияның бақылауымен біріктірілген компаниялар тобы жасайды. Ішкі операцияларды өзара алып тастай отырып, топтың барлық қатысушыларының есептік деректерін жиынтықтау есептілікті дайындаудың негізгі әдісі болып табылады.

Жеке есеп берудің де, шоғырландырылған

аудиттің де маңызды кезеңі аудитті жоспарлау болып табылады, оның нәтижелері бойынша аудит процесінің барлық қатысушыларының өзара әрекеттесуінің негізі болып табылатын алдын-ала жоспар мен аудит бағдарламасы жасалады [1]. Бұл кезеңде аудиттелетін ұйымдар тобы қызметінің ерекшеліктерімен, оның құрылымымен, қолданыстағы бақылау жүйелерімен және аудиттелетін ұйымдар тобына тән тәуекелдермен танысу жүргізіледі.

НЕГІЗГІ БӨЛІМ

МСХҚЕС 35 «Шоғырландырылған қаржылық есептілікке» сәйкес, шоғырландырылған қаржылық есептілік дегеніміз - активтер, міндеттемелер, таза активтер/капитал, кірістер, шығыстар және ақша қаражаттарының қозғалысы, бір ұйым дайындағандай ұсынылатын ұйым тобының қаржылық есептілігі [2].

Шоғырландырылған есептіліктің басқа

ерекшеліктерінің ішінен, біздің ойымызша, оның аудитін жоспарлау ерекшелігін тікелей анықтайтындарды бөліп көрсетуге болады:

- шоғырландырылған қаржылық есептілік ұйымдар тобының қызметі туралы ақпаратты ашады, оның құрамы бас компанияның еншілес компанияларды бақылауының болуына қарай айқындалады;

- шоғырландырылған қаржылық есептілік топқа кіретін компаниялардың жеке есептіліктері негізінде жасалады [3];

- шоғырландырылған қаржылық есептілікті жасау кезеңінде шоғырландырылған түзетулерді жүзеге асыру қажеттілігі;

- шоғырландырылған қаржылық есептілікке ғана тән ерекше көрсеткіштердің болуы (гудвилл, т.б.).

Шоғырландырылған қаржылық есептілік аудитін жоспарлау мынадай негізгі бағыттар бойынша жүргізіледі:

- аудиттелетін топтың қызметін зерттеу;
- ішкі бақылау жүйесін бағалау;
- аудиторлық тәуекелдің құрамдастарын бағалау;
- маңыздылық деңгейін анықтау;
- аудиттің жалпы жоспарын және бағдарламасын әзірлеу [4].

Еліміздегі нормативтік базаға сәйкес жылдық шоғырландырылған қаржылық есептілік міндетті түрде тексерілуі керек және мүдделі пайдаланушыларға (құрылтайшыларға немесе ұйымның меншік иелеріне) акционерлердің жылдық жалпы жиналысына (қоғам қатысушыларының кезекті жалпы жиналысына) дейін ұсынылуы керек және пайдаланушыларға ұсынылған күннен кейін 30 күннен кешіктірмей жариялануы керек.

Яғни, шоғырландырылған қаржылық есептілік аудиті есептіліктің дұрыстығы және оны жасау тәртібінің белгіленген қағидаларға сәйкестігі туралы пікір білдіру мақсатында жүргізіледі.

Шоғырландырылған қаржылық есептілік бірнеше экономикалық субъектілер тобының қаржылық жағдайы мен қаржылық қызметінің нәтижелері туралы есепті білдіретіндіктен, аудиттелетін топтың қызметін зерттеу жеке есептілік аудитімен салыстырғанда одан да маңызды болады. Бұл көбінесе кәсіпорындар, әсіресе, бас компанияның мүддесі үшін жұмыс істейтіндігіне байланысты. Бұл ретте ұйым ішіндегі операциялардың нәтижесі оның жеке есептілігінің деректері бойынша бас компанияның қаржылық жағдайының

едәуір жақсарғандығы орын алса, ал еншілес компаниялар елеулі шығындарға ұшырауы немесе елеулі міндеттемелер алуы мүмкін. Тәжірибе көрсетіп отырғандай, бір немесе бірнеше компанияны топқа заңсыз қосу немесе алып тастау шоғырландырылған қаржылық есептілік деректерін елеулі түрде бұрмалауы мүмкін, бұл жоғары ықтималдық дәрежесімен осындай есептіліктің мүдделі пайдаланушыларын жаңылыстыруы және олардың басқарушылық шешімдер қабылдауына әсер етуі мүмкін. Сондықтан, компаниялар тобының қызметімен танысу кезеңінде аудиттелетін компаниялар тобының құрамына аудит жүргізу орынды деп санаймыз, ол басқа компаниялардың жұмысына бақылаудың болуын анықтау және кейіннен осындай компанияларды топқа шоғырландыру қажеттілігі туралы шешім қабылдау үшін бас компанияның корпоративтік байланыстары мен мәмілелерін жан-жақты, жан-жақты зерттеуді қамтиды. Осылайша, топ құрамын тексерудің мақсаты шоғырландыру шеңберін анықтау болып табылады.

МСХҚЕС 35-ке сәйкес бас компания тарапынан бақылауға ие компаниялар шоғырландыруға жатады. Қаржылық есептіліктің салыстыру қағидатын сақтау мақсатында ағымдағы кезеңнің шоғырландырылған қаржылық есептілігі осыған ұқсас өткен есепті кезеңнің деректерін салыстыру арқылы ұсынылады.

Шоғырландырылған қаржылық есептілікті жасау мынадай тәртіппен жүзеге асырылады:

Активтердің, міндеттемелердің, таза активтердің/капиталдың, кірістер мен шығыстардың, ақшаның түсімі мен шығып қалуының, таза активтердегі/капиталдағы өзгерістердің ұқсас баптарын жолма-жол қосу;

Бюджеттік бағдарламалар әкімшісі мен оған ведомстволық бағыныстағы мемлекеттік мекемелер арасындағы, сондай-ақ бір жүйе ішіндегі мемлекеттік мекемелер арасындағы операциялар бойынша кірістер мен шығыстардың элиминирленуі;

Республикалық бюджеттік бағдарламалар әкімшісі мен бюджетті атқару жөніндегі уәкілетті орган (ведомство) арасындағы операциялар бойынша кірістер мен шығыстардың элиминирленуі;

Жоғары тұрған және төмен тұрған бюджеттерді атқару жөніндегі уәкілетті органдар арасындағы, бюджеттік бағдарламалар әкімшілерінің арасындағы операциялар бой-

ынша кірістер мен шығыстардың элиминирленуі [5];

Бюджеттік бағдарламалар әкімшісі мен оған ведомстволық бағыныстағы мемлекеттік мекемелер арасындағы, сондай-ақ бір жүйе ішіндегі мемлекеттік мекемелер арасындағы өзара есеп айырысулар мен операциялар бойынша сальдо толықтай алып тасталады;

Бюджеттік бағдарламалар әкімшісі мен бюджетті атқару жөніндегі уәкілетті орган (ведомство) арасындағы өзара есеп айырысулар мен операциялар бойынша сальдо толығымен алып тасталады;

Қаржылық есептілікті шоғырландыру кезінде жоғары тұрған және төмен тұрған бюджеттерді атқару жөніндегі уәкілетті органдар арасындағы өзара есеп айырысулар бойынша сальдо толықтай алып тасталады;

Осының алдындағы есепті кезеңнің шоғырландырылған деректерін көшіру [6].

Тиісінше, аудит кезінде аудиторға қойылған міндеттер келесідей тұжырымдалуы мүмкін:

– ұсынылған шоғырландырылған есептілікке енгізілген компанияларға аудиттің болуын растау;

– нақты аудиттің болуына қарамастан есептілік көрсеткіштері ұсынылған шоғырландырылған есептілікке енгізілмеген компанияларды айқындау.

Бұл ретте ақпарат көзі шарттар, іскерлік хат алмасу және мәмілелерге байланысты өзге де құжаттама болуы мүмкін. Сондай-ақ, аудиттелетін тұлғаның қызметін зерттеу кезеңінде бөліп көрсету қажет келесі мәселе-жеке есептілікке аудиторлық тексеру жүргізілетін компанияларын анықтау.

Шоғырландырылған қаржылық есептілік топқа кіретін компаниялардың жеке есептілігінің көрсеткіштері негізінде жасалатынын ескеру қажет. Осылайша, жеке есеп беру көрсеткіштерінің сенімділігі шоғырландырылған қаржылық есептіліктің сенімділігіне тікелей әсер етеді. Сонымен қатар, аудиторлар қайта есеп аудитін жүргізу немесе үшінші тарап аудиторының пікіріне сену туралы шешім қабылдауы керек. Бұл ретте аудитордың шешіміне сыртқы аудитордың іскерлік беделі, оның аудит жүргізу барысы, қолданылған аудиторлық рәсімдер туралы жазбаша сұрау салуларға жауаптары және т.б. әсер етуі мүмкін [7].

Егер топтың құрамына компаниялардың жеткілікті үлкен саны кіретін болса, онда екі жағдайда да шешім белгілі бір уақыт пен құн

шектеулеріне байланысты топтың барлық компанияларының есеп беру аудиті мүмкін болмайтындығына байланысты қаралатын компаниялардың аудиті үшін маңыздылығына қарай қабылдануы мүмкін.

Егер аудитор жекелеген компаниялардың жеке есептілігінің аудитінен бас тарту немесе бөгде аудиторлардың пікіріне сүйену туралы шешім қабылдаса, онда аудиттелмеген компаниялардың негізгі проблемалық бағыттарын анықтау және аудиторлық тәуекелдерді белгілеу мақсатында топтың осындай компаниялары қызметінің ерекшелігімен (оның ішінде бөгде аудиторлармен ақпарат алмасу жолымен) мұқият танысу қажеттілігі туындайды.

Аудит объектісінің қызметін зерттеу нәтижелері бойынша аудитор топ компанияларының бизнесі, оның құрылымы, топты басқару тетіктері, топтың қызметіне әсер ететін сыртқы орта туралы түсінік қалыптастырып, топтың ең маңызды компанияларын анықтап, жеке есептілігі тексерілетін компаниялардың алдын-ала тізімін жасауы керек.

Ішкі бақылау жүйесін бағалау жоспарлаудың келесі кезеңі болып табылады. Осы кезде аудиорда есеп беру алдын-ала тексеруден өтетін Топ кәсіпорындары туралы түсінік болуы керек. Айта кету керек, мұндай компаниялардың ішкі бақылау жүйесін талдау жеке есеп беру аудитін жүргізу рәсімдеріне ұқсас. Сонымен бірге, шоғырландырылған Есептіліктің ерекшелігі топ деңгейінде шоғырландыру процедураларын ішкі бақылау жүйесін зерттеуді қажет етеді. Бұл ретте шоғырландыру рәсімдері тиісті ішкі бақылау жүйесінің әрбір элементіне із қалдырады.

Бақылау ортасы - бұл компаниялар тобы басшылығының ұстанымы, хабардарлығы және іс-әрекеті. Аудитор топтың жұмыс істеуі туралы сенімді ақпарат алуға басшылықтың қызығушылық дәрежесін және осы мақсатқа жету үшін қабылданған шараларды талдауы керек. Сондай-ақ, аудиттелетін адамның басшылығы адал, этикалық мінез-құлық атмосферасын құруға қалай көмектесетіні және есептіліктің қасақана бұрмалануы қателері мен фактілерінің алдын алатын тиісті бақылау құралдарын орнататындығы туралы түсінік алу қажет [8].

Аудиттелетін тұлғаның бизнес-тәуекелді бағалауын талдау аудиторға ұйымның шоғырландырылған есептілік мақсаттарына байланысты бизнес-тәуекелдерді қалай анықтайтынын және жойатынын және мұ-

ның қандай түпкілікті нәтижелерге әкелетінін көрсетуге тиіс.

Ақпараттық жүйемен танысу нәтижесінде аудитор деректерді шоғырландыру процесі топта қалай ұйымдастырылғандығы, осы жұмысқа қандай құрылымдық бөлімшелер жауап береді, мұндай бөлімшелер қызметкерлерінің міндеттері қалай бөлінетіндігі және реттелетіндігі, олардың құзыреттілік дәрежесі және орындалатын функцияларды түсіну, сондай-ақ оларды орындаудың адалдығы туралы түсінік алуы керек.

Бақылау құралдарының мониторингін зерделеу аудиторға топтың ішкі бақылау жүйесінің сенімділік дәрежесіне түпкілікті баға алуға және шоғырландырылған қаржылық есептілік аудитін жүргізу кезінде оған сүйену-сенбеу туралы шешім қабылдауға мүмкіндік береді.

Шоғырландырылған қаржылық есептілік аудитінің мақсаттары үшін тәуекелді бағалау жеке қаржылық есептілік аудиті кезінде аудиторлық тәуекелді бағалау процесіне ұқсас процесс болып табылады және:

Ажырамас тәуекел – нақты бухгалтерлік есепте немесе бір типті шаруашылық операциялар тобында оларды ішкі бақылау жүйесінің құралдарымен анықтаған сәтке дейін немесе ондай болмаған жағдайда бұрмалаулардың болу ықтималдығы;

Бақылау құралдарының тәуекелі - ішкі бақылау жүйесінің көмегімен оларды уақтылы болдырмауға, анықтауға және түзетуге жол берген кезде нақты бухгалтерлік есепте немесе бір типті шаруашылық операциялар тобында бұрмаланулардың болу ықтималдығы;

Анықталмау тәуекелі - тексеру барысында қолданылатын аудиторлық рәсімдер нақты бухгалтерлік есепте немесе бір типті шаруашылық операциялар тобында Елеулі бұрмалаушылықтарды анықтауға мүмкіндік бермейді және аудитор қалыптастырған қаржылық есептіліктің дұрыстығы туралы пікірге елеулі әсер етеді [9].

Маңыздылықтың жол берілетін деңгейін аудитор өзінің жеке кәсіби пікірін негізге ала отырып дербес айқындайды және шоғырландырылған қаржылық есептіліктің деректеріне негізделуге тиіс [10]. Бұл ретте, егер ақпаратты өткізіп жіберсе немесе осындай ақпаратты пайдаланушылардың басқару шешімдерін қабылдауының дұрыстығы мен уақтылығына елеулі әсер етуі мүмкін болса, ақпарат маңызды болып саналады. Маңыздылық деңгейін

есептеу үшін аудиттелетін объект қызметінің ең маңызды көрсеткіштері таңдалады.

Шоғырландырылған қаржылық есептілік аудитін жоспарлаудың соңғы кезеңі аудит жоспары мен бағдарламасын әзірлеу болып табылады. Жоспар жоспарлау кезеңінде жиналған аудиттелетін объектінің қызметі туралы ақпаратты құжаттық жалпылау болып табылады және мыналарды қамтиды:

- жоспарланған еңбек шығындары;
- маңыздылық деңгейі;
- аудиторлық тәуекелді бағалау;
- аудит жүргізу мерзімдері;
- аудиторлық топтың құрамы;
- жүргізу мерзімдері мен орындаушылары көрсетілген аудит сегменттерінің тізбесі;
- аудит сапасын басқару және бақылау бойынша шаралар.

Аудит жүргізу және объектінің қызметі туралы қосымша ақпарат алу барысында жоспарға өзгерістер енгізілуі мүмкін. Аудит жоспарының негізінде аудиттің жалпы жоспарын жүзеге асыру үшін қажетті жоспарланған аудиторлық рәсімдердің сипатын, мерзімдері мен көлемін айқындайтын аудит бағдарламасы әзірленеді. Бұл тексерісті жүргізетін аудиторға арналған нұсқаулар жиынтығы, сонымен қатар жұмыстың дұрыс орындалуын бақылау және тексеру құралы.

ҚОРЫТЫНДЫ

Қорытындылай келе, шоғырландырылған қаржылық есептілік аудитінің болжамды бағдарламасы аудиторлық рәсімдердің мынадай жиынтығын қамтуы мүмкін:

Мекеменің көрсеткіштерін мекеменің шоғырландырылған есептілігіне қосу заңдылығын тексеру.

Еншілес компаниялардың таза активтерінің құнын анықтаудың дұрыстығын тексеру.

Азшылық үлесін анықтаудың дұрыстығын тексеру.

Ұйым ішіндегі есептеулерге байланысты ішкі операцияларға қатысты шоғырландырылған түзетулерді жүзеге асырудың негізділігі мен дұрыстығын тексеру.

Еншілес ұйымдардың шоғырландырылған резервтерін қалыптастырудың дұрыстығын тексеру.

Ұйымдардың жарғылық капиталын анықтаудың дұрыстығын тексеру.

Негізгі және еншілес компаниялардың активтері, міндеттемелері, шығыстары мен кірі-

стері баптарының жолма-жол қосындысының дұрыстығын тексеру.

Шоғырландырылған қаржылық есептілік туралы ақпаратты ашудың толықтығы мен дұрыстығын тексеру.

Шоғырландырылған қаржылық есептілікке ресми мәртебе беру халықаралық интеграцияның негізгі міндеттерінің бірі және ұлттық және халықаралық есеп жүйелерін үйлестіру процесінің жалғасы болып табылады. Мазмұн формадан басым болу принципінің арқасында МСХҚЕС бойынша есептілік ақпараттық және ашық болып табылады, ол ұйымның имиджін көтеруге және шетелдік серіктестерден қосымша инвестициялар тартуға қабілетті болып табылады.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Изотова Е.А. Консолидированный отчет о финансовых результатах: особенности составления и сложности аудита // Экономика и управление в XXI веке: тенденции развития. – №24 - 2018. – 24-29 с.

2. IPSAS 35, Consolidated Financial Statements. Handbooks, Standards, and Pronouncements, Translation. – 2018. - 153 p. - <https://www.ipsasb.org/publications/35>

3. Консолидация финансовой отчетности. Методические рекомендации по руководству по консолидации // Казначейское сообщество PEMPAL. - Тематическая группа по бухгалтерскому учету и отчетности в государственном секторе. – 2016 ж. - https://www.pempal.org/sites/pempal/files/financial_

[reporting_consolidation_guidance_rus.pdf](#)

4. Шешукова Т.Г., Городилов М.А. Аудит: теория и практика применения международных стандартов: Оқулық. – 2-басылым. - Финансы и статистика, 2016. – 184 б.

5. Алавердян К.И., Алексанян Р.А., Табалина С.А. Международный опыт составления консолидированных финансовых отчетов в общественном секторе // Финансовый журнал. – №4(44). - 2018. – 103-113 с.

6. Савенкова Н. Аудит консолидированной финансовой отчетности // Аудит и налогообложение. – 2016. – № 3. –39-45 б.

7. Жанахутдинова А.Б. Консолидированная финансовая отчетность: особенности планирования аудита//Проблемы современной экономики (Новосибирск). – 2018. - №10. – 134-140 с.

8. Бюджеттік бағдарламалар әкімшілері мен бюджетті атқару жөніндегі жергілікті уәкілетті органдардың шоғырландырылған қаржылық есептілікті жасау қағидаларын бекіту туралы ҚР ҚМ 2016 жылғы 6 желтоқсандағы № 640 бұйрығы. - <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/V1600014624>

9. «Қаржылық есептілік аудиті» рәсімдік стандартын бекіту туралы ҚР ҚМ 2017 жылғы 24 сәуірдегі № 272 бұйрығы. - <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/V1700015209>

10. Сыртқы мемлекеттік аудиттің және қаржылық бақылаудың рәсімдік стандарттарын бекіту туралы есеп комитеті Төрағасының 2016 жылғы 31 наурыздағы № 5-НҚ қаулысы. - <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/V1600013647>

Жамиева Д.Н.

магистрант образовательной программы «Государственный аудит»
Евразийский национальный университет им. Л.Н. Гумилева
г. Нур-Султан, Республики Казахстан
e-mail: damira-2011_98@mail.ru

РЕЗЮМЕ ОСОБЕННОСТИ ПЛАНИРОВАНИЯ АУДИТА КОНСОЛИДИРОВАННОЙ ФИНАНСОВОЙ ОТЧЕТНОСТИ, СОСТАВЛЕННОЙ В СООТВЕТСТВИИ С ТРЕБОВАНИЯМИ МСФООС

Современные тенденции развития как мировой экономики, так и страны, в частности, в рамках группы со сложной организационной финансовой структурой, предприятия прово-

дят согласованную производственную, финансовую и маркетинговую политику, что дает основание рассматривать группу как единый хозяйствующий субъект. Поэтому широкому

кругу пользователей (акционеров, инвесторов и т.д.) необходима полная и достоверная информация о финансовом положении, эффективности организаций в целом. Источником такой информации является консолидированная финансовая отчетность.

Для того чтобы пользователи опирались на данные консолидированной финансовой отчетности, необходим качественный аудит такой отчетности. Однако вопросы аудита консолидированной отчетности пока недостаточно проработаны ни в методическом плане, ни с точки зрения законодательного регулирования.

В статье рассматриваются общие подходы к планированию аудита консолидированной отчетности, составленной в соответствии с требованиями МСФООС. В частности, выявляются отличия консолидированной отчетности от индивидуальной, определяющие специфику планирования ее аудита, рассматриваются этапы планирования, вопросы составления плана и программы аудита.

Ключевые слова: аудит консолидированной финансовой отчетности, МСФО, аудиторские риски, план аудита, программа аудита, система внутреннего контроля.

Zhamiyeva D.N.

Master's student of the educational program «State Audit»
L.N. Gumilyov Eurasian National University
Nur-Sultan, Republic of Kazakhstan
e-mail: damira-2011_98@mail.ru

SUMMARY

FEATURES OF PLANNING THE AUDIT OF CONSOLIDATED FINANCIAL STATEMENTS PREPARED IN ACCORDANCE WITH THE REQUIREMENTS OF IPSAS

Current trends in the development of both the world economy and the country, in particular, within the framework of a group with a complex organizational financial structure, enterprises conduct a coordinated production, financial and marketing policy, which gives reason to consider the group as a single economic entity. Therefore, a wide range of users (shareholders, investors, etc.) need complete and reliable information about the financial situation and the effectiveness of organizations as a whole. The source of such information is the consolidated financial statements.

In order for users to rely on the data of consolidated financial statements, a qualitative audit of such statements is necessary. However,

the issues of audit of consolidated financial statements have not yet been sufficiently worked out either in terms of methodology or from the point of view of legislative regulation.

The common approaches to planning of audit of consolidated financial statements prepared on IPSAS basis are investigated in the article. Particularly, the differences between individual and consolidated financial statements, affecting on the planning of audit, are determined; the stages of audit planning and the problems of preparing of plan and program of audit are investigated.

Keywords: audit of consolidated financial statements, IPSAS, audit risks, audit plan, audit program, internal control system.

МРНТИ 06.01.05

Кулмурзинова Г.А.

главный эксперт-ассистент государственного аудитора
Счетного комитета по контролю за исполнением республиканского бюджета
г.Нур-Султан, Республика Казахстан
g.kulmurzinova@esep.gov.kz

Нурланова М.М.

главный эксперт ТОО «ЦИАОЭ»
г.Нур-Султан
umarken@mail.ru

НЕКОТОРЫЕ АСПЕКТЫ АУДИТА ЭФФЕКТИВНОСТИ ПОЛИТИКИ ДИВЕРСИФИКАЦИИ НЕНЕФТЯНОГО СЕКТОРА НАЦИОНАЛЬНОЙ ЭКОНОМИКИ

***Аннотация.** В статье рассмотрены некоторые подходы к оценке и аудиту эффективности государственной политики диверсификации ненефтяного сектора. Наблюдается современный тренд в развитии методологии аудита эффективности, который основывается на необходимости имплементации принципа «доказательности» наряду с принципом «экспертности», а также принципа открытости/доступности всех стадий (от постановки проблемы и планирования до оценки степени удовлетворенности конечного выгодополучателя) госпрограмм для экспертов, в том числе из квази и негосударственного сектора на конкурентной основе. Все изученные кейсы государственного аудита связаны с оценкой экономичности, эффективности и результативности и включают: аудит деятельности исполнительных органов в соответствии с руководящими принципами и передовой практикой; аудит достижения показателей эффективности и механизмов их мониторинга; аудит фактического воздействия деятельности по сравнению с предполагаемым. В странах ОЭСР в 2019 году получила признание практика аудита планируемых и реализуемых государственных программ по таким критериям как: актуальность, результативность, согласованность, воздействия (оценка последствий), устойчивость, равенство возможностей, открытость, экологичность.*

***Ключевые слова:** диверсификация, ненефтяной сектор, аудит эффективности, ОЭСР, критерии.*

Официальная статистика классифицирует отрасли экономики на производящие товары и услуги (реальный и сервисный). В рамках данной статьи под «ненефтяным сектором» (далее – ННС) понимается совокупность показателей состояния и динамики всех отраслей реального сектора экономики, исключая нефтегазовую. Безусловно, представленное суждение значительно сужает область исследований (например, непроизводительный и финансовый секторы относятся к ненефтяному сектору и вносят серьезный вклад в диверсификационное развитие отраслей экономики), но Послания Президента РК народу Казахстана с 2010 года ориентируют преимущественно на развитие тех отраслей, которые имеют

экспортный потенциал, каковым и является реальный сектор экономики.

Таким образом, центральное место в ННС занимает обрабатывающая промышленность, которая в Посланиях Президента РК и государственных программах индустриально-инновационного развития определена в качестве ключевого драйвера и основы диверсификации всей экономики [1].

Кроме того, согласно Стандарта ИНТОСАИ «GUID 3920 – Процесс аудита эффективности» одним из возможных стратегических решений при проведении аудита эффективности является проверка государственных программ со значительными проблемами в области эффективности [2].

Обобщение обзора диверсификации эко-

номики зарубежных стран позволяет сделать вывод о развитии экономики под влиянием ряда факторов, включая политическое устройство, правовое регулирование, институциональные условия, текущее экономическое положение, позиции на мировом рынке. Проведенный анализ зарубежного опыта в этом направлении свидетельствует о том, что эффективное экономическое развитие является результатом процесса сотрудничества органов власти с частным сектором и другими субъектами экономического развития.

Правительства обычно достигают экономического развития с помощью политики и программ, разработанных для поддержки бизнеса, предоставления услуг и инфраструктуры и стимулирования устойчивого развития. Поскольку все страны различаются по своим географическим, политическим и экономическим характеристикам, у каждого государства будет своя собственная уникальная стратегия экономического развития.

Хотя диверсификация чаще всего реализуется в развивающихся странах, экономика которых опирается на природные ресурсы, необходимость трансформации и диверсификации признается в странах с развитой рыночной экономикой. Экономическая политика и государственные программы зарубежных стран связаны с поддержкой инноваций, технологий и навыков, направленных на развитие обрабатывающей промышленности, создание новых отраслей экономики и осуществление новой индустриализации, способствующих экономическому росту.

Анализ опыта зарубежных стран показывает, что только промышленное производство может обеспечить стране среднесрочное развитие. Все остальные сферы дают слишком локальный или краткосрочный рост, который затем оборачивается кризисом, уничтожающим все зыбкие достижения. Это доказывает опыт Китая, Германии, Восточной Европы (Польши, Чехии). Даже если ускоренный рост промышленности не держится дольше 10 лет и под конец может перейти в надувание пузыря и кризис, в итоге страна всё равно выходит в плюс – в частности, получая в сухом остатке новую материальную продукцию и развитые производительные силы. Оправившись от кризиса, она начнёт с более высокого уровня.

Ведущие экономисты едины во мнении, что худшим вариантом «неиндустриальной» экономики является зависимость от экспорта энергоносителей. Такие страны попадают в

ловушку высоких цен на ресурс, завышая потребление (особенно элитное, в силу эффекта «престижного потребления»), минимально и неэффективно вкладываясь в производство и технологии.

Для диверсификации экономики зарубежные страны используют такие инструменты поддержки, как бюджетные инвестиции в инфраструктуру, поддержку экспортеров несырьевой продукции, расширение доступа к кредитованию приоритетных секторов (обрабатывающая промышленность и сфера наукоемких услуг – информационно-коммуникационных, финансовых и профессиональных), повышение качества работы государственных институтов / методов государственного управления. Среди специфических инструментов реализации промышленной политики в настоящее время выделены государственные гарантии, субсидирование развития новых технологий, страхование экспортных кредитов, изменение условий налогообложения.

Для промышленно развитых государств, многообразие инструментов промышленной политики ориентировано на стимулирование внутреннего производства с последующим выходом на экспорт; развитие науки, технологий и инноваций; поощрение деятельности частного сектора; совершенствование кадровой политики и повышение уровня квалификации рабочей силы. Усилия по экономической диверсификации и развитию также направлены на увеличение человеческого капитала и развитие высокопроизводительных отраслей и услуг, требующих высококвалифицированной рабочей силы.

Поскольку каждая страна сформировала свой собственный набор инструментов, учитывающих специфику сложившихся экономических, социальных реалий и конкретных потребностей, цели и предмет государственного аудита также имеют специфические особенности.

Результаты изучения международной практики аудита эффективности развития несырьевых отраслей позволяют сформулировать следующие выводы.

Полномочия высших органов аудита заключаются в проведении общего аудита эффективности, представляющего собой оценку деятельности правительственных органов, задействованных в разработке и управлении государственной политикой, программными документами и проектами в области дивер-

сификации, а также проверку деятельности исполнительных органов и корпоративных субъектов по реализации программ поддержки развития.

Аудит проводится в соответствии с аудиторскими стандартами, содержащими рамочный подход к аудиту, применение которых в казахстанской практике не целесообразно, поскольку они не содержат специфических требований к аудиту эффективности влияния нефтегазового сектора на развитие отраслей экономики.

Проанализировав содержание аудиторских документов, раскрывающих методологию и практику аудита эффективности, авторами исследования определено, что все аудиты связаны с оценкой экономичности, эффективности и результативности и включают: аудит деятельности исполнительных органов в соответствии с руководящими принципами и передовой практикой; аудит достижения показателей эффективности и механизмов их мониторинга; аудит фактического воздействия деятельности по сравнению с предполагаемым.

Объемы и методики аудита различаются, и ни одна из них не предусматривает анализ воздействия программ на экономику, т.е. государственными аудиторами такая оценка не проводится (в Австралии, Великобритании, Канаде данная функция возложена на правительство).

В некоторой степени исключением является BOA США, который в соответствии с запросами Конгресса рассматривает вопросы, связанные с оценкой воздействия технологий на американское общество, окружающую среду и экономику. Созданная в этих целях Команда по науке, оценке технологий и аналитике (STAA team), проводит оценку технологий; аудит научно-технических программ и инициатив; разработку, сбор и использование передового опыта в области инженерных наук, включая оценку стоимости, графика и технологической готовности; а также внедряет инновации в области аудита. В рамках оценки технологий STAA team оценивает усилия федеральных научных агентств по планированию, управлению и оценке исследовательской деятельности; защите и управлению интеллектуальной собственностью, созданной за счет федерального финансирования; повышению роста и конкурентоспособности США за счет инноваций и технического прогресса [4].

Свою работу U.S. GAO осуществляет согласно общепринятым стандартам государственного аудита США, с использованием разработанных руководств по передовой практике, таких как Руководство по оценке затрат и Руководство по оценке готовности технологий, которые не содержат специфических требований к аудиту эффективности влияния нефтегазового сектора на развитие отраслей экономики [5,6].

Большинство аудитов сосредоточено на оценке достижения целей государственной политики в области диверсификации. Государственный аудит эффективности направлен на оценку деятельности исполнительных органов по реализации мер поддержки и связан с оценкой соблюдения требований руководящих принципов и условий контрактов; проверкой обоснованности расходов; сравнением политик, процедур, средств контроля и управления с передовой практикой; оценкой достижения показателей эффективности; оценкой фактического воздействия деятельности по сравнению с предполагаемым. При этом ни один из аудитов не дает явной оценки эффективности поддержки развития несырьевых отраслей и их влияния на экономику.

Ни одна страна не внедрила подробные стандарты и руководства аудита, которые могли бы одинаково хорошо применяться во всех ситуациях, либо на отраслевом уровне. Методология аудита разрабатывается для каждого объекта аудита, и, как правило, адаптирована для конкретного случая. Существующие модели аудита фокусируются на государственном управлении, подотчетности правительства, концентрируясь на ресурсах, процессах, результатах и воздействиях. При этом анализ воздействия программ на экономику аудиторами проводится в рамках оценочной структуры, встроенной в политику и программы поддержки (оценка должна осуществляться правительством на основе встроенных в программы поддержки механизмов оценки) [7].

Изучение зарубежного опыта позволило выявить современный тренд в развитии методологии аудита эффективности, который основывается на необходимости имплементации принципа «доказательности» наряду с принципом «экспертности», а также принципа открытости/доступности всех стадий (от постановки проблемы и планирования до оценки степени удовлетворенности конечного выгодополучателя) госпрограмм для экс-

пертов, в том числе из квазигосударственного и негосударственного сектора на конкурентной основе.

Изучение международной практики (опыта стран ОЭСР) показало, что наибо-

лее значимыми критериями оценки госпрограмм/деятельности госорганов в контексте оценки эффективности влияния диверсификационной политики являются (Таблица 1):

Таблица 1

Опыт стран ОЭСР критериальной оценки госпрограмм/деятельности госорганов в сфере диверсификации

Критерий	Содержание	Стадия
Актуальность	Насколько своевременны меры? Степень соответствия целей и задач потребностям граждан и бизнеса, международным, институциональным потребностям. Достигаются ли цели?	Планирование на доказательной основе
Результативность	Исследуются измеримость, соответствие целей (задач, мер, инструментов) решению поставленной проблемы, оценивается качество доказательной базы целеполагания.	
Согласованность	Насколько встроены госпрограммы в общую систему? Как меры (проекты, программы) усиливают, поддерживают/не противоречат друг другу (достигается эффект синергии, интеграции в инструментах государственного регулирования).	
Эффективность	Насколько эффективно используются ресурсы? Анализ упущенных возможностей: оценка конкурирующих альтернатив в определении целей, задач, мер, ресурсов. Какой итоговый эффект?	Реализация и завершение
Воздействие	Выявление долгосрочных прогнозируемых и непрогнозируемых изменений социального, экономического, экологического характера	
Устойчивость	Сохранятся ли достигнутые эффекты в перспективе, после завершения действия мер госпрограммы? Оценка объема ресурсов (финансовых, институциональных, трудовых и пр.), требуемых для развития достигнутого уровня.	
Равенство возможностей	Имеет ли место дискриминация?	Планирование
Открытость	Получены ли отзывы в результате качественных исследований для доказательной базы? Обеспечение доступности для экспертного обсуждения исследователями, конечными выгодополучателями (СМИ, Открытое Правительство и т.д.)	
Экологичность	Соответствует ли целям и принципам «зеленой» экономики?	

Примечание – источник: [7]

Цель критериальной оценки в процессе аудита эффективности - обеспечить последовательную и качественную оценку процессов планирования, реализации и оценки государственных программ для получения целостной картины государственного регулирования экономики; критерии, в конеч-

ном итоге, способствуют более глубокому осмыслению характера вмешательства, его реализации, процесса и полученных результатов.

Рассмотрим структуру вкладов отраслей нефтяного и ненефтяного секторов в прирост ВВП за период 2010-2020 годы

Таблица 2

Сравнение вкладов отраслей нефтяного и нефтегазового секторов в прирост ВВП в %

Показатель	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Сельское, лесное и рыбное хозяйство	4,5	4,9	4,2	4,5	4,4	4,8	4,6	4,6	4,4	4,4	5,3
Обрабатывающая промышленность	11,3	11,0	11,0	10,7	10,2	10,1	11,3	11,2	11,4	11,4	13,0
Строительство	7,7	6,4	6,2	6,0	5,9	6,0	5,9	5,5	5,3	5,5	6,0
Торговля	13,0	13,6	14,9	15,1	16,0	17,0	16,8	16,8	16,8	17,0	12,4
Транспорт и складирование	8,0	6,8	7,3	7,5	7,9	8,6	8,3	8,2	8,2	8,0	7,2
Прочие отрасли	30,7	30,7	31,3	32,4	32,8	35,7	34,6	34,2	32,4	32,2	34,3
Горнодобывающая промышленность	19,5	17,7	17,1	15,2	15,2	12,7	12,9	13,6	14,9	14,5	12,4

Источник: на основе данных Бюро национальной статистики Агентства по стратегическому планированию и реформам РК [8]

По итогам 2020 года, впервые за 10 лет индустриализации, вклад обрабатывающей промышленности в развитие экономики превысил долю горнодобывающей отрасли – 13,0 и 12,4 %% соответственно.

Однако, более детальный анализ показал, что структура обрабатывающей промышленности относительно слабо дифференцирована и в ней существенно

преобладает металлургическая промышленность, занимая 42%, далее следует производство продуктов питания (14,8%) и машиностроение (13,8%). Доля всех остальных отраслей в совокупности составляет не больше 30%.

На сегодняшний день в обрабатывающем секторе сложилась следующая картина, рисунок 1.

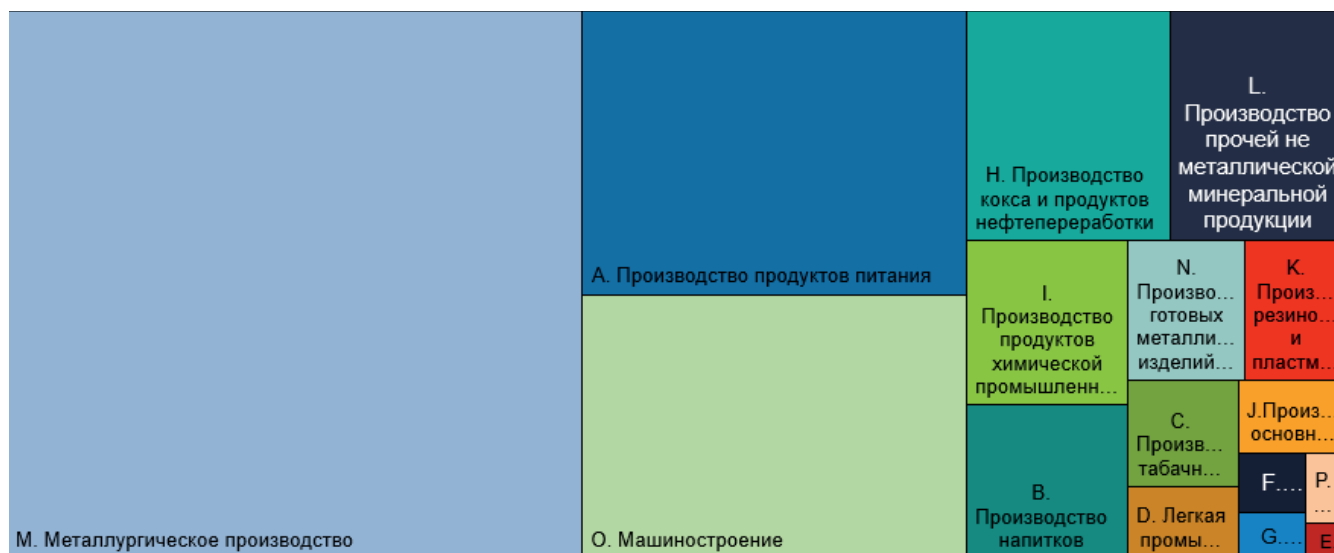

Рисунок 1. Диверсификация обрабатывающей промышленности

Источник: на основе данных Бюро национальной статистики Агентства по стратегическому планированию и реформам РК [8]

В рамках проведенного исследования были рассчитаны линейные и интегральные индексы структурных изменений в обрабатывающей промышленности (линейный коэффициент структурных различий, находящийся в пределах от 0,017 до 0,43, а также индекс Рябцева в пределах от 0,05 до 0,14). В рассматриваемый период анализ данных показывает «низкий» и «весьма низкий» уровень различия структур. Это свидетельствует о том, что структура обрабатывающей промышленности сложилась

в советский период и с тех пор претерпела незначительные изменения.

Также более ясное представление о структуре нефтяного сектора дает рисунок 2, где представлена динамика валовой добавленной стоимости (ВДС) наиболее значимых отраслей нефтяного сектора экономики (производительный и сервисный секторы) за период 2016-2020 годы, с разбивкой на малые, средние и крупные предприятия (в рамках каждого года – 1) малый бизнес, 2) средний бизнес, 3) крупный бизнес).

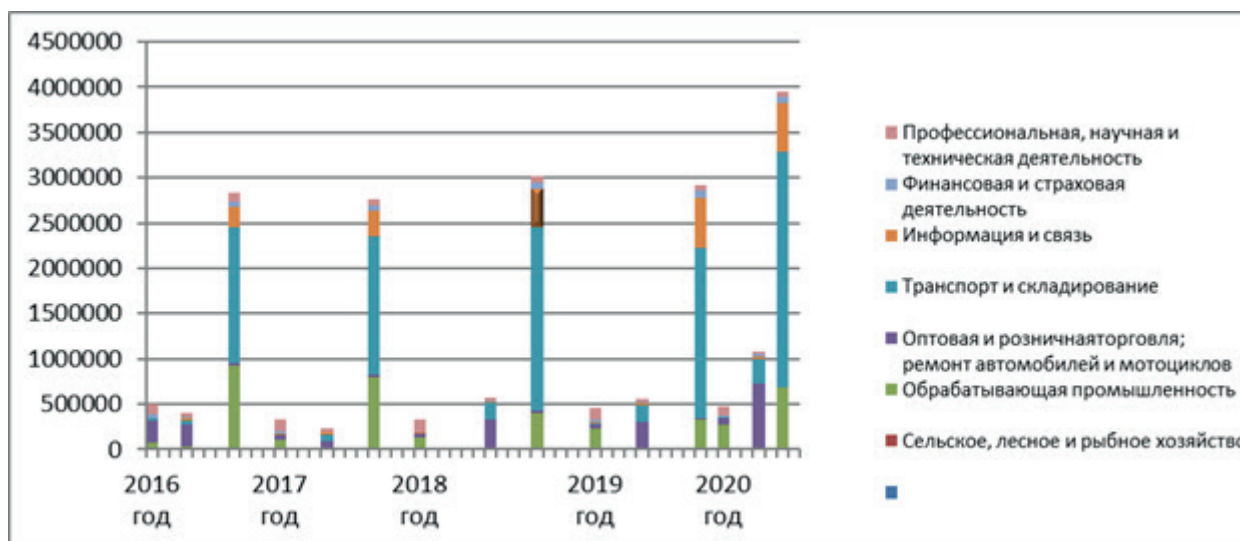

Рисунок 2. Валовая добавленная стоимость отраслей нефтяного сектора с разбивкой по малым/средним/крупным предприятиям, 2016-2020 годы

Источник: на основе данных Бюро национальной статистики Агентства по стратегическому планированию и реформам РК [8]

Из диаграммы 2 видно, что на всех уровнях общий тренд повышательный, но неустойчивый. Вклад средних предприятий нефтяного сектора практически на одном уровне с малыми предприятиями (верхняя планка 500 млн.тг), за исключением 2020 года, когда возникла разница в ВДС более чем в два раза. Также видно, что с 2017 года торговля укрупнилась, переместилась с малого в средний сегмент и к 2020 году ее вклад в ВДС приблизился к 70%. Также примечательно, что обрабатывающая промышленность представлена в исключительно в малых и крупных предприятиях, в среднем сегменте доля ВДС обрабатывающей промышленности мизерная. В сегменте крупных предприятий львиная доля в рассматриваемом периоде принадлежит транспорту и складированию, далее

по убыванию - обрабатывающему сектору и информации/связи.

Доля ВДС сельского хозяйства ничтожно мала.

Таким образом, ВДС нефтяного сектора экономики в период 2016-2020 годы обеспечивался за счет бурного роста транспорта/складирования, торговли и обрабатывающей промышленности.

Анализ нормативной и правовой базы Республики Казахстан по развитию нефтяного сектора экономики, а также изучение зарубежного опыта позволило сформулировать основной вывод о том, что комплекс мер диверсификационной политики в условиях контркризисного развития национальной экономики требует дальнейшей систематизации на основе развития доказательной научно-исследовательской базы, научно-обоснованной

измеримости удовлетворенности конечных выгодополучателей, персональной ответственности и результативности разработчиков и исполнителей госпрограмм на всех этапах реализации (один «хозяин» процесса).

Приведем общие рекомендации к проведению государственного аудита эффективности диверсификационной политики:

1. Как показывает проведенное исследование состояния нефтегазового сектора и опыт стран ОЭСР, в качестве приоритетной в проведении аудита эффективности рекомендуется ориентация не столько на экономический рост (ВВП), сколько на результативность и системность государственной политики, устойчивость финансируемых проектов после завершения участия в программах МГП или получения объемов преференций/льгот, соответствие результатов проектов принципам «зеленой» экономики и низкоуглеродного развития, дискриминационный аспект охвата мерами государственной поддержки, итоговая рентабельность бюджетных инвестиций в контексте структурной трансформации нефтегазового реального сектора на основе инновационного и кластерного развития.

Например, в ходе предварительного анализа деятельности операторов мер государственной поддержки, был сделан вывод, что часть проектов по инфраструктурному развитию закрылась или простаивает после завершения бюджетного финансирования по причине экономической неэффективности (например, заводы по переработке овечьей шерсти¹, производство Toyota Fortuner ТОО «СарыаркаАвтоПром»², ТОО «Бипэк Авто – Азия Авто»³).

2. Учитывая последние реформы в системе государственного планирования и утверждением национальных проектов, как среднесрочных документов реализации мероприятий в различных ключевых направлениях и отраслях казахстанской экономики, это должно найти отражение и в трансформации методологических подходов к организации и проведению аудита эффективности, в данном случае, в нефтегазовом секторе. В частности, речь идет о постановке конкретных целей в реализации национального проекта «Устойчивый экономический рост, направленный на повышение благосостояния казахстанцев», где во главу угла ставится задача оценки, помимо макроэкономического, социального и мультипликативного эффектов - влияние на развитие экономики при осуществлении бюджетных инвестиций в соответствующую отрасль как конечных результатов от реализации национального проекта.

3. В качестве объекта аудита эффективности влияния нефтегазового сектора могут выступить администраторы бюджетных программ, операторы (квазигосударственные институты развития и государственные органы), реализующих государственную политику по диверсификации нефтегазового сектора экономики. Предметом в данном случае целесообразно рассматривать систему 14 мер государственной поддержки, направленных на поддержку субъектов бизнеса, осуществляющих свою деятельность в реальном нефтегазовом секторе. В рамках исследования предложены рекомендации по критериальной измерению прямого и косвенного эффекта мер государственной поддержки субъектов бизнеса, разработанные на основе действующих методик.

1 НПП «Атамекен»: В Казахстане простаивают практически все заводы по переработке овечьей шерсти в СЭЗ «Онтустик» <https://inbusiness.kz/ru/news/v-kazhastane-prostaiwayut-prakticheski-vse-zavody-po-pererabotke-ovechej-shersti> Дата публикации 01 Октябрь 2020

2 Проект по сборке в Костаное автомобилей марки Toyota Fortuner в первую пятилетку карты индустриализации Костанайской области. На базе ТОО «СарыаркаАвтоПром» было налажено производство этого японского внедорожника методом мелкоузловой сборки, включая сварку и окраску кузовов. В итоге локализация данной модели составляла 25%. Согласно официальной информации, размещаемой на сайтах местных исполнительных органов, стоимость проекта составила 1,4 млрд тенге, максимальная мощность – до трех тысяч автомобилей в год. В результате линия отработала с 2014 по 2016 год и закрылась по причине неконкурентоспособности на внутреннем и внешних рынках // : <https://inbusiness.kz/ru/news/proshanie-s-fortuner>

3 Конфликт между Министерством индустрии и инфраструктурного развития (МИИР) и группой компаний «Бипек Авто – Азия Авто» произошёл из-за соглашений, которые 10 лет давали автопредприятию налоговые и таможенные преференции. Взамен руководство завода обязалось построить цеха по сборке и окраске авто и увеличить локализацию. Преференции для «Азия Авто»: освобождение от уплаты НДС при импорте компонентов (75 млрд тенге с 2012 по 2020 год); освобождение от уплаты НДС при реализации готовой продукции (122 млрд тенге с 2010 по 2019 год); освобождение от уплаты таможенных платежей (99 млрд тенге с 2012 по 2020 год); возмещение утильсбора от ТОО «Оператор РОП» (65 млрд тенге с 2016 по 2020 год). Общая сумма льгот и преференций составила 361 млрд тенге. «Компания не ввела в эксплуатацию лакокрасочный и сварочный цеха. Доля местного содержания составила 23-31% вместо оговорённых 50%. В апреле 2020 года при представлении отчётности подтвердилось очередное невыполнение обязательств в рамках заключённого многостороннего соглашения о промышленной сборке моторных транспортных средств, которые АО «Азия Авто» взяло на себя почти 10 лет назад. Завод закрыт, 1500 специалистов уволено.

4. В рамках аудита ННС могут возникнуть такие проблемные вопросы:

– нечеткая трактовка термина «отечественное» производство, то есть с какой стадии локализации производственного цикла производство следует считать отечественным?;

– проблема формирования полной, единообразной, ретроспективной, актуальной базы данных по предприятиям, которым была оказана финансовая и нефинансовая государственная поддержка. На сегодняшний день есть необходимость в статистической ревизии предприятий всех отраслей, которые получили и не получали МГП, чтобы увидеть «чистый» эффект бюджетных инвестиций, в том числе с точки зрения системного (кластерного) и мультипликативного эффектов.

– критическое осмысление индустриально-инновационной политики требует характеристики не только положительных, но и отрицательных эффектов на экономическую систему, которые возникают вследствие «антиинноваций» или «псевдоинноваций». Указанные инновации, в отличие от других видов нововведений, представляют собой внедренные в хозяйственную практику интеллектуальные продукты, имеющие краткосрочный экономический эффект.

Кроме того, подлинный инновационный тип экономики рано или поздно порождает структурную безработицу. Как данное обстоятельство учитывается в реализуемых госпрограммах/нацпроектах (коррелирует ли с социальной, образовательной политикой, заложены ли параллельно меры по переобучению, трудоустройству)? Например, взятые Казахстаном обязательства по низкоуглеродному развитию (первый этап сокращения добычи угля до 2025 года) прогнозируемо приведет к сокращению спроса на труд шахтеров – основной платежеспособной категории таких моногородов как Шахтинск, Сарань, Абай. Является ли это управляемым процессом и как это отражено в нац/проектах развития?

5. Государственному аудитору с позиции профессионального суждения необходимо применить аудиторские процедуры, наиболее подходящие и уместные для осуществления оценки:

1) существующей взаимосвязи между целевыми индикаторами стратегических планов государственных органов, государствен-

ных программ развития, стратегий и планов развития субъектов квазигосударственного сектора с долгосрочными и среднесрочными стратегическими документами страны;

2) полноты целевых показателей и индикаторов, их соответствия конкретным целям и задачам диверсификации нефтегазового сектора;

3) существующей ситуации на основании изучения отчетной информации государственных органов о ходе реализации программных документов, статистических данных и аналитических обзоров.

Государственный аудитор должен установить, какими были непосредственные цели диверсификационной и бюджетной политики и как они связаны с целями вхождения Казахстана в глобальные рейтинги и топ-30 стран мира, а также фискальными и социальными вопросами.

В зависимости от цели государственный аудитор конкретизирует подходы к аудиту эффективности развития нефтегазового сектора. Например, в проведенном для Счетного комитета исследовании было принято во внимание, что приоритетом государственной политики являются структурная трансформация национальной экономики и инновационное развитие отраслей, а не только экономический рост.

6. По результатам завершения аудиторских процедур государственный аудитор должен выразить мнение по следующим вопросам:

1) о соответствии цели государственной диверсификационной политики стратегическим документам;

2) о соблюдении законодательства в сфере развития нефтегазового сектора;

3) о текущей ситуации в сфере устойчивого развития отраслей нефтегазового сектора;

4) об эффективности деятельности государственного органа и субъекта квазигосударственного сектора при реализации государственных программ развития;

5) о том, как нефтегазовый сектор экономики влияет на государственные финансы и социально-экономическое положение казахстанцев.

Систематизируем все сильные, слабые стороны, возможности и угрозы проведения государственного аудита эффективности.

Результатом проведения аудита эффективности должно стать получение уверенности в том, что деятельность в этой сфере

осуществляется в соответствии с законодательством и стратегическими документами, а также в обеспечении экономической, эффективной и результативной реализации программных документов в сфере диверсифицированного развития национальной экономики.

Критическое и критериальное осмысление в рамках аудита эффективности Счетного Комитета РК имеет решающую роль в обеспечении человекоцентричных целей государственного управления и полностью соотносится с переформатированием системы государственного планирования в соответствии с задачей, поставленной Главой государства в 2020 году.

Список использованных источников

1. Постановление Правительства Республики Казахстан от 31 декабря 2019 года № 1050 «Об утверждении Государственной программы индустриально-инновационного развития Республики Казахстан на 2020 – 2025 годы» // <https://adilet.zan.kz/rus/docs/P1900001050>
2. Стандарт ИНТОСАИ «GUID 3920 —

Процесс аудита эффективности» // www.eurosai.org

3. Ruchir Sharma. Breakout Nations: In Pursuit of the Next Economic Miracles / ООО «Издательство АСТ», 2018

4. GAO Science, Technology Assessment, and Analytics Team: Initial Plan and Considerations Moving Forward, April 10, 2019, 32 p., URL: <https://www.gao.gov/technology-science>

5. GAO-09-3SPGAO Cost Estimating and Assessment Guide: Best Practices for Developing and Managing Capital Program Costs, March 2009, 440p. URL: <https://www.gao.gov/products/gao-09-3sp>

6. GAO-16-410G Technology Readiness Assessment Guide: Best Practices for Evaluating the Readiness of Technology for Use in Acquisition Programs and Projects, August 2016, 147p. URL: <https://www.gao.gov/products/gao-16-410g>

7. Understanding the six criteria: Definitions, elements for analysis and key challenges // <https://www.oecd-ilibrary.org/>

8. Статистический бюллетень Бюро национальной статистики АСПИР РК <http://stat.gov.kz>

Кулмурзинова Г.А.

мемлекеттік аудиторының
бас сарапшы-ассистенті

Республикалық бюджеттің атқарылуын
бақылау жөніндегі Есеп комитеті

Нұр-Сұлтан қаласы, Қазақстан Республикасы
g.kulmurzinova@esep.gov.kz

Нурланова М.М.

«ЗТТБО» ЖШС бас сарапшысы

Нұр-Сұлтан қаласы

umarken@mail.ru

ТҮЙІН

ҰЛТТЫҚ ЭКОНОМИКАНЫҢ МҰНАЙ ЕМЕС СЕКТОРЫН ӘРТАРАПТАНДЫРУ САЯСАТЫНЫҢ ТИІМДІЛІГІ АУДИТІНІҢ КЕЙБІР АСПЕКТІЛЕРІ

Мақалада мұнай емес секторды әртараптандырудың мемлекеттік саясатының тиімділігін бағалау мен аудиттің кейбір тәсілдері қарастырылған. Тиімділік аудиті әдіснамасын дамытуда қазіргі заманғы тренд байқалады, ол «сараптау» қағидатымен қатар «дәлелділік» қағидатын, сондай-ақ мемлекеттік бағдарламалардың, оның ішінде квази және мемлекеттік емес

сектордың сарапшылары үшін бәсекелестік негізде барлық сатыларының (проблеманы қою мен жоспарлаудан бастап түпкі пайда алушының қанағаттану дәрежесін бағалауға дейін) ашықтық/қолжетімділік қағидатын имплементациялау қажеттігіне негізделеді. Мемлекеттік аудиттің зерделенген барлық кейстері үнемділікті, тиімділікті және нәтижелілікті бағалаумен байланысты және

мыналарды қамтиды: басқару қағидаттары мен озық практикаға сәйкес атқарушы органдар қызметінің аудиті; тиімділік көрсеткіштері мен олардың мониторингі тетіктеріне қол жеткізу аудиті; қызметтің болжалғанға қарағанда нақты әсер ету аудиті. ЭЫДҰ елдерінде 2019 жылы өзектілігі, нәтижелілігі, келісімділігі, әсері (салдарын баға-

лау), орнықтылығы, мүмкіндіктерінің теңдігі, ашықтығы, экологиялылығы сияқты өлшем-шарттар бойынша жоспарланатын және іске асырылатын мемлекеттік бағдарламаларға аудит жүргізу тәжірибесі мойындалды.

Түйін сөздер: әртараптандыру, мұнай емес сектор, тиімділік аудиті, ЭЫДҰ, критерийлер.

Kulmurzinova G.A.

Chief expert-Assistant to the State Auditor
Accounts Committee for Control over the
execution of the republican budget
Nur-Sultan, Republic of Kazakhstan
g.kulmurzinova@esep.gov.kz

Nurlanova M.M.

Chief expert «CARE» LLP
Nur-Sultan, Republic of Kazakhstan
umarken@mail.ru

RESUME

SOME ASPECTS OF THE AUDIT OF THE EFFECTIVENESS OF THE POLICY OF DIVERSIFICATION OF THE NON-OIL SECTOR OF THE NATIONAL ECONOMY

The article discusses some approaches to assessing and auditing the effectiveness of state diversification of the non-oil sector. The study of foreign experience allows the method to identify a modern trend in the development of audit efficiency, which is based on the need to implement the principle of “evidence” along with the principle of “expertise”, as well as the principle of openness / accessibility of all stages (from problem statement and planning to assessing the degree of conformity of the final beneficiary) state programs for experts,

including those from the quasi and non-state sector on a competitive basis. All types of audits studied are related to the assessment of economy, efficiency and effectiveness and include: auditing the activities of executive bodies in accordance with guidelines for the work of bodies and best practices; audit of the achievement of performance indicators and mechanisms for their monitoring; audit of actual versus anticipated impact.

Key words: diversification, non-oil sector, performance audit, OECD, criteria

Кеншинбаева А.Т.

магистрант, Академия государственного управления
при Президенте Республики Казахстан
г. Нур-Султан, Республика Казахстан
e-mail: a.kenshinbayeva@gmail.com

Карыбаев А.А-К.

кандидат экономических наук
заведующий Отделом прикладных научных исследований
ТОО «Центр исследований, анализа и оценки эффективности»
г. Нур-Султан, Республика Казахстан
e-mail: anuar30@mail.ru

ГОСУДАРСТВЕННЫЕ ЗАКУПКИ: ИНСТРУМЕНТ РАЗВИТИЯ МАЛОГО И СРЕДНЕГО БИЗНЕСА

***Аннотация:** В статье рассматриваются вопросы, связанные с совершенствованием существующей системы государственных закупок. При этом, особое внимание уделяется анализу существующей системы, выявлению проблем и предложению решений. Затронуты вопросы регулирования системы государственных закупок в формировании фискальной политики страны, как инструмента развития малого и среднего бизнеса. Автором рекомендуется уделить внимание разработке программ по подготовке квалифицированных кадров данной сферы и пересмотреть ответственность, как основу минимизации коррупционных рисков. С учетом изучаемых вопросов, предлагаются основные направления развития системы государственных закупок.*

***Ключевые слова:** государственные закупки, коррупционные риски, государственные расходы, роль государственных закупок, малый и средний бизнес.*

ВВЕДЕНИЕ

В рамках Стратегии «Казахстан -2050» Республика Казахстан задается целью создания сильного государства с развитой экономикой, создания возможностей всеобщего труда и вхождения в 30 самых развитых стран. Казахстан развивающаяся страна со смешанной экономикой. В силу этого существуют множество проблем в развитии экономики, в том числе и вопросы эффективного использования бюджетных средств на основе построения национальной системы государственных закупок.

Государственные закупки – процесс, связанный с приобретением товаров, работ и услуг с целью решения общенациональных задач, где главенствует приоритет удовлетворения потребностей общества за счет бюджетных средств для выполнения своих организационно хозяйствующих функций в порядке определяемым государством.

Актуальность рассмотрения вопросов организации государственных закупок, обусловлена тем, что система государственных закупок является одним из основных рычагов развития экономики страны. Для обеспечения прозрачности расходования бюджетных средств государственными органами, процесс направления денег осуществляется посредством портала государственных закупок.

В этой связи перед страной встает вопрос эффективного расходования бюджетных средств, как возможностью поддержки предпринимателей, создание равных возможностей, а вместе с тем и поддержки отечественных товаропроизводителей. Немаловажным остается вопрос получения качественных товаров, работ и услуг в рамках государственного заказа влияние, на которое оказывает в том числе квалификация и ответственность уполномоченных на проведение закупок лиц.

В ходе реализации государственных закупок возникают проблемы с соблюдением ос-

новых принципов государственного закупа, возникают коррупционные риски, что требует пересмотра некоторых пунктов закона Республики Казахстан «О государственных закупках» и внесения дополнений.

Так, за девять месяцев 2021 года Комитетом внутреннего государственного аудита было охвачено более 600 тыс. процедур государственных закупок на 5,7 трлн тенге. По итогам проверок были выявлены нарушения по 32,4 тыс. процедур, объектами государственного аудита исполнено 98% уведомлений об устранении нарушений.

Анализ существующей системы государственных закупок

Все закупки, проводимые государственными органами, осуществляется в рамках Закона и Правил государственных закупок на электронной платформе goszakup.gov.kz.

В рамках проведенной оценки с применением методологии оценки систем закупок (MAPS) выявлено, что в 2015 году способом из одного источника по 24 % случая произведены повторные закупки по причине несостоявшихся или признанных недействительными открытых конкурсов. При этом, уже в 2018 году эта величина составила 62%. В связи с принятыми мерами в виде внесения изменений в законодательство в части сокращения доли государственных закупок из одного источника в 2019 году доля снизилась до 34%. Стоит отметить, что суммарно за 5 лет из одного источника закуплено товаров, работ и услуг на сумму более 7,7 трлн тенге.

Законодательная база государственных закупок совершенствуется с момента его принятия в 2015 году, вносятся соответствующие коррективы. Пересматривались вопросы по сокращению способов закупок, однако по сей день статья 39 Закона предусматривающая 52 оснований для приобретения товара, работ и услуг способом из одного источника, без применения норм остается достаточно широкой и заключение договора из одного источника по несостоявшимся закупкам является все еще распространенным явлением [1].

Следует отметить, что Правительство проводит вполне конкретную работу по совершенствованию законодательства о государственных закупках. Так, с 2022 года приобретение товаров через «электронный магазин» будет проходить через веб-портал государственных закупок, который интегриру-

ют с действующими на казахстанском рынке интернет-магазинами. Сейчас идут пилотные испытания проекта. Предполагается, что этот способ позволит покупать товары и услуги на конкурентной основе в течение рабочего дня. «Электронный магазин» дает заказчику выбор нужных ему товаров, при этом поставщик товара определяется на основе наименьшей цены.

Также предлагается внедрение нового способа закупок – конкурса с применением «рейтингово-балльной системы» для уменьшения влияния человеческого фактора. Для этого предлагается автоматизировать процедуры выбора поставщика через интеграцию электронной системы госзакупок с информационными системами госорганов. Последние содержат большие объемы данных по всем направлениям деятельности граждан и бизнеса. Благодаря этому веб-портал закупок будет автоматически присваивать потенциальным поставщикам рейтинги. Другими словами, веб-портал будет автоматически определять победителя конкурса через комбинирование ценовых и качественных критериев. Схожим образом работает система госзакупок, например, в Южной Корее.

Будет внедрен «электронный депозитарий в сфере государственных закупок». Это электронная база данных, которая будет содержать сведения и документы, подтверждающие наличие опыта работы у потенциальных поставщиков. На сегодня 80% госзакупок составляют строительство и оказание услуг, где основным критерием определения победителя служит опыт работы.

По данным портала государственных закупок goszakup.gov.kz общий объем государственных закупок на уровне республиканского бюджета и местного бюджета на 2020 год составил 7 406, 5 млрд. тенге. Расходы по утвержденному бюджету на 2020 год составили 13 941 млрд. тенге. 53% государственных расходов осуществляется посредством приобретения товаров, работ и услуг посредством системы государственных закупок.

В период пандемии Правительство Республики Казахстан ввело специальный порядок государственных закупок с целью сокращения реализации импортных товаров, поддержки отечественных товаропроизводителей.

По данным проектного офиса и НПП «Атамекен» основные производители сконцентрированы в отраслях легкой промышленности,

мебельной промышленности, химической промышленности, строительных материалов.

В целом, Правительство Республики Казахстан проводит планомерную политику по поддержке бизнеса и предпринимательства и развитию конкуренции. Так, Указом Президента Республики Казахстан от 31 декабря 2020 года № 484 «Об основных направлениях государственной политики по развитию конкуренции» были определены основные направления развития конкуренции. Это:

1) снижение уровня рыночной концентрации на товарных рынках;

2) сокращение административных и экономических барьеров входа на товарные рынки, инструментов государственного ценового регулирования;

3) реализацию мер государственной поддержки предпринимательства и инвестиций, направленных на появление новых участников рынка или усиление конкуренции между субъектами предпринимательства;

4) формирование рынков новых видов товаров, расширение сферы обращения продукции отечественных производителей, выхода их на мировые рынки;

5) сокращение доли субъектов рынка с государственным участием и повышение эффективности управления экономическими активами государства;

6) развитие малого и среднего предпринимательства, увеличение его вклада в экономику страны;

7) расширение биржевой торговли;

8) обеспечение равного доступа субъектов предпринимательства к мерам государственной поддержки и закупкам государственных органов, субъектов квазигосударственного сектора, а также недропользователей;

9) обеспечение информационной открытости субъектов товарного рынка, занимающих доминирующее или монопольное положение, и реализацию ими системы мер по предупреждению нарушений законодательства Республики Казахстан в области защиты конкуренции [2].

При этом, анализ показал, что недостаточная конкуренция отражается в следующем:

– выявлено, в базовых для экономики страны рынках производства электрической энергии, оптовой и розничной реализации товарным газом, грузовых, пассажирских железнодорожных перевозок, связи, гражданской авиации, медицинских, образова-

тельных услуг присутствие государственного участия составляет более 50%;

– преобладает государственное участие в предпринимательстве, выполнении государственных заданий, как наиболее распространенной формы финансирования подведомственных предприятий и неконкурентного закупа товаров.

В государственных закупках:

– это необоснованно завышенные требования к закупкам,

– лоббирование интересов определенных поставщиков,

– объединение с конкурентом для создания мнимой конкуренции в целях исключения проведения повторных закупок,

– отсутствие интереса в экономии бюджетных средств со стороны заказчиков.

– широкий перечень оснований закупок из одного источника (52), в связи с чем объем неконкурентных закупок превысил 70 % от общего объема закупок государства;

– отсутствие мер поддержки субъектов малого предпринимательства;

– отсутствие типовой базы (библиотеки) технических спецификаций;

– недостаточность инструментов по поддержке отечественных производителей.

Вместе с тем неотъемлемой частью государственных закупок остается коррупционная составляющая, которая оценивается как неэффективность расходования бюджетных средств.

Расширение возможностей системы государственных закупок

Государственные закупки могут влиять на бизнес, экономику и общество за счет использования их в качестве политического рычага для поддержки реализации более широкой государственной политики, например, стимулирования инноваций и поддержки малого и среднего бизнеса. Государственные закупки могут быть механизмом достижения социальных результатов, устойчивости и могут поддержать социальную ответственность частного сектора. Целевые государственные закупки могут повлиять на занятость.

Анализ зарубежного опыта показывает, что государственные закупки являются важным инструментом реализации государственной экономической политики. Большинство законов о государственных закупках в Центральной и Восточной Европе и в странах СНГ

основываются на Типовом Законе о Закупке Товаров (Работ) Услуг Комиссии ООН по Международному Торговому Праву ЮНСИТРАЛ. ЮНСИТРАЛ был разработан в 1994 на основе передового международного опыта и общепризнанных процедур и механизмов государственных закупок. Так например, в Италии государственные закупки улучшают качество местных государственных услуг и способствуют экономическому развитию. Поддержка и закуп у отечественных поставщиков в государственных контрактах влияет на национальную экономику. При стратегическом использовании государственные закупки могут способствовать развитию конкуренции на рынках поставок.

Великобритания с целью развития конкуренции и прозрачности всю национальную систему государственных закупок перестроило в стиле одного гигантского интернет-магазина, «единого интернет-пространства для закупок товаров для государственных нужд». Политика закупок в Великобритании заключается в соответствии соотношения цены и качества, в контексте эффективности затрат (наименьшего расхода) при наилучшем качестве закупленных товаров или услуг [4].

Офис отчетности США (Government Accountability Office), работающий для Конгресса, не только осуществляет проверку расходов правительственных учреждений, но и предлагает изменения в действующие законы и принятие новых для повышения эффективности госрасходов. В ЕС, многих других странах существуют специальные омбудсмены. К числу лучших систем можно отнести те же европейские государства, Чили, Австралию, Сингапур, Гонконг и другие. Например, система госзакупок Сербии была признана лучшей, не оставляющей лазеек для коррупции. В этой стране создана комиссия, которая гарантирует соблюдение прав как поставщика, так и организации, проводящей тендер.

Ежегодно более 250 000 государственных органов в ЕС тратят около 14% ВВП (около 2 триллионов евро в год) на закупку услуг, работ и материалов. Во многих секторах, таких как энергетика, транспорт, управление отходами, социальная защита и предоставление услуг здравоохранения или образования, государственные органы являются основными покупателями. Государственный сектор может использовать закупки для увеличения рабочих мест, роста и инвестиций,

а также для создания более инновационной, ресурсо- и энергоэффективной и социально инклюзивной экономики. Высокое качество государственных услуг зависит от современных, хорошо управляемых и эффективных закупок. Улучшение государственных закупок дает большую экономию: даже повышение эффективности на 1% помогает сэкономить 20 миллиардов евро в год в закупках ЕС [6].

Республике Казахстан используя государственные закупки как один из мощных инструментов поддержки бизнеса, который влечет за собой развитие экономики страны необходимо пересмотреть систему государственных закупок. Это касается: снижения уровня рыночной концентрации, сокращение административных и экономических барьеров входа на товарные рынки, отмена инструментов государственного ценового регулирования, реализация мер государственной поддержки предпринимательства, направленных на появление новых участников рынка, сокращение доли субъектов рынка с государственным участием, развитие малого и среднего предпринимательства, расширение биржевой торговли, обеспечение равного доступа субъектов предпринимательства к закупкам государственных органов, субъектов квазигосударственного сектора, обеспечение информационной открытости субъектов товарного рынка, занимающих доминирующее или монопольное положение, и реализация ими системы мер по предупреждению нарушений антимонопольного законодательства [5].

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

По данным Министерства финансов Республики Казахстан общий объем государственных закупок составил 10,4% от ВВП. ВВП на 2020 год составил 70,6 трлн. тенге [7,8].

Данные по доле государственных закупок к ВВП свидетельствуют о влиянии и существующих возможностях системы.

Рассмотрение государственных закупок, как стратегического инструмента экономической политики требует совершенствования законодательных актов для регулирования взаимоотношений, возникающих в процессе закупок, с целью создания конкурентного, открытого и регулируемого рынка закупок, что позволит впоследствии создать современную систему регулирования и поддержки бизнеса.

Развитие и рост экономики страны проблема каждой из стран с развивающейся экономикой. Рыночная экономика развивается тогда и только тогда, когда в стране открытая, хорошая конкуренция. Создание условий для развития рыночных отношений в стране и повышения качества оказываемых и услуг и предоставляемых товаров зависит от государства.

В связи с вышеизложенным предлагаем:

- продолжить работу по сокращению пунктов, предоставляющие возможность приобретения услуг у квазигосударственного сектора без применения конкурсных процедур;

- на примере зарубежного опыта создать рекомендательную базу поставщиков, для налаживания партнерских отношений с теми подрядчиками, которые в рамках договорных отношений, уделяют особое внимание соблюдению норм закона, качеству и этическим нормам [9];

- рассмотреть вопрос создания библиотеки или базы типовых технических спецификаций, касательно качества товаров, работ и услуг;

- целесообразным возложить рассмотрение жалоб на решение итогов государственных закупок на организаторов государственных закупок, с правом дальнейшего обжалования решения организатора потенциальными поставщиками в судебных органах в рамках административно процедурно-процессуального кодекса РК.

Список использованных источников:

1. <https://www.mapsinitiative.org/assessments/Kazakhstan-MAPS-Final%20Report-2020-Rus.pdf>, Оценка систем государственных закупок Республики Казахстан и Акционерного общества «Фонд национального благосостояния «Самрук-Қазына», 2019 г.;
2. Указ Президента Республики Казахстан от 31 декабря 2020 года № 484 «Об основных направлениях государственной политики по развитию конкуренции»;
3. <https://www.gov.uk/guidance/public-sector-procurement-policy#handbooks-and-guidance>;
4. Закон РК «О государственных закупках» от 4 декабря 2015 года и приказ «Об утверждении правил осуществления государственных закупок» от 11 декабря 2015 года № 648;
5. <http://www.anglolex.org/Gig/1.html>;
6. https://ec.europa.eu/growth/single-market/public-procurement_en;
7. Правовая и институциональная база системы государственных закупок в Казахстане <https://www.oecd-ilibrary.org/sites/79191b26-ru/index.html?itemId=/content/component/79191b26-ru#>;
8. <https://stat.gov.kz/official/industry/11/statistic/8>;
9. Управление федеральной закупочной политики (Office of Federal Procurement Policy) (2013), Improving the collection and use of information about contractor performance and integrity.

А.Т. Кеншинбаева

Магистрант, Қазақстан Республикасы
 Президентінің жанындағы
 Мемлекеттік басқару академиясы
 Нұр-Сұлтан қ., Қазақстан Республикасы
 e-mail: a.kenshinbayeva@gmail.com

Ә.Ә-Қ. Кәрібаев

Экономика ғылымының кандидаты
 «Зерттеулер, талдау және тиімділікті
 бағалау отралығы» ЖШС Қолданбалы
 ғылыми зерттеулер бөлімінің меңгерушісі
 Нұр-Сұлтан қ., Қазақстан Республикасы
 e-mail: anuar30@mail.ru

ТҮЙІН

МЕМЛЕКЕТТІК САТЫП АЛУ: ШАҒЫН ЖӘНЕ ОРТА БИЗНЕСТІ ДАМЫТУДЫҢ ҚҰРАЛЫ

Бұл мақалада қолданыстағы мемлекеттік сатып алу жүйесін жетілдіруге қатысты мәселелер талқыланады. Мақалада мем-

лекеттік сатып алу проблемаларды анықтап шешу жолдары ұсынылды. Шағын және орта бизнесті дамытудың құралы ретінде

елдің фискалдық саясатын қалыптастыруда мемлекеттік сатып алу жүйесін реттеу мәселелері қозғалды.

Сондай-ақ мақалада осы бағытта білікті кадрларды даярлау бағдарламаларын әзірлеуге назар аудару және сыбайлас жемқорлық тәуекелдерін азайтудың негізі ретінде жауапкершілікті қайта қарау ұсынылады.

Бұл жұмыстың мақсаты - мемлекеттік бюджетті жұмсау тиімділігінің көрсеткіші ретінде мемлекеттік сатып алу жүйесінің мүмкіндіктерін кеңейту.

Зерттеу шетелдік тәжірибені талдау және экономикаға әсер ететін көрсеткіштерді, нәтижелерді салыстыру және болжау арқылы жүргізілетін болады. Дамыған елдердің сатып алу жүйесін бейімдеу және енгізу мүмкіндігі.

Зерттелетін мәселелерді ескере отырып, мемлекеттік сатып алу жүйесін дамытудың негізгі бағыттары ұсынылады.

Түйін сөздер: мемлекеттік сатып алу, сыбайлас жемқорлық тәуекелдері, мемлекеттік шығындар, мемлекеттік сатып алудың рөлі, орта және шағын бизнес.

Kenshinbaeva E.T.

Master's student
Academy of Public Administration
under the President of the
Republic of Kazakhstan
Nur-Sultan, Republic of Kazakhstan
e-mail: a.kenshinbayeva@gmail.com

Karybayev A.A-K.

Candidate of Economic Sciences
Head of the Department of Applied
Scientific Research
«Center for analytical research evaluation» LLP
Nur-Sultan, Republic of Kazakhstan
e-mail: anuar30@mail.ru

SUMMARY

PUBLIC PROCUREMENT: A TOOL FOR SMALL AND MEDIUM-SIZED BUSINESS DEVELOPMENT

This article addresses issues related to the improvement of the existing public procurement system. Issues related to the regulation of the public procurement system in the formulation of the country's fiscal policy, as a tool for the development of small and medium-sized businesses.

The article also recommends that attention be paid to the development of training programmes for qualified personnel in this field and that responsibility be reconsidered as a basis for

minimizing corruption risks. The aim is to improve the capacity of the public procurement system as an indicator of the efficiency of public expenditure.

In the light of the issues under study, a framework for the development of public procurement is proposed.

Keywords: public procurement, corruption risks, public expenditure, the role of public procurement, small and medium-sized businesses.

IRSTI 06.52.17

Maishev B.N.

Master's student of the educational program «State Audit»
L.N. Gumilyov Eurasian National University
Nur-Sultan, Republic of Kazakhstan
e-mail: bacber_1998@mail.ru

MODERN RISKS AND ISSUES OF PERFORMING PERFORMANCE AUDIT AND WAYS TO SOLVE THEM BY IMPLEMENTATION OF DIFFERENT APPROACHES

Annotation: *There are variety of issues and risks that auditors may face when performing audit of effectiveness. In order to overcome these issues and risks auditors must apply different types of approaches and method which assist them in tackling these issues. The main objective of this article is to show approaches which assist auditors in different countries to deal with issues and risks associated with performance audit and evaluate modern risks and issues related to performance audit. Moreover, author shows importance of applying different approaches in order to overcome issues and main risks which could negatively affect audit results and downgrade effectiveness of audited entity.*

Keywords: *performance audit, approach, efficiency gains, result-based audit, risks.*

INTRODUCTION

Nowadays in order to achieve high profit with less expenditures as well as outstanding results in doing their jobs state bodies and government owned companies implement different strategies and approaches to increase their profitability and effectiveness. One way of improving company's profitability and effectiveness of its work is by performing performance audit on regular basis. In order to understand the importance of performing performance audit we need to first define the meaning of this term. According to INTOSAI's International Standards of Supreme Audit Institutions (ISSAI) 300, «performance auditing is an independent, objective and reliable examination of whether government undertakings, systems, operations, programs, activities or organizations are operating in accordance with the principles of economy, efficiency and effectiveness and whether there is room for improvement» [1].

MAIN PART

The main objective of applying performance audit is to assist state bodies on managing state assets according to economical, effective and

efficient governance. Countries and entities where performance auditing is applied boost their working potential and improve vital use of state resources, however, performing this type of audit is not universal solution for increasing company's profitability and it is associated with some severe risks and issues which are need to be dealt with. Let us discuss some of these risks and issues, and evaluate some ways of performing successful performance audit by examining experience of ISSAIs all over the world.

There are many approaches which could be used in order to effectively perform efficiency audit. According to ISSAI's 300 standard, generally there are 3 main approaches that could be used in order to carry out audit of effectiveness:

- result-oriented approach, it evaluates the work of management system, financial system and etc;
- problem-oriented approach, it analyses and verifies the causes of problems and deviations from criteria;
- system-oriented approach, it examines whether intended objectives and needed outcomes have been achieved or programs and operations are operating as intended [1].

Given approaches can be implemented from

top-down or bottom-up perspective, where top-down audits concentrate mainly on objectives, intentions, expectations of legislature and central government, while bottom-up audits focuses on problems which are have some significance for people and community [1].

Although, any of these approaches could be used to achieve particular audit objectives or intended results, sometimes auditors may use mix of these approaches in order to obtain audit evidences or focus on solving particular audit issues related to audit object.

Currently, in economically developed countries, various terms are used to define performance audits. For example, in the United Kingdom and Canada, the term «value for money audits» is used, in Sweden and Norway – the term «performance audit» or «performance audit» (performance audit), in the United States – «operational audit» (operational audit). An analysis of the content of these terms allows us to conclude that there are no significant differences between them, since all of them characterize the audit process of government agencies in contact with each other [2].

A similar point of view is held by V.A. Zhukov, S.N. Ryabukhin, S.B. Klimantov, A.N. Saunin, E.N. Sineva and many other Russian researchers in the field of financial control [2].

Audit of the effectiveness of the use of public resources is a modern form of financial control [3]. It will allow us to review the validity and rationality of using budget funds. The problem of legislative consolidation of performance audit and its improvement is more relevant than ever for our country. «- State financial control varies from traditional verification of the correctness, targeting, appropriateness and legality of the allocation of public financial resources to control in the form of an efficiency audit from the point of view of effective, effective and economical use of public resources» - Lozitskaya O.I. [3].

When conducting an efficiency audit, which is one of the types of state audit in the Republic of Kazakhstan, the factors for achieving results are considered in the performance audit criteria. Quantitative criteria consider quantitative indicators that allow us to determine the level of achievement of results, and qualitative indicators consider the level of timely achievement of results. Before conducting an efficiency audit, government auditors choose one of the three main methods of conducting an efficiency audit. The results-oriented approach among them involves the definition and

implementation of analytical and audit procedures aimed at evaluating the results achieved by the state audit object [4].

According to the ECAs (European Court of Auditors) performance audit manual which was provided by Directorate of Audit Quality Control, performance audits play essential role in obtaining information which is important in achieving goals and primary interests of the European Parliament, the Council, the Commission and other audited bodies. Unlike other types of audits, performance audits should focus on performance results and assessing of the results of audit findings which directly affect the audited object in terms of economy, efficiency and effectiveness [5].

In accordance with ECA there are variety approaches of performing efficiency audit which could be used in order to achieve qualitative and productive results. Experience of ECA shows that auditors must identify potential risks affecting company's achievement of economy, efficiency and effectiveness by creating auditing questions. Each concept basically has the equal importance, however, auditors are encouraged to consider effectiveness concept as part of analysis whenever it is possible. Performance audit has a selective manner which means that auditors are not expected to cover all aspects of economy, efficiency and effectiveness while performing this type of audit. They rather examine certain issues and questions related to economy, efficiency or effectiveness, and based on that questions and issues identify potential risks which affect audited object [5].

There are variety of different risks that arise when applying concepts of economy, efficiency or effectiveness, so auditors must identify these issues and to tackle them in order to achieve performance audit objectives.

General risks of economy include waste (using resources that are not necessary); overpaying – obtaining overpriced resources; gold-plating – paying for high quality output that are required to achieve same level of output.

General risks of efficiency include leakages (using resources do not lead to desired output); non-optimal input/output ratios; slow implementation of the intervention; failure to identify and control externalities.

General risks of effectiveness include management failures (objectives a not prioritized by management, management a not trying to achieve main objectives); faulty policy design

(inadequate assessment of needs, creation of unclear objectives, implementation of wrong policies) [5].

According to performance audit manual, risks associated with economy could be avoided if:

- the audited entity obtains appropriate type, quality and amount of resources at minimum cost;
- the audited entity manages its resources by minimizing outlay costs;
- differently designed or implemented interventions, which are made by audited entity, would have resulted in lower costs.

Risks which is associated with efficiency may be tackled if:

- outputs and results have been created cost-effectively;
- there are any avoidable bottlenecks or unnecessary overlapping.

Unlike other concepts of performance audit, audit of effectiveness depends on setting clear and achievable objectives, as well as on concentrating on outputs, results and impacts. In order to perform successful audit of effectiveness management must set feasible audit objectives which can be divided in three types:

- operational objectives: the audit assesses to what extent intended outputs have been achieved and usually involves examination internal operations in the organizations;
- immediate objectives: the audit usually involves obtaining audit information from direct addressees and monitoring information

produced by audited organizations, moreover it assesses whether intervention had clear and positive results for direct addressees at the end of their participation;

- intermediate and global objectives: the audit extends beyond the confines of audited entity and focuses on measuring the impacts of the state intervention. In order to achieve it, exogenous factors must be considered and produced evidence that the impacts observed must be actually produced by the public intervention concerned and are not the consequences of such factors [5].

Performing audit of effectiveness involves assessing impact of an intervention which could be complicated and time consuming. In order to perform audit effectively the audit must evaluate most relevant and reliable audit information which then could be used as an audit evidence. Provided objectives must be «SMART» – specific, measurable, achievable, relevant and timely - in accordance with the Commission’s performance and risk management approach. If all of the given recommendations are followed by the audit team, audit of effectiveness would be successful [5].

The performance audit consists of three phases – planning, examination and reporting. In order to deliver high-quality audit reports, avoid unnecessary activities and reduce risks associated with performance audit, efficiency audits must be performed in accordance with the SMARTEST approach:

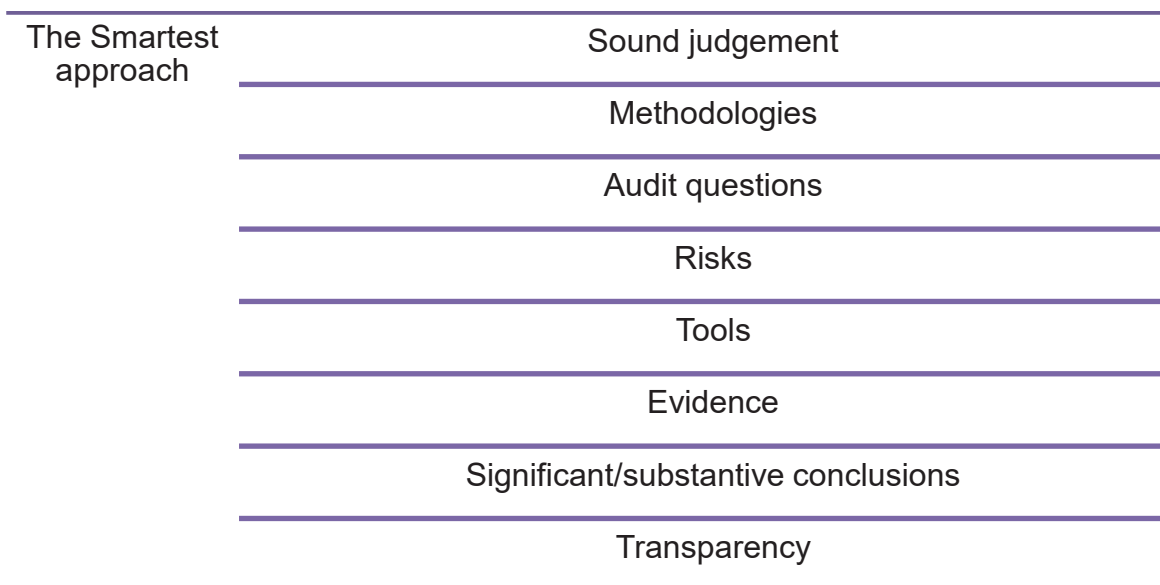

Figure 1 – The SMARTEST APPROACH
 Note – compiled by the author based on the source [5]

In the given figure one can see 8 main activities that auditors must undertake when using the «SMARTEST» approach. Firstly, performance audits are open to judgement and interpretations, that is why it requires professional judgement and initiatives of individuals to perform audit in accordance with cost-effectiveness and quality of report. Secondly, auditors must choose most appropriate combinations of methodologies in order to obtain quantitative and qualitative data and evidences that are useful for audit. The audit questions must be chosen in accordance to importance hierarchy, so that audit team won't be overwhelmed by the overly-ambitious scope of work and focus on main audit objectives. To avoid risks, audit team must prepare risk management strategy, which predicts potential risks and suggests solutions to

respond effectively for these risks. Auditors must choose appropriate set of tools which can ensure successful performance of audit. All evidences collected during audit must be sufficient, relevant and reliable to support the audit findings. On early stages auditors must assess if clear conclusions and recommendations arise from their work, because this will encourage them on early stages develop messages to be delivered to the target audiences and how to maximize the utility and impact of the report. Finally, transparency must be maintained throughout all phases of the audit process in order to achieve effective and efficient performance audit results [5].

According to National Audit Office's report in 14th July of 2021, there are 9 main issues that government must consider in order to achieve efficiency gains.

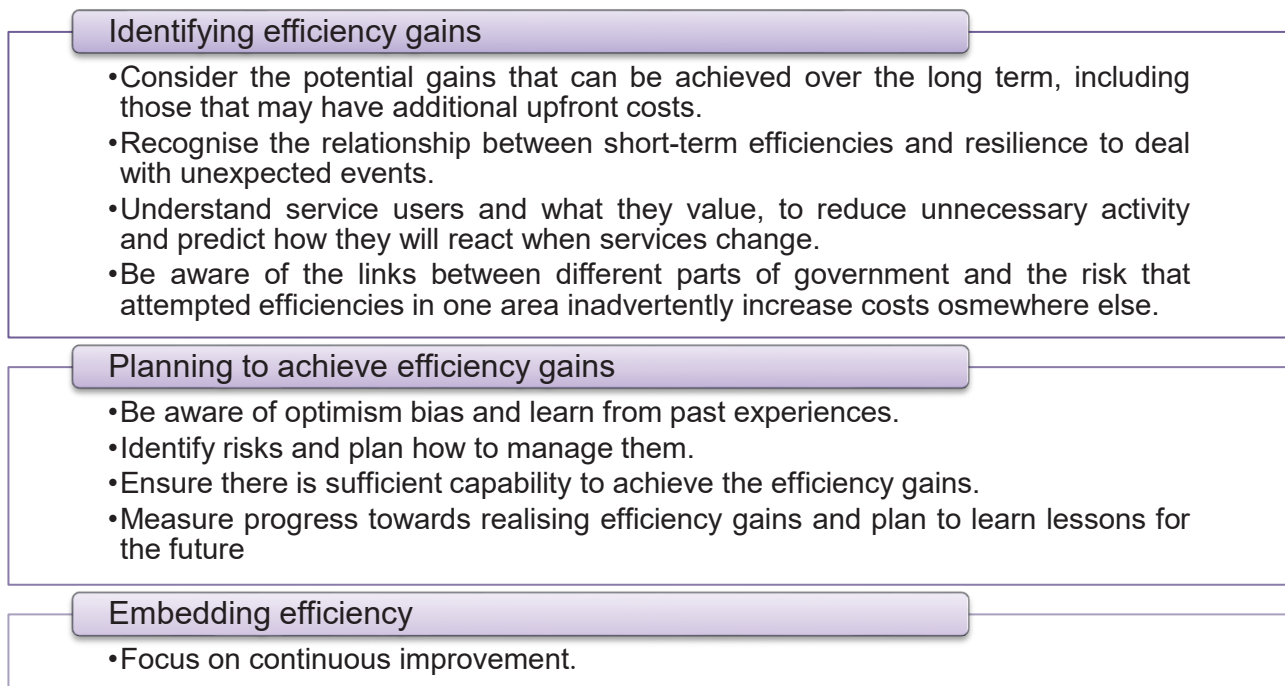

Figure 2 – 9 main issues that government must consider
Note – compiled by the author based on the source [6]

In UK's National Audit Office's report which was published in 14th July of 2021, authors highlighted 9 main issues government must consider in order to effectively implement audit of effectiveness. In the Figure 2 it can be seen that 9 main issues divided into 3 main groups:

- issues related to identifying efficiency gains;
- risks associated with planning to achieve efficiency gains;
- issues related to embedding efficiency.

In order to tackle issues related to identifying

efficiency gains:

- auditors must evaluate what gains can be achieved in a long term, especially those that may have upfront costs;
- the relationship between efficiency and resilience must be considered in order to overcome unexpected events;
- to reduce unnecessary activity and predict service users' reactions to changed services, users of service and their values must be understood;

– auditors must be aware of links between different parts of government and impacts of measures that intended to increase the efficiency of government.

Issues related to planning to achieve efficiency gains can be dealt:

– if auditors consider previous experience and aware of optimism bias;

– if auditors identify risks and plan how to overcome them;

– if there are proper capability to achieve efficiency gains;

– if auditors measure progress of achieving efficiency goals and get some experience for the future.

In Embedding efficiency stage, auditors must focus on continuous improvement of government's work.

Australia's ANAO's performance audit activities include an independent and objective assessment of all or part of the organization's operations and administrative support systems. Performance audit can cover multiple entities and combine common aspects of program or service management or joint management. Through the implementation of these services, the ANAO reports to the Parliament on areas where aspects of Public Administration can be improved, and provides specific recommendations for assisting public sector entities in improving their work efficiency[7].

The effectiveness audit provides the necessary tools to ensure that the NPCs have the necessary supervision, understanding, and prior knowledge to address current issues. Through the use of these tools, it is possible to improve the quality of services provided by the state, improve the efficiency of the functioning of the state and ensure the effectiveness of the functioning of the state [8].

After the performance audit in Canada, recommendations are developed to the audited organizations aimed at making positive changes to the identified shortcomings. Recommendations are often made in relation to organizations operating in areas where there are significant risks. The main purpose of the performance audit is to answer the question of whether the state's activities correspond to the aspects of cost-effectiveness, efficiency, effectiveness and Environmental Protection [9]. From this we can see that the performance aspect plays an important role in conducting performance audits in Canada.

Performance audit, which is a type of state audit in the Republic of Kazakhstan, is subject to the law «On approval of procedural standards of external state audit and financial control» of the chairman of the Accounts Committee for control over execution of the Republican budget dated March 31, 2016 № 5-od [4] and order of the Minister of Finance of the Republic of Kazakhstan dated October 2, 2018 № 873 «On approval of procedural standards of internal state audit and financial control for conducting an audit of the effectiveness of Internal Audit Services» [10].

RESULTS AND DISCUSSION

As a result of the study of the current issues of performing performance audits, the following conclusions were drawn:

1. There are 3 main approaches that could be used in order to carry out audit of effectiveness: result-oriented, problem-oriented and system-oriented approaches.

2. Auditors can use different approaches in order to obtain audit evidences or focus on solving particular audit issues related to audit object.

3. According to the ECAs (European Court of Auditors) performance audit manual there are several risks associated with performing audit of effectiveness that can be dealt using different approaches, like SMARTTEST approach.

4. According to According to National Audit Office's report, there are 9 main issues that auditors must consider when performing audit of effectiveness.

5. In order to achieve intended results of audit of effectiveness, auditors must use and apply different approaches that help to improve the quality of audit.

In conclusion, nowadays the implementation of different approaches in order to perform performance audit is currently one of the most effective ways to improve the effectiveness of the work of auditors and it helps overcome the risks and issues associated with this type of audit. Supreme Audit Institutions all over the world try to introduce and use different approaches when conducting audit of effectiveness. There are several approaches that can be used to achieve intended audit results and to tackle performance audit's issues and risks. Conducting an efficiency audit using an appropriate audit approach will allow the state to significantly improve

the effectiveness of the implementation of its programs and work.

References:

1. ISSAI 300 The International Standards of Supreme Audit Institutions, ISSAIs, are issued by INTOSAI/Fundamental Principles of Performance Auditing – URL: https://www.intosai.org/fileadmin/downloads/documents/open_access/ISSAI_100_to_400/issai_300/issai_300_en.pdf
2. Вуймо В. А. Аудит эффективности государственных программ Российской Федерации – URL: <http://elibr.ru/art2017/bv2278.pdf>
3. Лозицкая О. И., Воронина Н. Л. Аудит эффективности: важность и перспективы в рамках системы государственного финансового контроля. Финансы: теория и практика. 2020;24(2): 82-91. DOI: 10.26794/2587-5671-2020-24-2-82-91
4. Сыртқы мемлекеттік аудиттің және қаржылық бақылаудың рәсімдік стандарттарын бекіту туралы Республикалық бюджеттің атқарылуын бақылау жөніндегі есеп комитеті Төрағасының 2016 жылғы 31 наурыздағы № 5-НҚ қаулысы – URL: <http://adilet.zan.kz/kaz/docs/V1600013647#z3>
5. Performance Audit Manual /Directorate of Audit Quality Control – European Court of Auditors - September 2017 – URL: https://www.eca.europa.eu/Lists/ECADocuments/PERF_AUDIT_MANUAL/PERF_AUDIT_MANUAL_EN.PDF

6. Efficiency in government Cross-government / National Audit Office Gareth Davies Comptroller and Auditor General – 12 July 2021 – URL: <https://www.nao.org.uk/wp-content/uploads/2021/07/Efficiency-in-government.pdf>
7. Australian National Audit Office (ANAO) / A guide to conducting performance audits – URL: <https://www.anao.gov.au/work/corporate/guide-to-conducting-performance-audits>
8. United States Government Accountability Office / PERFORMANCE AUDITING The Experiences of the United States Government Accountability Office Statement of J. Christopher Mihm, Managing Director, Strategic Issues – URL: <https://www.gao.gov/assets/660/658105.pdf>
9. Office of the Auditor General of Canada / What to Expect—An Auditee’s Guide to the Performance Audit Process – URL: https://www.oag-bvg.gc.ca/internet/English/meth_lp_e_30860.html
10. «Ішкі аудит қызметтерінің тиімділік аудитін жүргізу бойынша ішкі мемлекеттік аудиттің және қаржылық бақылаудың рәсімдік стандартын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Қаржы министрінің 2018 жылғы 2 қазандағы № 873 бұйрығы – URL: <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/V1800017690>

Б.Н. Маишев

«Мемлекеттік аудит» білім беру бағдарламасының магистранты
Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия Ұлттық Университеті
Нұр-Сұлтан қаласы, Қазақстан Республикасы
e-mail: bacber_1998@mail.ru

ТҮЙІН

**ТИІМДІЛІК АУДИТІН ЖҮРГІЗУДІҢ ҚАЗІРГІ ЗАМАНҒЫ
ТӘУЕКЕЛДЕРІ МЕН ПРОБЛЕМАЛАРЫ ЖӘНЕ ӘРТҮРЛІ
ТӘСІЛДЕРДІ ҚОЛДАНУ АРҚЫЛЫ ОЛАРДЫ ШЕШУ ЖОЛДАРЫ**

Бұл мақалада тиімділік аудитін жүргізуге байланысты мәселелер, аудиттің осы түрін жүргізу кезінде аудиторлар кездесетін негізгі тәуекелдер мен проблемалар, сондай-ақ тиімділік аудитін жүргізуге байланысты тәуекелдер мен проблемаларды шешу жолдары қарастырылады. Халықаралық жоғары ауди-

торлық мекемелердің (SAI) тиімділік аудитін жүргізу тәжірибесін зерттей отырып, мақалада осы институттар кездесетін негізгі қауіптер мен проблемалар және оларды қалай шешуге болатындығы көрсетілген. Тиімділік аудитін жүргізудің халықаралық және отандық тәжірибесін салыстыра отырып, мақала-

да аудиттің осы түрін жүргізуге байланысты ұқсас тәуекелдер анықталады және сәтті халықаралық тәжірибені қолдана отырып, осы тәуекелдерді жеңуге арналған шешімдер ұсынылады. Бұл мақалада тиімділік аудитін жүргізу кезінде тәуекелдерді жеңудің әртүр-

лі тәсілдерінің маңыздылығы және нәтижеге бағытталған тәсіл сақталатын тиімділік аудитін жүргізу тәсілдері нақты көрсетілген.

Түйін сөздер: тиімділік аудиті, тәсіл, тиімділік арттыру табыстары, нәтижеге бағытталған аудит, тәуекелдер.

Б.Н. Маишев

магистрант образовательной программы «Государственный аудит»
Евразийский национальный университет им. Л.Н. Гумилева
г. Нур-Султан, Республики Казахстан
e-mail: bacber_1998@mail.ru

РЕЗЮМЕ

СОВРЕМЕННЫЕ РИСКИ И ПРОБЛЕМЫ ПРОВЕДЕНИЯ АУДИТА ЭФФЕКТИВНОСТИ И ПУТИ ИХ РЕШЕНИЯ ПУТЕМ ВНЕДРЕНИЯ РАЗЛИЧНЫХ ПОДХОДОВ

В данной статье рассматриваются вопросы, связанные с проведением аудита эффективности, основные риски и проблемы, с которыми сталкиваются аудиторы при проведении данного вида аудита, а также пути решения рисков и проблем, связанных с проведением аудита эффективности. Изучая опыт проведения аудита эффективности международных высших аудиторских учреждений (SAI), в статье отражены основные риски и проблемы, с которыми сталкиваются эти институты, и пути их решения. Сравнивая международный и отечественный опыт проведения аудита эффектив-

ности, в статье выявляются аналогичные риски, связанные с проведением данного вида аудита, и предлагаются решения по преодолению этих рисков с использованием успешного международного опыта. В данной статье четко обозначена важность различных подходов к преодолению рисков при проведении аудита эффективности и способы проведения аудита эффективности, при которых сохраняется ориентированный на результат подход.

Ключевые слова: аудит эффективности, подход, выигрыш в эффективности, аудит ориентированный на результат, риски.

МРНТИ 06.73.15

Шынтемирова Т.Т.

«Мемлекеттік аудит» білім беру бағдарламасының магистранты
Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия Ұлттық Университеті
Нұр-Сұлтан қаласы, Қазақстан Республикасы
e-mail: tamarathe1@mail.ru

ҰЛТТЫҚ БАНК АКТИВТЕРІНІҢ ПАЙДАЛАНЫЛУЫНА АУДИТ ЖҮРГІЗУДІҢ ӨЛЕМДІК ТӘЖІРИБЕСІНЕ САЛЫСТЫРМАЛЫ ТАЛДАУ

Аннотация: Мемлекеттік аудитке көшумен және мемлекеттік аудит және қаржылық бақылау туралы Заңның қабылдануымен есеп комитетінің аудит жүргізу және қаржылық бақылауды жүзеге асыру бөлігіндегі құзыреті кеңейтілді. Сондықтан, 12-баптың 2-тармағына сәйкес Есеп комитеті Қазақстан Республикасы Ұлттық Банкінің активтерін пайдаланудың сәйкестік аудитін жүзеге асырады. Осылайша, мақалада Ұлттық Банк активтерін пайдалану аудит жүргізуінің ерекшеліктері, мәселелері баяндалып, талқыланады. Сонымен қатар, ЖАО-ның орталық (ұлттық) банк банктерге аудит жүргізуінің халықаралық тәжірибесіне шолу жасалып, қысқаша салыстырмалы талдау берілген.

Халықаралық және отандық қолданыстағы заңнамаларды талдау негізінде автор Ұлттық Банк активтерінің пайдаланылуына аудит жүргізу бойынша өз тұжырымын жасайды. Автор мемлекеттік активтерді бақылау мен қадағалау кезінде қолданылатын негізгі аспектілерді және мемлекеттік сектордағы активтер аудитін жоспарлауға, жүргізуге және аудиторлық есеп жасауға қатысты жалпы талаптарды атап өткен.

Түйін сөздер: Ұлттық банк аудиті, қаржылық бақылау, қаржылық есептілік, активтер аудиті, активтерді пайдаланудың тиімділік аудиті.

Аталмыш мақала орталық (ұлттық) банктердің қызметін зерттеуге және активтеріне аудит жүргізуге бағытталғандықтан, Орталық банк туралы жалпы ақпаратқа тоқталып өтейік.

Орталық банк-елдің немесе елдер тобының несие жүйесінің негізгі реттеуші органы. Орталық банктер келесі негізгі функцияларды орындайды [2]:

- банкноттарға қатысты заңды түрде бекітілген эмиссиялық монополия;

- «банктер банкі» болып табылады — олар банк жүйесінің есеп айырысу орталығы ретінде қызмет етеді, оған несие береді, кейбір елдерде олар банктердің қызметін бақылайды;

- үкімет банкі болып табылады;

- ақша-несиелік реттеуді жүргізеді.

Капиталға меншік тұрғысынан орталық банктер мыналарға бөлінеді:

- мемлекеттік;

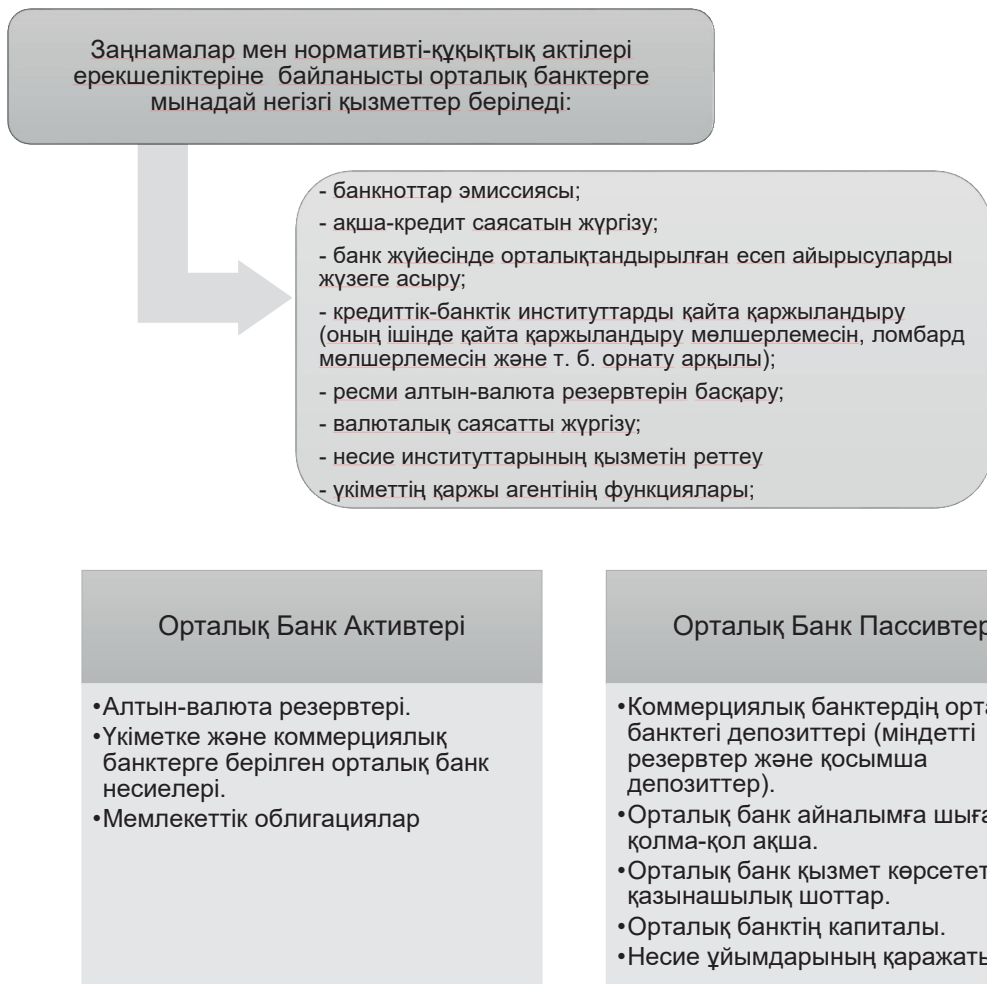
- акционерлік;

- аралас.

Несиелік жүйедегі жағдайына сәйкес орталық банк «Банктер Банк» рөлін атқарады, яғни

ол коммерциялық банктер мен басқа мекемелердің міндетті резервтерін сақтайды, оларға несие береді, «соңғы несие беруші» ретінде әрекет етеді, ақшалай міндеттемелерді тікелей өз филиалдары арқылы немесе арнайы есеп айырысу палаталары арқылы өзара есепке алудың ұлттық жүйесін ұйымдастырады [8].

Қазақстан Республикасы Ұлттық Банкі Қазақстан Республикасының Президентіне тікелей бағынатын және есеп беретін, мемлекеттің ақша-кредит саясатын әзірлеуді және жүргізуді, төлем жүйелерінің жұмыс істеуін қамтамасыз ететін, қаржы жүйесінің тұрақтылығын қамтамасыз етуге жәрдемдесетін, валюталық реттеу мен валюталық бақылауды, статистикалық қызметті жүзеге асыратын, сондай-ақ өз құзыреті шегінде қаржы нарығын, қаржы ұйымдарын және өзге де тұлғаларды және Қазақстан Республикасының қаржылық заңнамасы саласындағы мемлекеттік реттеуді, бақылау мен қадағалауды жүзеге асыратын мемлекеттік орган болып табылады [5].

Бүгінгі күні Қазақстан Республикасы Ұлттық Банкі активтерінің пайдаланылуына аудит жүргізудің нақты әдіснамалық базасы жоқ. Озық халықаралық тәжірибе негізінде мемлекеттік аудит жүйесін құру қажеттілігін назарға ала отырып, орталық банктердің активтерін пайдалану аудитін жоспарлау мен жүргізудің әлемдік тәжірибесін зерделеу қажет [6].

2018 жылы есеп комитетінің «Қаржылық бұзушылықтарды зерттеу орталығы» РМК әдіснамалық басшылық әзірлей отырып, «Ұлттық банк активтерін пайдалану аудитін жоспарлаудың және жүргізудің халықаралық практикасын зерттеу» тақырыбына талдамалық зерттеу жүргізді. Осы зерттеуге есеп комитетінің осы құзыретінің іске асырылуын әдіснамалық қамтамасыз ету мақсатында бастамашылық жасалды. Осы зерттеу шеңберінде шетелдік тәжірибе зерделенді, Ұлттық банк активтерін пайдалану аудитін жүргізудің тәсілдері мен алгоритмі әзірленді [1].

Германия Орталық банкінің аудиті.

Барлық орталық банктер сияқты, Германияның Орталық Банкі өзінің жылдық есебін ау-

дитке жібереді. Есеп беруді федералды Есеп палатасының келісімі бойынша ОКЖ тағайындаған бір немесе бірнеше аудиторлар тексереді. ОКЖ бекітілгеннен кейін есептілікті директорат жариялайды.

Аудиторлардың қорытындысы Федералды Есеп палатасы жүргізетін аудиттің бастапқы нүктесі болып табылады. Федералды Есеп палатасының түсініктемелері бар банктің жыл сайынғы есебі Қаржы министріне жіберіледі, бірақ оған бақылау да, бекіту де қажет емес.

Федералды банктің қызметін билік үнемі қадағалап отырады. Осыған байланысты орталық банктер Кеңесі Федералдық Үкіметтің келісімімен Германия Ұлттық Банкінің жылдық есебіне аудиторлық тексерулер тағайындайды. Есепке сүйене отырып, Федералды Есеп палатасы банкке аудит жүргізеді және Федералды қаржы министрлігіне берілетін қорытынды шығарады.

Міндеттерді белгілеу, тексеру тақырыбы, өлшемдер мен бақылау әдістері Федералды Есеп палатасы туралы ережеде, бюджеттік қағидалар туралы Заңда және кейбір арнайы заңдарда егжей-тегжейлі анықталған.

Ревизияның негізгі критерийлері-нормаларға сәйкестік және үнемділік. Шоттардың дұрыс жүргізілуін тексеру кезінде федералды Есеп палатасы заңдардың, бюджеттік жоспардың және әкімшілік ережелердің сақталуын бақылайды. Экономикалық тиімділікті тексеру кезінде ол шығындар мен қол жеткізілген әсердің арақатынасын зерттейді.

Федералды Есеп палатасы қызметкерлерді қамтамасыз етуге және тапсырмалардың сапасына ерекше назар аударуы керек. Ең басты маңыздылық - әсіресе бағдарламалар мен басқа да ірі жобаларды бақылау кезінде - қойылған мақсат (табысты бақылау) іс жүзінде қол жеткізілді ме деген сұрақ туындайды.

Германияның орталық банкі Еуропалық Орталық банктің құрамдас бөлігі болғандықтан, ол өзінің қызметінің барлық салаларында жүргізіліп жатқан саясат туралы есеп береді.

Германияның Федералды Есеп палатасы Германияның Орталық Банкінің аудитін жүргізеді, онда басқа мемлекеттік аудиторлық жұмыстарда қолданылатын аудит стандарттары қолданылады. «Аудит ережелері» аудиторлық жұмыстың негізі болып табылады [10].

Германияның Федералды Есеп палатасының «Аудит ережелері» 1997 жылдың 19 қарашасынан бастап күшіне енді (түзетулермен, 2005 жылғы 29/30 тамыз, 2007 жылғы 13 желтоқсан және 2012 жылғы 4 қыркүйек) оған мыналар кіреді:

1. Негізгі ережелер;
2. Аудитті жоспарлау;
3. Аудитті дайындау және жүргізу;
4. Есептілік;
5. Жеке шоттар мен жиынтық жылдық есептердің аудиті;
6. Есептер мен кеңестер;
7. Басқа мүдделі тараптар үшін есеп беру;
8. Басқа сыртқы аудиторлық мекемелермен ынтымақтастық.

Эстония Банкіндегі Мемлекеттік сатып алу аудиті

Аудиттің мақсаты Эстония Банкі тауарлар мен қызметтерді сатып алуға және құрылыс-монтаж жұмыстарын пайдалануға беруге Мемлекеттік сатып алу туралы заңда көзделген талаптарды ұстанатындығын анықтау болды. Аудит жүргізу кезінде Эстония банкі ұйымдастырған 32 жария сауда-саттық рәсімі (жалпы құны 20,5 млн. крон) жүргізілгені және 100 000 крон асқан

сәтте әртүрлі жеткізушілердің төлемдері талданғаны анықталды. Мемлекеттік сатып алу, әдетте, Эстония Банкінде жақсы құжатталған. Тендерлік құжаттар жақсы дайындалды. Сатып алу келісімшарттары кәсіби түрде жасалды. Егер бұл мүмкін болса, екі немесе одан да көп оференттер тендерлік процедураға қатысуға шақырылды. Эстония Банкінде қолданылатын сатып алу жөніндегі ішкі нұсқаулықтар, егер банктің бағалауы бойынша Мемлекеттік сатып алу туралы заңда көзделген сатып алу рәсімдері қолданылмауы тиіс болса, негізінен сақталған. Тексерілетін кезеңде Эстония Банкі әртүрлі жеткізушілерге 190 миллион төж мөлшерінде төлем жасады. Тексеру барысында мемлекеттік сатып алу туралы заң қабылданғаннан кейін Мемлекеттік сатып алу шамамен 86 миллион крон көлемінде тиісті түрде жүзеге асырылғаны анықталды. НОА Эстония Банкінің мемлекеттік сатып алуды ұйымдастыру кезіндегі мемлекеттік сатып алу туралы заңға емес, сатып алу жөніндегі Банктің ішкі нұсқаулықтарына сәйкес әрекет ету дәстүріне риза емес.

НОА Эстония Банкінде Мемлекеттік сатып алуды іске асыру кезінде мынадай бұзушылықтар мен кемшіліктер анықталды:

1. Мемлекеттік сатып алуды ерекше рәсімге (Эстония банкі алып тастау деп аталатын) сәйкес жүзеге асыру әрдайым сенімді түрде дәлелденбейді.

2. Сауда-саттық рәсімі кейінге қалдырылған жеткізу келісімшарттарының болуына байланысты ұйымдастырылмаған.

3. Сауда-саттық процедурасы ұйымдастырылмаған, өйткені мұндай сатып алуды үлкен сатып алуға біріктіру мүмкін емес.

4. Мемлекеттік сатып алу декларациялары Мемлекеттік сатып алу тізілімінде әрдайым ұсыныла бермейді.

5. Негізсіз аванстық төлемдер жасалды.

Болгария Ұлттық Банкінің аудиті.

Банктің бюджет шығыстарының есебін Аудит қорытындылары туралы арнайы есеп жасайтын Есеп палатасы тексереді. Банк бюджетінің шығыстары туралы есеп Ұлттық жиналысқа оның жылдық есебімен бір мезгілде ұсынылады.

Мемлекеттік сатып алу туралы Заңның орындалуын бақылауды Есеп палатасы жүзеге асырады. Қаржылық қадағалау жөніндегі мемлекеттік агенттіктің органдары Болгарияның Ұлттық Банкінде тексеру жүргізбейді.

Есеп палатасы белгілі бір жылға арналған жылдық аудит бағдарламасын енгізе отырып, Болгар Ұлттық Банкінің (БҰБ) және олардың басшылығының белгілі бір кезеңге арналған бюджет шығыстарына тексеру жүргізеді

Аудит мәні БҰБ-ның және олардың басшылығының бюджеттік шығыстары болып табылады:

«БҰБ бюджетін жоспарлау, орындау және есептілік процестерін басқару» және «сатып алуды басқару процесі» зерттеу салаларында тексерілетін кезең ішінде құқықтық базаның талаптарына және ішкі бақылау жүйелерінің жай-күйіне сәйкестігіне аудит және бағалау жүргізіледі.

Аудит ХҚЕС 100 «Мемлекеттік сектордағы аудиттің негізгі қағидаттары», IRIS 400 және ХҚЕС 4100 «Қаржылық есептілік аудиттерінен бөлек жүргізілетін аудиттер үшін - сәйкестікті тексеруді жүргізу жөніндегі нұсқаулық» қағидаттарына сәйкес орындалады [4].

Аудиторлық есеп 48-баптың негізінде жасалады. (1) Есеп палатасы туралы Заңның 04.08.2016 ж. № 142 шешімімен.

Мемлекеттік бақылау туралы Заңның 50-бабының 2-тармағына сәйкес, осы есепті алған сәттен бастап жеті ай ішінде ҰҚБ губернаторы ұсыныстарды орындау үшін шаралар қабылдап, сот төрағасына жазбаша түрде хабарлауы керек.

Швецияның Ұлттық Банкінің аудиті.

Атқарушы кеңес жылдық есепте ішкі басқару мен бақылаудың қанағаттанарлық болып саналатынын бағалауды ұсынады.

Риксбанк жыл сайын Риксдагқа Швецияның ұлттық аудиторлық бюросының бақылауларына байланысты Банк қандай шаралар қолданатынын хабарлайды.

Риксбанк пен Stiftelsen Riksbankens Jubileumsfond қаржы аудиті бойынша аудиторлық есептер Риксдагқа ұсынылуы тиіс.

Аудиторлық есеп жылдық есептілік ұсынылғаннан кейін бір айдан кешіктірілмей ұсынылады. Тексеру туралы куәлік аралық есепті ұсынғаннан кейін үш аптадан кешіктірілмей ұсынылады.

Жыл сайынғы аудит мемлекеттің аудиторлық қызметінің Заңына (2002: 1022) сәйкес жүргізіледі. Швецияда 2011 жылдың 1 қаңтарынан бастап Халықаралық аудит стандарттары қабылданды. Ұлттық аудит мемлекеттік сектордың аудиті үшін ISA басшылығымен толықтырылды (жоға-

ры қаржылық бақылау органдарының халықаралық стандарттары, ISSAI, қаржылық аудит). Мемлекеттік операцияларды тексеру туралы заң биліктің мәлімдемесін қарау үшін жыл сайынғы аудиттің қаржылық есептілік пен негізгі шоттардың сенімді және дәл екендігін бағалау үшін қажет екенін көрсетеді. Мемлекеттік бақылаудың дәлдігі жылдық есеп тұтастай алғанда сенімді және объективті ұсынуды және құрамдас бөліктердің қаржылық шеңберге сәйкес дайындалғанын білдіреді [11].

Ұлттық аудиторлық бюро Риксбанктің 2016 жылғы жылдық есебіне аудит жүргізді, 2017-02-08.

Швецияның ұлттық аудиторлық бюросының пікірінше, Риксбанк барлық маңызды аспектілерде:

Риксбанк туралы Заңға сәйкес (1988: 1385) және Риксбанктің Атқарушы кеңесі қабылдаған бухгалтерлік есеп және жылдық бухгалтерлік есеп ережелеріне сәйкес жыл сайынғы есеп дайындады.

Риксбанк 2016 жылғы 31 желтоқсандағы жағдай бойынша экономикалық нәтиженің, қаржыландырудың және қаржылық жағдайының шынайы және объективті көрінісін береді.

Әкімшілік есепті және жалпы ақпаратты ұсынды, бұл жылдық есептің сенімді және объективті жасалуына сәйкес келеді және растайды.

Осыған байланысты Ұлттық аудиторлық бюро Риксдагқа кірістер мен шығындар туралы баланс пен есеп беруді ұсынады.

Румыния Ұлттық Банкінің аудиті.

Румыния Ұлттық Банкінің жылдық қаржылық есептілігін Қаржы аудиторлары, Директорлар кеңесі аукциондық негізде таңдаған Румынияның қаржы аудиторлар палатасы уәкілеттік берген заңды тұлғалар тексереді.

Қаржы аудиторының есебі оның пікірімен бірге Румыния Ұлттық Банкінің Директорлар кеңесіне ұсынылады және жылдық қаржылық есептілікпен бірге жарияланады.

Румыния Ұлттық Банкінің аудиттелген жылдық қаржылық есептілігі Директорлар кеңесі қабылдағаннан кейін Румынияның ресми Жаршысында Қаржы аудиторының есебімен бірге жарияланады.

Румыния Ұлттық Банкі жүзеге асыратын, кірістер мен шығыстардың бюджетінде және жылдық қаржылық есептілікте көрсетілген коммерциялық операциялар Есеп сотының кейіннен тексеруіне жатады.

Венгрия Ұлттық Банкінің аудиті.

Аудиттің мақсаты-Венгрияның Ұлттық Банкі заңдарға, тіркеу актісіне және халық шаруашылығы министрінің акционерлер құқығын жүзеге асыратын шешімдеріне сәйкес әрекет еткенін және ХШМ өзінің қадағалау қызметін жүзеге асыратындығына қарамастан анықтау. Қаржылық есептілік аудитін тәуелсіз аудиторлар жүргізеді. Аудит САО миссиясын оның стратегиясында жүзеге асыруға ықпал етеді.

Бақылау-тексеру басқармасы сондай-ақ мемлекеттік сектор кәсіпорындарының, сауда палаталарының, мемлекеттік холдингтердің, ұлттық ақпарат агенттігінің, ХШМ-нің шаруашылық және қаржылық қызметін бақылайды, сондай-ақ саяси партияларды қаржыландыру кезінде заңдылықтың сақталуын бақылайды.

АҚШ Федералдық резервтік жүйесінің аудиті.

ГАО жыл сайын ФРЖ-ға «қаржылық аудит» жүргізеді. Тек 2011 жылы ГАО 1921-2011 жылдардағы АҚШ ФРЖ тиімділігінің алғашқы кеңейтілген аудитін жүргізді. Уолл-фр-Дорд-Фрэктегі «реформа және тұтынушылар құқығын қорғау туралы» заң ГАО-ға жедел несие беру бағдарламаларының тиімділігіне бір реттік аудит жүргізуді және жақында болған қаржы дағдарысы кезінде федералды резервтің Басқарушылар Кеңесі (Федералды резервтік кеңес) рұқсат берген басқа да көмек көрсетуді тапсырды.

Аудит жалпы қабылданған аудит стандарттарына (Generally accepted audit standards, GAAS) сәйкес жүргізілді. Жеке аудиторлық ұйымдар жүргізген аудиттің нәтижелері заңнамалық аудит органы болып танылады [9].

АҚШ ФРЖ қаржылық тексерістері де үнемі өткізіліп тұрады. Әрбір резервтік банкті жыл сайын Басқарушылар кеңесіне тікелей бағынатын тәуелсіз бас аудиторлар тексереді. Бұл емтихандарға қаржылық есептілік аудиттері мен қаржылық бақылаудың тиімділігі туралы шолулар кіреді. Әрбір резервтік банктің ішкі аудит тетіктері де бар. Кеңес жыл сайын аудит бағдарламасының тиімділігін бағалау үшін сыртқы аудиторлық фирмамен келісім-шарттар жасайды.

Ресей Орталық банкінің аудиті.

Ресей Банкінің жылдық қаржылық есептілігінің аудитін тәуелсіз аудиторлар жүргізеді және аудиторлық қорытынды жасайды.

Есеп палатасы «мемлекеттік құпия туралы» Ресей Федерациясының Заңымен қамтылған Ресей Банкінің шоттары мен операцияларын тексеру нәтижелері бойынша тексеру жүргізеді және қорытынды береді; «Қылмыстық

жолмен алынған кірістерді заңдастыруға (жылыстатуға) және терроризмді қаржыландыруға қарсы іс-қимыл туралы» 7 жылғы 2001 тамыздағы N 115-ФЗ Федералдық заңның талаптарын бұзғаны үшін Ресей Федерациясының заңнамасында қарастырылған несиелік ұйымдарға, несиелік емес қаржы ұйымдарына және олардың лауазымды адамдарына шаралар қолдану туралы ақпарат.;

Ресей Банкінің пайдасы есебінен құрылған қорларды қалыптастыру және пайдалану, сондай-ақ Ресей Банкінің, оның құрылымдық бөлімшелері мен мекемелерінің шығыстар сметасын орындау бөлігінде РФ Орталық Банкінің Қаржы-шаруашылық қызметін тексеруді жүзеге асырады.

Ресей Банкінің жылдық қаржылық есептілігінің аудитін тәуелсіз аудиторлар жүргізеді және аудиторлық қорытынды жасайды.

Ресей Банкінің ішкі аудитін Ресей Банкінің Төрағасына тікелей бағынатын Ресей Банкінің бас аудиторының қызметі жүзеге асырады.

Ресей Федерациясының Есеп палатасы Ресей Банкінің жылдық қаржылық есептілігінің барлық маңызды қатынастарындағы сенімділікті және бухгалтерлік есеп тәртібінің Ресей Федерациясының заңнамасына және Ресей Банкінің ережелеріне сәйкестігін растайды.

Есеп палатасы «мемлекеттік құпия туралы» Ресей Федерациясының Заңымен қамтылған Ресей Банкінің шоттары мен операцияларын тексеру нәтижелері бойынша аудит жүргізеді және қорытынды береді; «Қылмыстық жолмен алынған кірістерді заңдастыруға (жылыстатуға) және терроризмді қаржыландыруға қарсы іс-қимыл туралы» 7 жылғы 2001 тамыздағы N 115-ФЗ Федералдық заңның талаптарын бұзғаны үшін Ресей Федерациясының заңнамасында қарастырылған несиелік ұйымдарға, несиелік емес қаржы ұйымдарына және олардың лауазымды адамдарына қолданылатын шаралар туралы ақпарат.;

Ресей Банкінің пайдасы есебінен құрылған қорларды қалыптастыру және пайдалану, сондай-ақ Ресей Банкінің, оның құрылымдық бөлімшелері мен мекемелерінің шығыстар сметасын орындау бөлігінде РФ Орталық Банкінің Қаржы-шаруашылық қызметін тексеруді жүзеге асырады.

Ресей Федерациясының Орталық банкінің аудитін жүргізу кезінде Есеп палатасы ИС-САИ стандарттарының және Есеп палатасы қабылдаған ресейлік мемлекеттік аудит стандарттарының негізгі қағидаларын басшылыққа алады [7].

Кесте 1. Басқару, есептілік және аудит құрылымы, атрибуттары бойынша Орталық Банктерінің (ОБ) салыстырмалы шолуы [3]

Ел	ОБ атауы	Жарғылық капитал мөлшері	Ұйымдық-құқықтық нысаны	Үкіметтің басқарудағы және басқарудағы рөлі	Тәуелсіздік	Есептілік	Аудиторлық рәсімдер
Германия	Бундесбанк (Deutsche Bundesbank)	200 млрд. евро	Федералды мекеме Капиталы мемлекетке тиесілі жария құқықты заңды тұлға	Бундесбанк Үкіметке ақша-кредит саясатының негізгі мәселелері бойынша кеңестер беріп, Үкіметтің өтініші бойынша қажетті ақпарат беруі тиіс	Германияның Бундесбанк Тәуелсіздігінің жоғары дәрежесі федералды үкіметтің бақылауынсыз өз шығындарын дербес белгілеу құқығымен сипатталады	Бундес-банкнің жылдық есебі, Бухгалтерлік есептілік және аудиторлық есеп	Қаржылық есептілік аудитін қаржы аудиторлары жүргізеді және қаржы аудиторының есебі Директорлар кеңесіне беріледі. Германияның Орталық Банкі өзінің жылдық есебін аудитке жібереді. Есепке сүйене отырып, Федералды Есеп палатасы банкке аудит жүргізеді және Федералды қаржы министрлігіне берілетін қорытынды шығарады.
Румыния	Румыния Ұлттық Банкі (ҰБР)	300 млрд. лей	Румынияның орталық банкі тәуелсіз мемлекеттік мекеме болып табылады	Мемлекеттік қаржы Министрлігімен мемлекеттік бағалы қағаздармен операциялар жүргізуде, бюджет жобасына макрокерсет-кіштерді анықтауда ынтымақтасады	Тәуелсіз мемлекеттік мекеме	ҰБ жылдық есебі, Бухгалтерлік есеп және аудиторлық есеп	Қаржылық есептілік аудитін қаржы аудиторлары жүргізеді және қаржы аудиторының есебі Директорлар кеңесіне беріледі. Есеп палатасы тауарлар мен қызметтерді сатып алуға қатысты құқықтық ережелерді реттейді
Швеция	Швеция Ұлттық Банкі (Riksbank)	1000 Млн. крон	Швецияның орталық банкі болып табылады	Риксбанк Үкімет белгілеген валюта бағамы жүйесін қолдану туралы шешім қабылдайды	Швецияның орталық банкі тәуелсіз мәртебеге ие және Швеция парламентінің (Риксдаг) юрисдикциясына бағынады.	ҰБ жылдық есебі, Бухгалтерлік есеп және аудиторлық есеп	Швецияның ұлттық аудиторлық бюросы аудитті жоғары қаржылық бақылау органдарының халықаралық стандарттарына және жылдық есептегі пайда мен шығындар туралы есептің және басқа да ақпараттың аудиті үшін Швецияның ұлттық аудиторлық бюросының нұсқаулықтарына сәйкес жүргізеді

Болгария	Болгар Ұлттық Банкі	20 млн.лей	Ең көне ұлттық мекемелердің бірі	Губернатор мен Басқарма мүшелері тәуелсіз және министрлер Кеңесінде және басқа органдар мен мекемелерде нұсқаулар сұрауға немесе қабылдауға құқылы емес. Министрлер Кеңесі және басқа органдар мен мекемелер Болгар Ұлттық Банкіне, губернаторына немесе Басқарма мүшелеріне нұсқау беруге құқылы емес	Ұлттық жиналысқа есеп беретін тәуелсіз институт болып табылады	ҰБ жылдық есебі, Бухгалтерлік есеп және аудиторлық есеп	Қаржы есептілігінің аудитін Банктің бюджет шығыстары шотының қаржы аудиторлары жүргізеді, аудит қорытындылары туралы арнайы есеп жасайтын Есеп палатасы тексереді. Банк бюджетінің шығыстары туралы есеп Ұлттық жиналысқа оның жылдық есебімен бір мезгілде ұсынылады. Мемлекеттік сатып алу туралы Заңның орындалуын бақылауды Есеп палатасы жүзеге асырады
Венгрия	Magyar Nemzeti Banki Венгрияның Орталық Банкі болып табылады.	10 миллиард форинт	Акциялармен шектелген қоғам нысанында жұмыс істейтін заңды тұлға болып табылады	MNB міндеттеріне және қаржы жүйесі жүйесінің жұмыс істеуіне байланысты шешімдер мен құқықтық актілердің жобалары бойынша консультация береді. MNB губернаторы, мүше ретінде бюджеттік кеңестің отырысында пікір білдіруі керек. MNB сұрау бойынша Үкіметке және Үкімет мүшелеріне ақша-кредит саясатын дамыту үшін арнайы негіз және оның негізгі міндеттеріне байланысты басқа да маңызды мәселелер бойынша ақпарат береді.	MNB және оның органдарының мүшелері өз міндеттері мен міндеттемелерін орындау кезінде тәуелсіз болуға тиіс	ҰБ жылдық есебі, Бухгалтерлік есеп және аудиторлық есеп	Қаржылық есептілік аудитін қаржы аудиторлары жүргізеді, жыл сайын қаржылық басқаруды тексереді. Құқықтық ережелерге сәйкес, Венгрияның Есеп палатасы мемлекеттік қаражатты пайдалану мен қызметті басқарудың заңдылығын, сондай-ақ мемлекеттік қаражатты тиімді пайдалануды тексереді.

Эстония	Эстонияның орталық банкі	437 млн евро	Эстония Банкі Эстония Республикасының орталық банкі және Орталық банкердің еуропалық жүйесінің мүшесі болып табылады. Мемлекеттік мекеме	Эстония Банкі Республика Үкіметіне экономикалық саясат мәселелері бойынша кеңес береді. Республика Үкіметі Эстония Банкінің пікірінсіз экономикалық саясаттың қандай да бір маңызды шешімдерін қабылдамайды	Тәуелсіз орталық банк болып табылады	ҰБ жылдық есебі, Бухгалтерлік есеп және аудиторлық есеп	Қаржылық есептілік аудитін қаржы аудиторлары жүргізеді
АҚШ	Федералды резерв-Америка Құрама Штаттарының Орталық Банкі		Резервтік жүйе АҚШ үкіметі құрамындағы арнайы агенттік – Басқарушылар Кеңесі (Board of Governors) басқаратын мемлекеттік-жекешелік әріптестік (квазимемлекеттік) болып табылады.	Депозиттік мекемелерге, АҚШ үкіметіне қаржылық қызмет көрсету.	ФРЖ АҚШ Үкіметіндегі тәуелсіз орган болып табылады.	Жылдық есеп, Бухгалтерлік есеп және аудиторлық есеп	ФРЖ қаржылық тексерістері де үнемі өткізіліп тұрады. Өрбір резервтік банкті жыл сайын Басқарушылар кеңесіне тікелей бағынатын тәуелсіз аудиторлар мен бас аудиторлар тексереді. MAO жыл сайынғы қаржылық аудитті жүргізеді
Ресей Федерациясы	Ресей Федерациясының Орталық Банкі	3 млрд. рубль	Орталық банк мемлекеттік мекеме болып табылады	Ресей Федерациясының Үкіметімен өзара іс-қимыл жасай отырып, бірыңғай мемлекеттік ақша-кредит саясатын, Ресей Федерациясының қаржы нарығының жұмыс істеу тұрақтылығын дамыту және қамтамасыз ету саясатын әзірлейді және жүргізеді	Тәуелсіз орталық банк болып табылады	РОБ жылдық есебі, бухгалтерлік есептілік және аудиторлық есеп	Қаржылық есептілік аудитін қаржы аудиторлары жүргізеді Есеп палатасы қаржылық есептіліктің, сәйкестіктің аудитін және тиімділік аудитін жүргізеді

Аудиторлық қызметті стандарттаудың жалпыға бірдей қабылданған әлемдік практикасына сәйкес Республикалық бюджеттің атқарылуын бақылау жөніндегі есеп комитеті ИНТОСАИ әзірлеген жоғары аудит органдары (ISSAI) үшін халықаралық стандарттар негізінде сыртқы мемлекеттік аудит стандарттарын әзірлейді.

Халықаралық стандарттар ЖАО-ның реттелген жұмысы мен кәсіби этикасын қамтамасыз етудің негізгі алғышарттарын, сондай-ақ мемлекеттік ұйымдар аудитінің басшылық қағидаттарын белгілейді.

Халықаралық стандарттар ЖАО-ның реттелген жұмысы мен кәсіби этикасын қамтамасыз етудің негізгі алғышарттарын, сондай-ақ мемлекеттік ұйымдар аудитінің басшылық қағидаттарын белгілейді.

ISSAI төрт деңгейлі құрылымға ие:

1-деңгей: негізгі қағидаттар

2-деңгей: ЖАО жұмыс істеу шарттары

3-деңгей: аудиттің іргелі қағидаттары (аудиттің үш түрі бойынша)

4-деңгей: аудиторлық басшылық

Мемлекеттік аудит және қаржылық бақылау туралы Заңның 12-бабы 2-тармағының 8 тармақшасына сәйкес Есеп комитеті Қазақстан Республикасы Президентінің келісімімен немесе тапсырмасы бойынша ғана Қазақстан Республикасы Ұлттық Банкінің активтерін пайдалануға сәйкестік аудитін жүзеге асырады. Тиісінше, аудит әдістемесі ISSAI 4000-4999 «сәйкестік аудитін жүргізу жөніндегі нұсқаулыққа» негізделуі керек.

Сәйкестікке аудит жүргізу жөніндегі басшылық келісілетін дербес құжаттар ретінде әзірленді, 2010 жылы бекітілді және екі негізгі тәсілді көздейді:

– ISSAI 4000-сәйкестік аудитіне кіріспе;

– ISSAI 4100-сәйкестік аудиті қаржылық есептілік аудитінен бөлек, мысалы, жеке аудиторлық тапсырма ретінде немесе тиімділік аудитіне байланысты жүргізіледі;

– ISSAI 4200-сәйкестік аудиті қаржылық есептерді тексеруге байланысты жүргізіледі.

Теориялық негіздерді зерттеу нәтижелері, халықаралық тәжірибе келесі қорытындылар мен ұсыныстарды қалыптастыруға мүмкіндік береді:

– Қарастырылған мемлекеттерде Орталық (Ұлттық) Банктерде активтерді пайдалану аудитін жүргізу жөніндегі арнайы әдістемелік нұсқаулық жоқ. Барлық орталық

банктерде қаржылық есептіліктің аудитін халықаралық қаржылық есептілік стандарттарын, ұлттық стандарттарды, елдің заңнамасын қолдана отырып тәуелсіз аудиторлар жүргізеді. Жоғары мемлекеттік аудит органдары аудитті орталық банктерде, сондай-ақ банктер мен ЖМАО органдарының қызметін реттейтін заңнамаға, халықаралық стандарттарға, ұлттық стандарттар мен нұсқаулықтарға сәйкес жүргізеді. Заңға сәйкес, Есеп комитетінің құзыретіне Қазақстан Республикасы Президентінің келісімімен немесе тапсырмасы бойынша ғана Қазақстан Республикасы Ұлттық Банкінің активтерін пайдаланудың сәйкестігіне аудит жүргізу кіреді.

– Біз зерделеген барлық дерлік елдерде қаржылық есептілік аудитін конкурстық негізде тартылған тәуелсіз аудиторлар жүргізеді (Венгрия, Румыния, Эстония, Ресей, Болгария, АҚШ, Германия, Швеция). Орталық банктер аудиторлардың есебін жоғары аудит органына ұсынады, олардың негізінде ЖАО Банктің қызметіне қорытынды мен баға бере алады. Бұл ретте Қазақстан Ұлттық Банкі Есеп комитетіне ұсынбайды, өйткені заңнамада осы норма көзделмегендіктен, шетелдік тәжірибені зерделеу көрсеткендей, жоғары мемлекеттік аудит органдарының Орталық (Ұлттық) Банктің аудитіне тәсілдері сәйкестікті тексеруге емес, осы банктер қызметінің тиімділігін бағалауға және басқарушы ұйымдар тарапынан активтерді басқару тиімділігін бағалауға көп дәрежеде бағдарланған.

– Қолданыстағы қазақстандық заңнамада есеп комитетінің Ұлттық Банктің аудитіне қатысты құзыреті шектелген, бұл әлемдік тәжірибеге мүлдем сәйкес келмейді. Демек, шетелдік тәжірибені зерделеу Ұлттық банк активтерін пайдалану аудитінің әдіснамасын одан әрі жетілдіру үшін қажет.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. РГП «Центр по исследованию финансовых нарушений» «Исследование международной практики планирования и проведения аудита использования активов Национального банка с разработкой методологического руководства», 2018 г.

2. Қазақстан Республикасы Президентінің 2003 жылғы 31 желтоқсандағы N 1271 Жарлығы. Қазақстан Республикасы

Ұлттық Банкінің ережесін және құрылымын бекіту туралы

3. Мемлекеттік аудит: Журнал.2017ж ба-сылым, Зарубежная практика проведения государственного аудита центральных банков. Жамышева С.А. научный консультант отдела прикладных научных исследований РГП «ЦИФН» file:///C:/Users/User/Downloads/AUDIT_1_2019.pdf

4. Римская декларация руководящих принципов аудита. 1977 г.

5. https://www.intosai.org/fileadmin/downloads/documents/open_access/INT_P_1_u_P_10/issai_1_ru.pdf

6. Закон «О Национальном Банке Республики Казахстан»;

7. Указ Президента РК от 31 декабря 2003 года № 1271 «Положение о Национальном Банке Республики Казахстан»;

8. Федеральный Закон о Центральном Банке Российской Федерации, <http://www.cbr.ru/>;

9. Bank for International Settlements, «Issues in the Governance of Central Banks», chapter 2 «Roles and objectives of modern central banks», May 2009;

10. Аудит эффективности, оқулық; - Нур-Султан, 2020 Бейсенова Л.З, Карыбаев А.А.-К., Жахметова А.К.

11. Мемлекеттік аудит және қаржылық бақылау туралы Қазақстан Республикасының Заңы 2015 жылғы 12 қарашадағы № 392-V ҚРЗ.

12. Мемлекеттік аудит: Журнал.2017ж ба-сылым, Мемлекет активтерінің пайдаланылу тиімділігіне аудит жүргізу. Институтцияландыру мәселелері. Т.А.Алпысбаев «ҚБЗО» РМК қолданбалы ғылыми зерттеулер бөлімінің ғылыми консультанты.

Шынтемирова Т.Т.

магистрант образовательной программы «Государственный аудит»

Евразийский национальный университет им. Л.Н. Гумилева

г. Нур-Султан, Республики Казахстан

e-mail: tamarathe1@mail.ru

РЕЗЮМЕ

СРАВНИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ МИРОВОГО ОПЫТА ПРОВЕДЕНИЯ АУДИТА ИСПОЛЬЗОВАНИЯ АКТИВОВ НАЦИОНАЛЬНОГО БАНКА

На сегодняшний день отсутствует четкая методологическая база проведения аудита использования активов Национального Банка Республики Казахстан. Принимая во внимание необходимость создания системы государственного аудита на основе передового международного опыта, необходимо изучить мировой опыт планирования и проведения аудита использования активов центральных банков.

В 2018 году РГП «Центр по исследованию финансовых нарушений» Счетного комитета с разработкой методологического руководства провел аналитическое исследование на тему «Изучение международной практики планирования и проведения аудита использования активов Национального банка». Данное исследование инициировано в целях методологического обеспечения реализации данной компетенции Счетного комитета. В

рамках данного исследования изучен зарубежный опыт, разработаны подходы и алгоритм проведения аудита использования активов Национального банка.

Принимая во внимание необходимость построения системы государственного аудита на основе передового международного опыта, необходимо изучение мировой практики планирования и проведения аудита использования активов Национального Банка Республики Казахстан.

Таким образом, в данной статье проведен обзор и сравнительный анализ международной практики проведения аудита использования активов центральных (национальных) банков.

Ключевые слова: Аудит Национального Банка, финансовый контроль, финансовая отчетность, аудит активов, аудит эффективности использования активов.

Shyntemirova T.T.

Master's student of the educational program «State Audit»
L.N. Gumilyov Eurasian National University
Nur-Sultan, Republic of Kazakhstan
e-mail: tamarathe1@mail.ru

SUMMARY

COMPARATIVE ANALYSIS OF THE WORLD EXPERIENCE OF AUDITING THE USE OF ASSETS OF THE NATIONAL BANK

To date, there is no clear methodological basis for conducting an audit of the use of assets of the National Bank of the Republic of Kazakhstan. Taking into account the need to create a state audit system based on international best practices, it is necessary to study the world experience in planning and conducting audits of the use of assets of central banks.

In 2018, the RSE “Center for the Study of Financial Violations” of the Accounts Committee, with the development of methodological guidelines, conducted an analytical study on the topic “Study of international practice of planning and auditing the use of assets of the National Bank”. This study was initiated in order to provide methodological support for the implementation of this competence of the Accounts Committee.

Within the framework of this study, foreign experience has been studied, approaches and an algorithm for auditing the use of assets of the National Bank have been developed.

Taking into account the need to build a state audit system based on international best practices, it is necessary to study the world practice of planning and conducting an audit of the use of assets of the National Bank of the Republic of Kazakhstan.

Thus, this article provides an overview and comparative analysis of the international practice of auditing the use of assets of central (national) banks.

Keywords: Audit of the National Bank, financial control, financial reporting, asset audit, asset efficiency audit.

МРНТИ 82.13.01

Рахметова А.М.

доктор экономических наук, профессор
профессор кафедры «Экономической теории и
государственного, местного управления»
Карагандинский университет Казпотребсоюза
г. Караганда, Республика Казахстан
e-mail: aibota@mail.ru

Будешов Е.Г.

докторант кафедры «Экономической теории и
государственного, местного управления»
Карагандинский университет Казпотребсоюза
г. Караганда, Республика Казахстан
e-mail: yeraly_budeshov@mail.ru

КАЧЕСТВО ЖИЗНИ НАСЕЛЕНИЯ КАК ПОКАЗАТЕЛЬ ЭФФЕКТИВНОСТИ ГОСУДАРСТВЕННОГО УПРАВЛЕНИЯ В РЕСПУБЛИКЕ КАЗАХСТАН: СУБЪЕКТИВНЫЙ ПОДХОД

***Аннотация.** В данной статье представлены результаты социологического исследования субъективного качества жизни населения в Республике Казахстан. Авторами посредством использования первичных данных социологического опроса в области качества жизни населения и инструментов экономико-математического моделирования поставлена цель выявить степень влияния качественных показателей, характеризующих различные аспекты жизни домохозяйств (здравоохранение, образование, доходы, занятость, жилищные условия, экология, безопасность) на индекс качества жизни, который определяется показателями удовлетворенности своей жизнью в целом и уровнем восприятия счастья. Полученные в исследовании результаты позволили сделать вывод о значимой корреляционной зависимости между такими качественными показателями, как удовлетворенность состоянием своего здоровья, качеством и стоимостью государственных и частных услуг в сфере здравоохранения, оценкой поддержки государства в предоставлении жилья и индексом качества жизни. В заключении авторами разработан ряд предложений и рекомендаций, направленных на решение выявленных проблем, в том числе посредством повышения эффективности процесса взаимодействия общества и государства, практическая реализация которых, позволит улучшить субъективное качество жизни населения в Республике Казахстан.*

***Ключевые слова:** Государственное управление, субъективное качество жизни населения, удовлетворенность своей жизнью, счастье, доступность жилья, качество и доступность услуг здравоохранения.*

ВВЕДЕНИЕ

В современном динамично изменяющемся мире все более повышается значимость вопросов, связанных с условиями жизнедеятельности человека – какова степень его удовлетворенности своей жизнью? Созданы

ли комфортные условия для его проживания (работы и отдыха)? Как сам человек (субъект) оценивает эти условия жизни и какова роль государства в этом процессе? На сегодняшний день, в Казахстане сохраняется ряд проблем, связанных со слабой системой социальной защиты, межотраслевой и ме-

жрегиональной дифференциацией доходов населения, оказывающих негативное влияние на уровень межличностного доверия, доверия социально-экономическим институтам, что в совокупности определяет невысокую степень удовлетворенности населения качеством своей жизни. Подобные тенденции подтверждают данные мировых сравнительных рейтингов. Так, в рейтинге стран по индексу свободы человека (далее – ИСЧ) Казахстан в 2019 году занял 106 место в мире (6.77 баллов) из 165 стран-участниц, ухудшив свои позиции по сравнению с результатами 2018 года – 75 место (6.99 баллов). Рейтинговая оценка и изменения позиций Казахстана указывают на сохранение болевых точек в области: свободы ассоциаций и гражданского общества (4.1 балла), качества юридической системы и защиты прав собственности (5.6 баллов), верховенства закона (5.1 баллов). При этом в топ – 5 по индексу свободы человека по итогам 2018 года вошли Швейцария (9.11 баллов), Новая Зеландия (9.01 баллов), Дания (8.98 баллов), Эстония (8.91 баллов) и Ирландия (8.90 баллов) [1, с. 210-211].

Учитывая вышеизложенное, следует отметить, что вопрос повышения качества жизни населения в Республике Казахстан на основе применения субъективного подхода к его оценке, анализу и принятию государственными органами управленческих решений, характеризуется особой актуальностью в непростых и усложняющихся условиях жизнедеятельности современного человека и общества в целом.

Целью настоящего исследования является – на основе изучения, систематизации, обработки, анализа и моделирования первичных данных социологического опроса в области качества жизни населения в региональном и половозрастном разрезе, выявить проблемы, ограничивающие эффективность системы государственного управления в целях разработки предложений, повышающих качество жизни населения в Республике Казахстан.

В рамках данного научного исследования была разработана экономико-математическая модель. Новизной предлагаемого авторского подхода к построению данной модели является применение субъективного подхода для измерения качества жизни населения на основе выявления зависимости результирующих показателей индекса качества жизни

от качественных данных, определяющихся удовлетворенностью населения такими критериями как здравоохранение, образование, доходы, занятость, жилищные условия, экология и безопасность.

ОБЗОР ЛИТЕРАТУРЫ

Исследования этой области знаний берут свое начало в первой половине 1970-х годов, когда американский экономист Ричард Истерлин в рамках теории экономика счастья предложил одну из ключевых концепций о взаимосвязи уровня благосостояния и уровня счастья населения страны [2, 89-125]. Так, в 1974 году автором были опубликованы результаты исследования, в которых он утверждает, что в определенный момент счастье напрямую зависит от дохода, но со временем долгосрочные темпы роста счастья и дохода не имеют существенной взаимосвязи. Такой феномен получил название «парадокс Истерлина».

В современных условиях жизни населения, характеризующихся резким социальным расслоением общества, присущего для рыночной модели развития, весьма оправдано мнение Майкла МакБрайда, который в рамках теории относительности делает вывод о том, что доход влияет на удовлетворенность жизнью опосредованно через ожидания индивида и ситуации социального сравнения. Завышенные ожидания относительно дохода и сравнение своего дохода с более высокими доходами других людей негативно влияют на удовлетворенность жизнью, в то время как текущий размер дохода сам по себе не оказывает такого влияния [3, 262–276].

Подводя итоги анализа результатов исследования западных ученых в области субъективной оценки качества жизни населения и ее роли в оптимизации системы государственного управления, необходимо подчеркнуть, что степень развитости страны во многом определяет как уровень качества жизни населения, так и его субъективную оценку, в том числе и фокус исследований ученых, а также выбор ими в качестве главных критериев субъективной оценки преимущественно уровня доходов населения и эмоционально-психологического их состояния.

Для исследований ученых из стран с развивающейся экономикой характерно более расширенная трактовка содержания субъек-

тивной оценки качества жизни населения, так как помимо социального благополучия, уровня доходов и социальных связей, в оценку, например, могут быть включены актуальные критерии удовлетворенности качеством системы здравоохранения и образования, комфорта и безопасности проживания, доступности жилья, развитости транспортной и инженерной инфраструктуры и другие. В частности, казахстанскими учеными Спанкуловой Л.С. и Каневой М.А. выявлено, что на качество жизни казахстанцев влияют такие факторы, как возраст, семейное положение, образование, доход, наличие детей, собственное жилье, неудовлетворенность жизнью, здоровьем и материальным положением [4, 2130 – 2148].

Таким образом, обобщая и анализируя существующие в научной литературе взгляды и мнения, относительно использования субъективного подхода к оценке качества жизни населения, и, перефразируя известную фразу А. Кемпблела что «качество жизни должно быть в глазах смотрящего» [5], в контексте применения субъективной оценки качества жизни населения в системе государственного управления, следует сделать вывод о созидательной роли субъективного подхода в этом процессе и необходимости использования тезиса «истинная красота жизни населения в глазах услугополучателя» в качестве основополагающего принципа

па работы государственных служащих и работы механизма системы государственного управления.

РЕЗУЛЬТАТЫ И ОБСУЖДЕНИЕ

Из доступных результатов выборочного обследования, проведенного Бюро национальной статистики Агентства по стратегическому планированию и реформам Республики Казахстан среди 12 000 домашних хозяйств (респондентов) по ежегодному опросу «Качество жизни населения Казахстана» за 2015-2019 годы с целью оценки качества жизни населения в Республике Казахстан, авторами принято решение отобрать 29 вопросов, охватывающие основные аспекты жизнедеятельности людей из анкет исследуемого периода, в связи с периодическим обновлением структуры вопросов и учетом современных вызовов и проблем. Посредством использования корреляционно-регрессионного анализа предполагалось выявить наличие алгебраических (полиномиальных) зависимостей между качественными показателями и определить влияние качественных данных на индекс качества жизни (далее – ИКЖ). Ввиду этого проведем анализ корреляционных связей между отобранными 29 качественными показателями (таблица 1).

Таблица 1.

Результаты парных коэффициентов корреляции, отражающие связи между качественными показателями и индексом качества жизни в Республике Казахстан за период 2015-2019 годы

	la1	he1	inc1	empl1	inc2	la2	saf1	saf2	saf3	le1	eco1	eco2	eco3	lc2	lc3	hc2	hc3	hc4	hc5	hc6	hc7	edu1	edu2	edu3	edu4	edu5	edu6	edu7	edu8
la1	1.00	0.94	0.69	0.70	0.73	0.91	0.73	0.67	0.66	0.78	0.66	0.56	0.77	0.77	0.83	0.84	0.84	0.79	0.84	0.79	0.77	0.74	0.76	0.76	0.79	0.71	0.41	0.66	0.78
he1	0.94	1.00	0.73	0.73	0.75	0.88	0.70	0.66	0.64	0.76	0.65	0.57	0.72	0.84	0.89	0.86	0.87	0.78	0.89	0.78	0.74	0.71	0.74	0.73	0.77	0.71	0.40	0.66	0.78
inc1	0.69	0.73	1.00	0.55	0.92	0.52	0.47	0.46	0.44	0.40	0.39	0.37	0.57	0.86	0.78	0.72	0.66	0.55	0.77	0.58	0.58	0.47	0.47	0.51	0.57	0.53	0.16	0.48	0.62
empl1	0.70	0.73	0.55	1.00	0.63	0.68	0.59	0.57	0.59	0.62	0.42	0.27	0.40	0.59	0.60	0.62	0.64	0.61	0.64	0.63	0.61	0.68	0.67	0.72	0.75	0.61	0.42	0.66	0.70
inc2	0.73	0.75	0.92	0.63	1.00	0.62	0.52	0.50	0.47	0.46	0.40	0.37	0.56	0.79	0.74	0.69	0.65	0.58	0.72	0.58	0.60	0.50	0.52	0.55	0.60	0.53	0.23	0.50	0.63
la2	0.91	0.88	0.52	0.68	0.62	1.00	0.70	0.65	0.64	0.78	0.65	0.54	0.72	0.66	0.74	0.78	0.80	0.78	0.74	0.76	0.73	0.76	0.79	0.76	0.77	0.71	0.50	0.68	0.74
saf1	0.73	0.70	0.47	0.59	0.52	0.70	1.00	0.99	0.97	0.84	0.79	0.72	0.79	0.55	0.60	0.82	0.82	0.82	0.75	0.82	0.83	0.84	0.84	0.83	0.82	0.87	0.69	0.81	0.82
saf2	0.67	0.66	0.46	0.57	0.50	0.65	0.99	1.00	0.99	0.81	0.79	0.71	0.77	0.52	0.56	0.80	0.80	0.81	0.72	0.80	0.82	0.84	0.83	0.83	0.82	0.88	0.72	0.82	0.81
saf3	0.66	0.64	0.44	0.59	0.47	0.64	0.97	0.99	1.00	0.81	0.78	0.69	0.73	0.49	0.54	0.78	0.78	0.80	0.71	0.80	0.82	0.85	0.84	0.84	0.83	0.87	0.72	0.83	0.81
le1	0.78	0.76	0.40	0.62	0.46	0.78	0.84	0.81	0.81	1.00	0.89	0.78	0.76	0.51	0.56	0.77	0.81	0.83	0.69	0.82	0.78	0.83	0.85	0.81	0.79	0.81	0.71	0.76	0.77
eco1	0.66	0.65	0.39	0.42	0.40	0.65	0.79	0.79	0.78	0.89	1.00	0.90	0.80	0.46	0.48	0.72	0.80	0.86	0.63	0.82	0.79	0.82	0.84	0.77	0.73	0.82	0.77	0.74	0.72
eco2	0.56	0.57	0.37	0.27	0.34	0.72	0.71	0.69	0.78	0.90	1.00	0.90	0.79	0.44	0.45	0.71	0.72	0.76	0.59	0.73	0.64	0.66	0.69	0.61	0.58	0.68	0.63	0.57	0.57
eco3	0.77	0.72	0.57	0.40	0.56	0.72	0.79	0.77	0.73	0.76	0.80	0.79	1.00	0.66	0.69	0.86	0.84	0.84	0.79	0.82	0.82	0.73	0.75	0.70	0.73	0.79	0.54	0.68	0.76
lc2	0.77	0.84	0.86	0.59	0.79	0.66	0.55	0.52	0.49	0.51	0.46	0.44	0.66	1.00	0.94	0.80	0.80	0.66	0.89	0.70	0.67	0.50	0.51	0.54	0.63	0.55	0.12	0.47	0.68
lc3	0.83	0.89	0.78	0.60	0.74	0.74	0.60	0.56	0.54	0.56	0.48	0.45	0.69	0.94	1.00	0.83	0.81	0.68	0.92	0.73	0.70	0.56	0.57	0.60	0.68	0.62	0.18	0.55	0.74
hc2	0.84	0.86	0.72	0.62	0.69	0.78	0.82	0.80	0.78	0.77	0.76	0.71	0.86	0.80	0.83	1.00	0.95	0.92	0.93	0.93	0.84	0.84	0.84	0.84	0.87	0.86	0.56	0.80	0.90
hc3	0.84	0.87	0.66	0.64	0.65	0.80	0.82	0.80	0.78	0.81	0.80	0.72	0.84	0.80	0.81	0.95	1.00	0.95	0.91	0.94	0.91	0.83	0.84	0.82	0.85	0.84	0.57	0.75	0.86
hc4	0.79	0.78	0.55	0.61	0.58	0.78	0.82	0.81	0.80	0.83	0.86	0.76	0.84	0.66	0.68	0.92	0.95	1.00	0.79	0.95	0.94	0.88	0.90	0.86	0.87	0.87	0.69	0.81	0.85
hc5	0.84	0.89	0.77	0.64	0.72	0.74	0.75	0.72	0.71	0.69	0.63	0.59	0.79	0.89	0.92	0.93	0.91	0.79	1.00	0.85	0.83	0.70	0.71	0.73	0.79	0.76	0.36	0.68	0.84
hc6	0.79	0.78	0.58	0.63	0.58	0.76	0.82	0.80	0.80	0.82	0.82	0.73	0.82	0.70	0.73	0.93	0.94	0.95	0.85	1.00	0.95	0.88	0.88	0.88	0.90	0.88	0.63	0.84	0.90
hc7	0.77	0.74	0.58	0.61	0.60	0.73	0.83	0.82	0.82	0.78	0.79	0.64	0.82	0.67	0.70	0.91	0.91	0.94	0.83	0.95	1.00	0.87	0.87	0.88	0.90	0.89	0.64	0.86	0.92
edu1	0.74	0.71	0.47	0.68	0.50	0.76	0.84	0.84	0.85	0.83	0.82	0.66	0.73	0.50	0.56	0.84	0.83	0.88	0.70	0.88	0.87	1.00	0.99	0.98	0.96	0.95	0.83	0.96	0.90
edu2	0.76	0.74	0.47	0.67	0.52	0.79	0.84	0.83	0.84	0.85	0.84	0.69	0.75	0.51	0.57	0.84	0.84	0.90	0.71	0.88	0.87	0.99	1.00	0.97	0.95	0.94	0.83	0.94	0.90
edu3	0.76	0.73	0.51	0.72	0.55	0.76	0.83	0.83	0.84	0.81	0.77	0.61	0.70	0.54	0.60	0.84	0.82	0.86	0.73	0.88	0.88	0.98	0.97	1.00	0.99	0.93	0.77	0.97	0.93
edu4	0.79	0.77	0.57	0.75	0.60	0.77	0.82	0.82	0.83	0.79	0.73	0.58	0.73	0.63	0.68	0.87	0.85	0.87	0.79	0.90	0.90	0.96	0.95	0.99	1.00	0.91	0.69	0.95	0.96
edu5	0.73	0.71	0.53	0.61	0.53	0.71	0.87	0.86	0.87	0.81	0.82	0.68	0.79	0.55	0.62	0.86	0.84	0.87	0.76	0.88	0.89	0.95	0.94	0.93	0.91	1.00	0.80	0.94	0.91
edu6	0.41	0.40	0.16	0.42	0.23	0.50	0.69	0.72	0.73	0.71	0.77	0.63	0.54	0.12	0.18	0.56	0.57	0.69	0.36	0.63	0.64	0.83	0.83	0.77	0.69	0.80	1.00	0.81	0.64
edu7	0.69	0.66	0.48	0.66	0.50	0.68	0.81	0.82	0.83	0.76	0.74	0.57	0.68	0.47	0.55	0.80	0.75	0.81	0.68	0.84	0.86	0.96	0.94	0.97	0.95	0.94	0.81	1.00	0.93
edu8	0.80	0.78	0.62	0.70	0.63	0.74	0.82	0.81	0.81	0.77	0.72	0.57	0.76	0.68	0.74	0.90	0.86	0.85	0.84	0.90	0.92	0.90	0.90	0.93	0.96	0.91	0.64	0.93	1.00

Источник: рассчитано авторами на основе первичных данных источника [6]

Результаты, представленные в таблице 1 подтверждают, что индекс качества жизни, выраженный в показателях Ls1 и Ls2, положительно коррелирует с показателями: hc1 ($r_{xy} = 0,94$), lc3 ($r_{xy} = 0,83$), удовлетворенности стоимостью (далее – hc2) и качеством (далее – hc3) государственных, а также стоимостью частных (далее – hc5) услуг в сфере здравоохранения, коэффициенты корреляции которых показывают сильную взаимосвязь ($r_{xy} = 0,84$). С другими качественными показателями ИКЖ отражает среднюю и слабую связь корреляции. Другими словами, полученные результаты свидетельствуют об актуальности таких критериев, как: удовлетворенность состоянием своего здоровья, удовлетворенность обеспечением населения жильем в рамках проводимой государством жилищной политики и качество государственных услуг в сфере здравоохранения.

Целью настоящего исследования является – на основе изучения, систематизации, обработки, анализа и моделирования первичных данных социологического опроса в области качества жизни населения в региональном и половозрастном разрезе, выявить проблемы, ограничивающие эффективность системы государственного управления в целях разработки предложений, повышающих качество жизни населения в Республике Казахстан.

Следует отметить, что качество государственных услуг в сфере здравоохранения для страны с достаточно большой пространственной организацией, как Казахстан предполагает, прежде всего, доступность медицинских услуг для удаленных, малонаселенных и труднодоступных регионов (сельских районов, сел и маленьких аулов), квалифицированность персонала, оказывающего медицинское обслуживание населения и достаточность объемов финансирования расходов на адекватную заработную плату медицинских работников, медицинское оборудование, транспорт (наземный, воздушный), лекарственные и прочие медицинские средства.

В современном мире финансовое обеспечение системы здравоохранения осуществляется преимущественно за счет бюджетных средств, средств работодателей, населения и предприятий в различном соотношении. Проведенный анализ финансового обеспечения системы здравоохранения в Республике Казахстан показывает, что в 2019 году по сравнению с предыдущим годом государственные расходы увеличившись на 38,85 млн. евро в структуре текущих расходов на здравоохранение, составляют наибольшую долю (60,0% от общего объема расходов), несмотря на увеличение и частных расходов на 141,1 млн. евро, доля которых составляет оставшиеся (40,0%). В структуре частных расходов, карманные расходы составляют 85,8%, которые включают в себя расходы, направленные в частные медицинские организации, на платные услуги, и неформальные расходы населения. Тенденция постоянного роста «карманных» платежей граждан в Казахстане свидетельствует о недофинансировании отрасли, недоступности или низком качестве медицинской помощи, предоставляемой в государственных медицинских организациях. Несмотря на абсолютный рост по всем статьям расходов в системе здравоохранения за последние два года, доля расходов на здравоохранение в ВВП Казахстана остается значительно низкой и составила 2,85% (2018 год) и 2,79% (2019 год), в сравнении с долей в ВВП аналогичных расходов таких развитых стран Европейского Союза (далее – ЕС) как: Германия (11,6%), Швеция (10,9%), Норвегия (10,5%), Великобритания (10,1%) и Дания (10,03%) (таблица 2) [7,8].

Таблица 2.

Межстрановое сравнение динамики ВВП и структуры расходов системы здравоохранения за 2019 год, в евро

Показатели	Германия	Великобритания	Норвегия	Швеция	Дания	Казахстан
ВВП, млн евро	3 473 350	2 526 615,2	361 734,6	476 869,5	310 475,6	162 266
Текущие расходы на здравоохранение, млн евро	403 444	256 553,19	38 112,80	51 823,76	31 136,59	4 522,65
Государственные расходы на здравоохранение, млн евро	341 326	201 428,49	32 708,43	43 990,42	25 933,55	2 709,39
Частные расходы на здравоохранение, млн евро	62 118	55 124,7	5 404,37	7 833,34	5 203, 03	1 813,26
Добровольные медицинские взносы (ДМС), млн евро	10 895	14 403,9	122,02	642,08	791,21	282,37
Карманные расходы населения на здравоохранение, млн евро	51 223	40 720,8	5 282,35	7 191, 26	4 411,82	1 530,89
Доля расходов на здравоохранение в ВВП, %	11,6	10,1	10,5	10,9	10,03	2,79

Источник: составлено авторами на основе данных источников [7,8,9]

Примечание: средний курс национальной валюты (тенге) к евро за 2019 год: 1 евро = 428,51 тенге

На сегодняшний день система здравоохранения, как преимущественно государственный институт, находится в стадии активных институциональных преобразований, целью которых являются качественное повышение эффективности и доступности медицинской помощи и приоритетное развитие первичной медико-санитарной помощи (далее – ПМСП) населению, обеспечивающей улучшение состояния его здоровья. Это выражается в необходимости развития кадрового потенциала на всех уровнях отрасли, обеспеченности высокотехнологичным медицинским обслуживанием и увеличении финансирования на профилактику и укрепление здоровья на основе амбулаторного лечения. Совокупная доля расходов на обеспечение базовой медицинской помощью в Республике Казахстан в

структуре всех расходов на здравоохранение по итогам 2018 года составила 32,56%, что по сравнению с зарубежными странами ЕС, за тот же период, в 2,5 раза ниже, поскольку в ЕС эта доля составляет 85% в среднем, которая включает в себя услуги на амбулаторное стоматологическое лечение, специализированное амбулаторное лечение (лечебная помощь на дому) и прочие профилактические амбулаторные лечебные услуги. В частности, в Дании, Испании и Латвии этот показатель составил 91%, Швеции и Норвегии – 82% и 84% соответственно [7,10].

Одним из важных компонентов развития амбулаторной службы является обеспечение их лекарственными средствами, так как низкий уровень доступности лекарств сдерживает успешное развитие ПМСП и провоцирует

избыточную госпитализацию в стационар. Следует отметить, что расходы на лекарственные средства (далее – ЛС) и изделия медицинского назначения (далее – ИМН) на душу населения в Республике Казахстан составили 60 евро, что в 6 раз меньше, чем расходуются в странах-членах ЕС (в среднем 381 евро с поправкой на разницу в покупательной способности). Так расходы Германии на лекарственные препараты (615 евро на душу населения) в среднем превышают аналогичные расходы в странах ЕС на 60%. При этом Бельгия (518 евро), Франция (467 евро) и Австрия (463 евро) израсходовали на лекарства на душу населения на 20-40% больше, чем в среднем по ЕС [10].

Также, получено подтверждение зависимости между показателями удовлетворенности граждан поддержкой государства в

предоставлении жилья и индексом качества жизни. Следует отметить, что несмотря на пандемию, снижение деловой активности и сокращение расходов в 2020 году строительная отрасль составила основу экономической активности Казахстана. Объем введенного жилья составил 15,3 млн м², что на 16,8% выше итогов 2019 года. Однако, средневзвешенные ставки вознаграждения по реализации механизма финансирования строительства кредитного жилья для населения с инструментами ипотеки, гарантирования и жилищно-строительных сбережений в рамках государственных программ Республики Казахстан все ещё остаются высокими по сравнению в странах ЕС (таблица 3), что ограничивает их доступность для среднестатистического казахстанца [11].

Таблица 3.

Межстрановое сравнение доступности жилья для домохозяйств за 2019 и 2020 годы

Показатели	2019				2020
	Норвегия	Швеция	Дания	Казахстан	
Среднерыночная стоимость 1м ² жилья, евро	3 798	4 049	3 765	685	653
Среднемесячная заработная плата населения, евро	4 844	2 965	5 204	436	451
Средневзвешенные ставки вознаграждения по ипотечным кредитам, %	2,92	1,61	0,05	8,0	7,8

Источник: составлено авторами на основе данных источников [6,9, 12,13,14]

Примечание: средние курсы национальных валют к евро за 2019 год: 1 евро = 9,8511 норвежская крона; 1 евро = 10,5891 шведская крона; 1 евро = 7,4661 датская крона; 1 евро = 428,51 тенге; 1 евро = 467,81 тенге (в 2020 году)

Из таблицы видно, что в скандинавских странах, занимающих лидирующие позиции в мировых рейтингах стран с высоким качеством жизни населения, ставки вознаграждения по ипотечным кредитам по итогам 2019 года в среднем 4 раза ниже, чем в Казахстане (8,0%), что указывает на большую доступность инструментов ипотечного кредитования и более широкие возможности людей в области решения вопроса улучшения жилищных условий если учитывать уровень доходов населения в этих странах. Здесь важно отметить существенную разницу в среднемесячной заработной платы населения в Ка-

захстане (436 евро) и зарубежных странах: в Норвегии (4 844 евро), Швеции (2 965 евро), Дании (5 204 евро), что подчеркивает актуальность проблемы доступности жилья для домохозяйств в Республике Казахстан. При этом своего скорейшего решения требует вопрос запредельной доли ипотечного платежа в структуре доходов семьи, которая в среднем по республике составляет от 30% до 50% от общего дохода семьи. В результате, на погашение ежемесячных платежей по ипотеке, выданной на 20 лет по средневзвешенной ставке 8% на приобретение жилья площадью 51 м² (15м² на одного члена семьи) домохо-

зайству необходимо выделять минимум одну треть своего ежемесячного дохода [15]. Для сравнения в странах ЕС семьи в среднем направляют пятую часть располагаемого дохода на ежемесячный платеж по жилищной ипотеке и содержание жилья. К примеру, в 2019 году доля расходов на жилье составила в Норвегии (20,9%), Швеции (22,2%), Австрии (18,2%), Финляндия (17,8%) [16].

Таким образом, проведенное исследование показало, что использование результатов субъективного качества жизни населения весьма важны для оценки реального уровня жизни населения и определения узких мест в данной сфере. Важность и сложность проблем в области обеспечения высокого качества жизни казахстанцев выражаются в том, что они затрагивают различные сферы жизни людей, требуют повышенного внимания со стороны органов власти и использования системного и интегрированного подхода к реализации управленческих решений.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Выявленные четкие взаимосвязимости показателей в результате проведенного моделирования в области качества жизни, позволили нам определить наиболее актуальные проблемы в жизни казахстанцев, что требует выработки практических рекомендаций для принятия адресных и оперативных решений государственными органами управления. В этой связи приведем наиболее перспективные направления для решения обнаруженных нами проблем:

– расширение возможности первичной медико-санитарной помощи путем увеличения доли расходов на финансирование ПМСП в структуре текущих расходов в 2 раза, учитывая ее решающее значение в период пандемии. В этом направлении интересен, с точки зрения внедрения в отечественных условиях, опыт Швеции, где 90% населения получают медицинскую помощь в специальных (городских, сельских) центрах здоровья. Одновременно шведские поликлиники преобразованы в клинично-диагностические центры, оказывающие амбулаторно-консультативную, лечебную квалифицированную и специализированную помощь;

– обеспечение механизма обратной связи с населением, интегрированного в систему государственного управления, работа которо-

го будет направлена на выявление реальных и острых проблем в области качества жизни населения. Считаем, что создание механизма обратной связи возможно с помощью использования краудфандинговых технологий, организованного на одной из государственных платформ в контексте реализации государственной программы «Цифровой Казахстан»;

– разработка и реализация эффективного механизма снижения доли ипотечного платежа в структуре доходов домохозяйств минимум до 20%, в том числе посредством внедрения эффективного использования прогрессивной шкалы налогообложения. Внедрение данного механизма позволит реально снизить налоговую нагрузку на домохозяйства с невысоким уровнем заработной платы и расширению их возможности по самостоятельному приобретению жилья и улучшению жилищных условий и другие.

Подводя итоги вышеизложенному, следует сформулировать вывод о том, что эффективность системы государственного управления в области обеспечения высокого качества жизни населения напрямую зависит от субъективной оценки государственных услуг их получателями, и, от эффективного взаимодействия элементов институциональной инфраструктуры, начиная от качества нормативно-законодательных и подзаконных актов, заканчивая государственными органами, которые будут проводить мониторинг качества жизни населения, интегрируя усилия различных ведомств, координировать и укладывать их в единое русло реализуемой государством социально-экономической политики.

Список использованных источников

1. Ian Vásquez, Fred McMahon, Ryan Murphy, Guillermina Sutter Schneider. The Human Freedom Index. A global Measurement of Personal, Civil and Economic Freedom // Cato Institute, Fraser Institute, 2021. – 415 p.

2. Easterlin R. A. Does Economic Growth Improve the Human Lot? In Nations and Households in Economic Growth: Essays in Honor of Moses Abramovitz // Academic Press, 1974. – P. 89-125.

3. McBride M. Money, happiness, and aspirations: An experimental study // Journal of Economic Behavior and Organization. – 2010. – № 74(3). – P. 262–276. <https://doi.org/10.1016/j.jebo.2010.03.002>

4. Спанкулова Л.С., Канева М.А. Социально-экономический статус и качество жизни, связанные со здоровьем населения промышленного региона (на примере Карагандинской области Республики Казахстан) // Национальные интересы: приоритеты и безопасность. – 2018. – № 14(11). – С. 2130-2148. <https://doi.org/10.24891/ni.14.11.2130>

5. Campbell A., Converse P. Human meaning of social change // Russell Sage Foundation, 1972. – 560 p.

6. Качество жизни населения в Казахстане / Бюро национальной статистики Агентства по стратегическому планированию и реформам Республики Казахстан – Режим доступа: <https://www.gov.kz/memleket/entities/stat/press/news/details/32472?lang=ru>

7. Формирование ежегодного отчета по Национальным счетам здравоохранения с анализом расходов на здравоохранение: аналитический отчет / Республиканский центр развития здравоохранения МЗ РК. – Нур-Султан, 2020. – 59 с. – Режим доступа: <http://rcrz.kz/index.php/ru/2017-03-12-10-51-14/natscheta-zdravookhraneniya-ntsz>

8. Expenditure for selected health care functions by health care financing schemes / Eurostat – Режим доступа: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/hlth_sha11_hchf/default/table?lang=en

9. Официальные курсы валют в среднем за период / Национальный Банк Казахстана – Режим доступа: <https://www.nationalbank.kz/ru/news/oficialnye-kursy>

10. OECD/European Union. Health at a Glance: Europe 2020: State of Health in the EU Cycle / OECD Publishing. – Paris, 2020. – 233 p. <https://doi.org/10.1787/82129230-en>

11. Жилищное строительство Казахстана в 2020 году: тенденции и особенности. – Режим доступа: <https://primeminister.kz/ru/news/reviews/zhilishchnoe-stroitelstvo-kazahstana-v-2020-godu-tendencii-i-osobennosti-81131>

12. Average monthly earnings by section (StatBank source table 11419) / Statistics Norway – Режим доступа: <https://www.ssb.no/en/arbeid-og-lonn/lonn-og-arbeidskraftkostnader/statistikk/lonn>

13. Standardized index of average earnings by industry, sector and unit (DB07) / Statistics Denmark – Режим доступа: <https://www.statbank.dk/10326>

14. Salaries by occupation (SSYK, 4-digit level) / Statistics Sweden – Режим доступа: <https://www.scb.se/en/finding-statistics/statistics-by-subject-area/labour-market/wages-salaries-and-labour-costs/salary-structures-whole-economy/>

15. Рынок ипотечного кредитования Республики Казахстан / Казахстанская жилищная компания. – Нур-Султан, 2019. – 20 с. – Режим доступа: https://khc.kz/stock/files/%20рынка%20ипотечного%20кредитования%20за%202019%20год_короткая%20версия.pdf

16. Housing in Europe. Is housing affordable? Retrieved / European Statistics – Режим доступа: <https://ec.europa.eu/eurostat/cache/digpub/housing/bloc-2b.html?lang=en>

Рахметова А.М.

экономика ғылымдарының докторы, профессор «Экономикалық теория және мемлекеттік жергілікті басқару» кафедрасының профессоры Қазтұтынуодағы Қарағанды университеті Қарағанды қ., Қазақстан Республикасы e-mail: aibota@mail.ru

Будешов Е.Г.

«Экономикалық теория және мемлекеттік жергілікті басқару» кафедрасының докторанты Қазтұтынуодағы Қарағанды университеті Қарағанды қ., Қазақстан Республикасы e-mail: yeraly_budeshov@mail.ru

ТҮЙІН

Халықтың тұрмыс сапасы Қазақстан Республикасындағы мемлекеттік басқару тиімділігінің көрсеткіші ретінде: субъективті тәсілдеме

Мақалада Қазақстан Республикасындағы халықтың субъективті тұрмыс сапасын әлеуметтік зерттеу нәтижелері ұсынылған. Авторлармен халықтың тұрмыс сапасы са-

ласындағы әлеуметтік сауалнаманың бастапқы деректерін және экономикалық-математикалық модельдеу құралдарын пайдалану арқылы жалпы өз өміріне қанағаттануы және

бақытты сезіну деңгейінің көрсеткіштерімен айқындалатын тұрмыс сапасы индексіне үй шаруашылығының әртүрлі аспектілерін (денсаулық сақтау, білім беру, кірістер, жұмыспен қамту, тұрғын үй жағдайлары, экология, қауіпсіздік) сипаттайтын сапалық көрсеткіштердің әсер ету дәрежесін анықтау мақсаты қойылды. Зерттеуде алынған нәтижелер өз денсаулығының жай-күйіне қанағаттану, денсаулық сақтау саласындағы мемлекеттік және жеке қызметтердің сапасы мен құны, тұрғын үй беруде мемлекеттің қолдауын бағалау және тұрмыс сапасы индексі сияқты сапалық көрсеткіштер арасындағы маңызды корреляциялық тәуелділік туралы қорытынды

жасауға мүмкіндік берді. Қорытындылай келе, іс жүзінде жүзеге асырылғанда Қазақстан Республикасындағы халықтың субъективті тұрмыс сапасын жақсартуға мүмкіндік беретін, авторлармен анықталған мәселелерді шешуге бағытталған, соның ішінде қоғам мен мемлекеттің өзара әрекеттесу үрдісінің тиімділігін арттыру арқылы бірқатар тұжырымдамалар мен ұсыныстар әзірленді.

Түйін сөздер: Мемлекеттік басқару, халықтың субъективті өмір сапасы, өз өміріне қанағаттану, бақыт, тұрғын үйге қол жетімділік, денсаулық сақтау қызметтерінің сапасы мен қол жетімділігі.

Rakhmetova A.M.

Doctor of Economic Sciences, Professor
Professor of the Department of «Economic
Theory and State, Local Government»
Karaganda University of Kazpotrebsoyuz
Karaganda, Republic of Kazakhstan
e-mail: aibota@mail.ru

Budeshov Ye.G.

doctoral student
of the Department of «Economic Theory and
State, Local Government»
Karaganda University of Kazpotrebsoyuz
Karaganda, Republic of Kazakhstan
e-mail: yeraly_budeshov@mail.ru

SUMMARY

A Subjective Approach to Quality of Life as an Indicator of Public Administration Performance in the Republic of Kazakhstan

This paper presents the results of a sociological study of subjective quality of life in the Republic of Kazakhstan. Using primary data of a quality-of-life survey and tools of economic and mathematical modeling, the authors set out to identify the degree of influence of qualitative indicators that characterize various aspects of household life (health, education, income, employment, housing conditions, ecology, security) on the quality-of-life index determined by indicators of life satisfaction in general and the level of perception of happiness. The results obtained have allowed us to conclude that there is a significant correlation between such qualitative indicators as health satisfaction, the

quality and cost of public and private health services, the assessment of state support in providing housing, and the quality-of-life index. In conclusion, the authors have developed a number of proposals and recommendations on how to solve the identified issues, including that by improving the efficiency of the process of interaction between society and the state, the practical implementation of which, shall improve the subjective living standards in the Republic of Kazakhstan.

Keywords: Public administration, subjective quality of life of the population, satisfaction with their lives, happiness, housing affordability, quality and accessibility of health services.

IRSTI 06.52.13

Negmetzhanova K.S.

Master's student

L.N. Gumilyov Eurasian National University

Nur-Sultan, Republic of Kazakhstan

e-mail: nk2123789@mail.ru

FEATURES OF EVALUATION AND ANALYSIS OF THE RESULTS OF THE IMPLEMENTATION OF THE STATE PROGRAM FOR THE DEVELOPMENT OF TERRITORIES

Abstract: *The uniform development of the regions is one of the important issues for the development of the country's economy. A number of strategic documents have been adopted to address the imbalance in economic development between regions. One of which is the territory development program developed by the Ministry of National Economy of the Republic of Kazakhstan. The program contains the main directions and measures to improve the well-being of the population, improving its economic and social situation.*

But the analysis of the results of the implementation of programs shows that the issue of territorial development is still acute in Kazakhstan.

The article examines the results of the governmental program for the development of regions and presents proposals for its improvement. A comparative analysis of the achievement of the program indicators by state bodies is given. In particular, attention is drawn to the need to study the results of the implementation of previous programs.

Key words: *governmental program, indicators, regional development, quality of public services, managed urbanization, internal regional product*

INTRODUCTION

The Head of Government, K. Tokayev, at an expanded meeting of the Government in 2019, stressed the importance of improving the welfare of citizens and maintaining sustainable economic growth. In which he instructed the Government, together with the Accounting Committee, to strengthen measures of responsibility for the inefficient use and planning of budget funds in both the public and quasi-public sectors. «It is necessary to put the efficiency and productivity of the budget funds spent at the forefront», - K. Tokayev. He also listed 10 issues to which special attention should be paid, one of which is territorial development. These are issues of affordable housing, employment, quality education and healthcare, clean ecology, good roads and safety. A regional development program has been developed to address these issues [1].

AIM

To study the features of the state program for the development of the territory, analyze the results of this program and determine the general state of regional development of Kazakhstan.

METHODS

When analyzing the effectiveness of strategic documents and the activities of state bodies responsible for the implementation of the state program for the development of territories, the following research methods were used: the method of theoretical research, including the study of national practices in the field of regional policy development, data collection, processing and comparative analysis.

LITERATURE REVIEW

Many scientists pay special attention to the problems of socio-economic development of regions.

Evseev R.A., Abayeva N.E. noted the importance of using the planning system at the republican and regional levels in the socio-economic development of each of the regions of the Republic of Kazakhstan [2].

Iskakov A.E., Tkachenko I.N. in their works, considered the links of territorial development programs with other elements of the state planning system of Kazakhstan [3].

DISCUSSION

In all countries of the world - due to differences in geographical location, climatic conditions, demographic situation, history of development and other factors - regions have different levels of socio-economic development. This creates a lot of serious socio-economic problems. Therefore, each state strives to improve the standard of living in backward regions, that is, to pursue a regional policy aimed at equalizing conditions and increasing their level of development. Kazakhstan is no exception: 14 regions are located in different climatic zones, have different development history, ecology, and therefore the levels of their socio-

economic development differ significantly. In this regard, first in the former Soviet Republic, and then in sovereign Kazakhstan, a certain regional policy was carried out.

One of the measures to regulate this issue is the implementation of state regional programs funded from the republican budget.

The Regional Development Program until 2020 has been implemented since 2014 and covers the development of agglomerations, mono- and small towns, as well as villages with high development potential. Since 2018, the goal of the governmental program for the development of regions has changed, which led to the adoption of new target indicators and tasks (Table 1).

Table 1.

Comparative analysis of the changes being made to the governmental program for the development of regions until 2020

Regional Development Program until 2020 (Expired), Resolution of the Government of the Republic of Kazakhstan dated 06.28.2014 No. 728	Regional Development Program until 2020, Resolution of the Government of the Republic of Kazakhstan dated 16.11.2018 No. 767
The purpose of the Program	
Creating conditions for the development of the socio-economic potential of the regions through the formation of a rational territorial organization of the country, stimulating the concentration of population and capital in the centers of economic growth.	Increasing the competitiveness of regions through managed urbanization and improving the quality of life of the population
Target indicators	
1. Population of agglomerations, thousand people	1. The level of urbanization by region, %
2. Investments in fixed assets per capita (within the funds provided by the Program), thousand tenge	2. The development gap in gross regional product per capita between regions, times
3. The share of upgraded/built networks, including heat, electricity and gas supply, %	3. Satisfaction of the population with the quality of state and social services, %
Tasks	
1. Determination of investment priorities for each macroregion;	1. Development of functional urban areas with centers in «first level» cities (Astana, Almaty, Shymkent and Aktobe agglomerations)
2. Improving the territorial development of the country;	2. Development of functional urban areas with centers in «second level» cities (regional centers, Semey city)
3. Modernization of engineering infrastructure and housing and communal services;	3. Development of mono- and small towns that are not part of functional urban areas
4. Effective and rational provision of drinking water and sanitation services to the population.	4. Development of rural settlements (including border settlements) that are not part of functional urban areas
	5. Rational provision of the population with high-quality drinking water and sanitation services
	6. Modernization of housing and communal services
Note - compiled by the author based on the sources [4,5]	

In the expired program, the emphasis in the development of regions was placed on the development of macro-regions (Southern, Northern, Western and Central-Eastern, Nur-Sultan and Almaty). In the new program, the paradigm of regional development is primarily

aimed at the development of the urbanization process at the territorial level. Therefore, the target indicators and tasks have changed. The basis for the development of this program is shown in the first figure.

Figure 1 – The basis for the development of the governmental program
 Note - Compiled by the author based on the source [4]

The target indicator is «The level of urbanization by region». The level of urbanization of the population is one of the key indicators of the socio-economic development of the country. Urbanization is the process of increasing the share of the urban population, which is accompanied by an increase in the economic, political and cultural importance of cities compared to rural areas.

Out of 17 regions in Dev'ati (52.9%), the target

indicators for the level of urbanization have not been achieved, which indicates poor-quality forecasting of planned indicators.

According to the estimates of the Accounts Committee, projects within the framework of the state program of regional development aimed at increasing urbanization were not anchored to attract rural population to cities and manage the urbanization process itself (Table 2).

Table 2.

The level of urbanization by region, %

	The level of urbanization in 2017, %	The level of urbanization in 2018, %		Deviations.
	fact	plan	fact	
Republic of Kazakhstan	57,56	57,7	58,2	0,1
Akmola region	47,19	78,9	47,2	-31,7
Aktobe region	63,58	64,2	70,7	5,9
Almaty region	23,02	59,7	22,4	-37,3
Atyrau region	52,43	47,9	52,1	4,2
West Kazakhstan region	51,51	52,2	52	-0,2
Zhambyl region	39,73	39,8	39,7	-0,1
Karaganda region	79,62	79,8	79,6	-0,2
Kostanay region	54	54,5	54,5	0
Kyzylorda region	44,2	45,0	44,3	-0,7
Mangystau region	40,77	41,0	39,9	-1,1
Pavlodar region	70,67	71,1	70,6	-0,5
North Kazakhstan region	44,91	45,4	45,6	0,2
Turkestan region	19,67	46,2	19,6	-26,6
East Kazakhstan region	61,12	61,3	61,6	0,3
Nur-Sultan	100	100,0	100	0
Almaty	100	100,0	100	0
Shymkent	100	100,0	100	0

Note - compiled by the author based on the sources [6]

The analysis shows that the process of urbanization is observed in three million-plus cities, mainly due to intercity migration, and in the remaining cities of the republic the population is growing at a low rate comparable to natural growth, which indicates the low effectiveness of state program of regional development measures in the

The second target indicator is «The development gap in GRP per capita between regions». The uneven distribution of the gross regional product and real monetary incomes of the population across the country shows what a difference there is in the development of regions regions.

The specified indicator in its content should reflect the real picture of the level of socio-economic disparities between regions. However, the methodology used in the state program of regional development for calculating the values of the indicator distorts the true situation of uneven development of regions.

The state program of regional development methodology is based on the ratio of the average of 8 successful regions to the average of the last 8 regions.

In international practice, when finding territorial differences, the ratio of the maximum and minimum values of the analyzed indicator is taken into account (Figure 2).

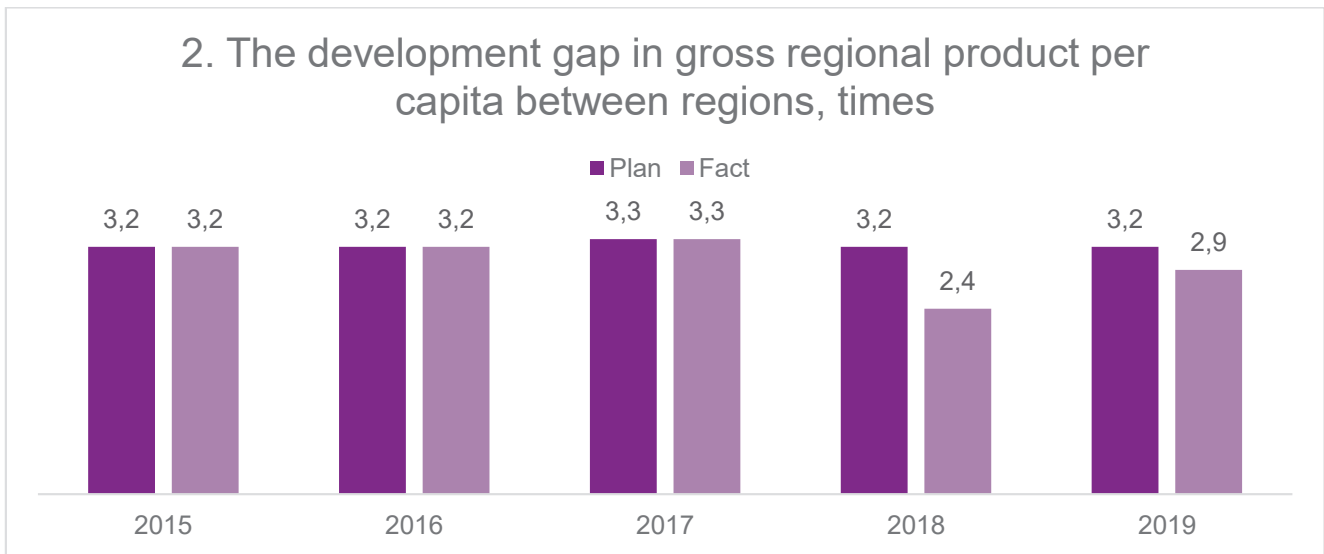

Figure 2 - The development gap in gross regional product per capita between regions for 2015-2019
 Note - Compiled by the author based on the source [6]

According to the Ministry of National Economy, the development gap in GRP per capita between the regions in 2019 was 2.9 times, which is less than the planned value (3.2) and indicates a reduction in disparities between the regions [7].

However, when applying the international approach, the gap in GRP per capita for 2019 was 14.2 times: Atyrau region 9,026 thousand tenge - maximum value and Turkestan region 636.6 thousand tenge - minimum value (Figure 2).

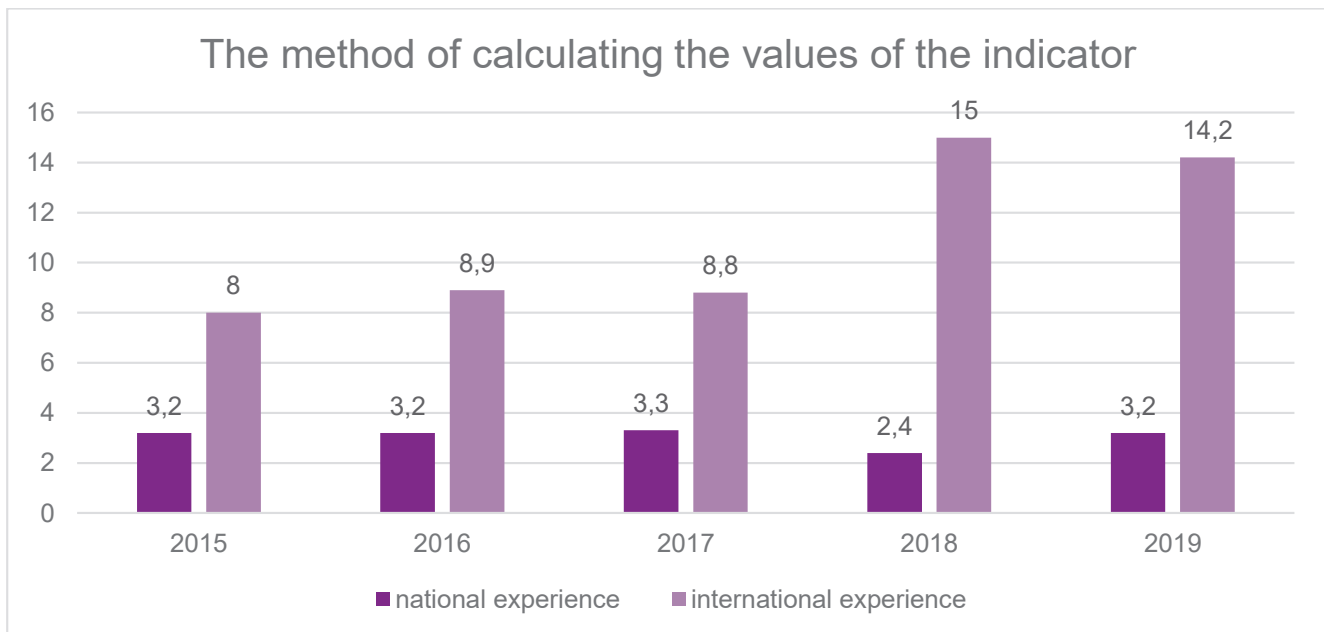

Figure 2 - The method of calculating the values of the indicator
 Note - Compiled by the author based on the source [6,8]

The analysis shows that the process of urbanization is observed in three million-plus cities, mainly due to intercity migration, and in the remaining cities of the republic the population is growing at a low rate comparable to natural growth, which indicates the low effectiveness of state program of regional development measures in the

Thus, the level of disproportions calculated according to international standards has been steadily growing since 2015 during the validity of the state program of regional development, which indicates the inefficiency of the measures taken within the framework of the state program.

The third target indicator is «Satisfaction of the population with the quality of public and social services». The indicator of the target indicator is calculated as a percentage, as the ratio of satisfied residents of a certain service to the total number of citizens of the studied territory, based on a sociological survey of the target group. The purpose of the indicator is to determine the level of satisfaction of service recipients with the quality, availability and procedure for the provision of public services, as well as to identify problematic issues in their provision based on the proposals of service recipients on the quality and availability of services provided by all government agencies (Table 3).

Table 2.

Implementation of target indicator 3: Satisfaction of the population with the quality of public and social services

	plan	fact	Deviations.
State Corporation «Government for Citizens»			
in cities	60,9	36,6	-24,3
in villages	69,9	42,9	-27,0
services in the field of education, including:			
preschool education and training			
in cities	41,0	37,5	-3,5
in villages	64,7	55,8	-8,9
general average (average)			
in cities	43,3	39,7	-3,6
in villages	65,7	58,2	-7,5
technical and professional			
in cities	36,7	33,3	-3,4
in villages	55,5	59,2	3,7
health services			
in cities	27,0	25,1	-1,9
in villages	42,6	36,4	-6,2
quality of drinking water			
in cities	33,4	32,1	-1,3
in villages	59,6	60,6	1,0
air purity (absence of emissions, smoke, dust and dirt in it)			
in cities	28,4	29,1	0,7
in villages	61,7	62,4	0,7
Note - compiled by the author based on the sources [8]			

In almost all types of services, there is a failure to achieve the planned indicators. This indicates inaccurate planning.

Thus, there is an incorrect statement of the final goal of the program, which leads to a change in directions and goals in the process of its implementation, which in turn generates multiple adjustments, blurring and loss of the ideology of the program document, and as a result, will not lead to the effective use of budget funds.

CONCLUSIONS

Thus, the results of the state program for the development of the territory until 2020 showed the need for further systematic work.

The analysis found that the program administrator does not take into account the results of the evaluation of previous years. For more effective implementation of the state program, it is necessary to plan it more carefully. In further development, it is recommended to focus on the most key indicators that will contribute to the development of support settlements.

It is also necessary to monitor the implementation of state programs and the interaction between the Government and regional authorities.

REFERENCES:

1. Выступление Главы государства К. Токаева на расширенном заседании Правительства https://www.akorda.kz/ru/speeches/internal_political_affairs/in_speeches_and_addresses/vystuplenie-glavy-gosudarstva-k-tokaeva-na-rasshirennom-zasedanii-pravitelstva
2. Евсеев Р.А., Абаева Н. Е. Социально-экономическое развитие регионов Республики Казахстан и стратегия региональной модернизации. «Вестник Омского регионального института» № 2, 2018
3. Искаков А.Е., Ткаченко И.Н. Положение программ развития территорий в архитектуре системы госпланирования Казахстана. Экономика Центральной Азии Том 5, Номер 2 (Апрель-июнь 2021).
4. «Об утверждении Государственной программы развития регионов до 2020 года». <https://adilet.zan.kz/rus/docs/P1800000767>
5. «Об утверждении Программы развития регионов до 2020 года» (утративший силу) <https://adilet.zan.kz/rus/docs/P1400000728>
6. Заключение к отчету правительства Республики Казахстан об исполнении республиканского бюджета за 2018 год. Р. 80-96.
7. Заключение к отчету правительства Республики Казахстан об исполнении республиканского бюджета за 2019 год. Р. 73-88.
8. Заключение к отчету правительства Республики Казахстан об исполнении республиканского бюджета за 2017 год. Р. 178-185.

Негметжанова К.С.

магистрант, Л.Н. Гумилев атындағы
Еуразиялық ұлттық университеті
Нұр-Сұлтан қ., Қазақстан Республикасы
e-mail: nk2123789@mail.ru

ТҮЙІН

ӨНІРЛЕРДІ ДАМУДЫҢ МЕМЛЕКЕТТІК БАҒДАРЛАМАСЫН ІСКЕ АСЫРУ НӘТИЖЕЛЕРІН БАҒАЛАУ ЖӘНЕ ТАЛДАУ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Өңірлердің тең дәрежеде дамуы ел экономикасын дамыту жөніндегі маңызды мәселелердің бірі болып табылады. Өңірлер арасындағы экономикалық дамудағы теңгерімсіздікті шешу үшін бірқатар стра-

тегиялық құжаттар қабылданды. Оның бірі Қазақстан Республикасы Ұлттық экономика министрлігі әзірлеген аумақты дамыту бағдарламасы болып табылады, бағдарлама халықтың әл-ауқатын жақсарту, оның

экономикалық және әлеуметтік жағдайын жақсарту жөніндегі негізгі бағыттар мен шараларды қамтиды.

Бірақ бағдарламаларды іске асыру нәтижелерін талдау Қазақстанда әлі күнге дейін аумақты дамыту мәселесі өткір тұрғанын көрсетеді.

Мақалада өңірлерді дамытудың мемлекеттік бағдарламасының нәтижелері зерделеніп, оны жетілдіру бойынша ұсыны-

стар баяндалған. Мемлекеттік органдардың бағдарлама индикаторларына қол жеткізуіне салыстырмалы талдау келтірілген. Атап айтқанда, алдыңғы бағдарламаларды іске асыру нәтижелерін зерделеу қажеттігіне назар аударылды.

Түйінді сөздер: мемлекеттік бағдарлама, индикаторлар, өңірлерді дамыту, мемлекеттік қызметтер сапасы, басқарылатын урбандалу, жалпы өңірлік өнім.

Негметжанова К.С.

магистрант, Евразийский национальный университет им. Л.Н. Гумилева
г. Нур-Султан, Республика Казахстан
e-mail: nk2123789@mail.ru

РЕЗЮМЕ

ОСОБЕННОСТИ ОЦЕНКИ И АНАЛИЗ РЕЗУЛЬТАТОВ РЕАЛИЗАЦИИ ГОСУДАРСТВЕННОЙ ПРОГРАММЫ РАЗВИТИЯ ТЕРРИТОРИЙ

Равномерное развитие регионов является одной из важных вопросов по развитию экономики страны. Для решения дисбаланса в экономическом развитии между регионами были приняты ряд стратегических документов. Одной из которых является программа развития территории, разработанный Министерством национальной экономики Республики Казахстан Программа содержит основные направления и меры по улучшению благополучия населения, улучшение его экономического и социального положения.

Но анализ результатов реализации программ показывает, что в Казахстане до сих

пор остро стоит вопрос развития территории.

В статье изучены результаты государственной программы развития регионов и изложены предложения по ее совершенствованию. Приведен сравнительный анализ достижения государственными органами индикаторов программы. В частности, обращено внимание на необходимость изучения результатов реализации предыдущих программ.

Ключевые слова: государственная программа, индикаторы, региональное развитие, качество государственных услуг, управляемая урбанизация, внутренний региональный продукт.

МРНТИ 06.52.41

Никифорова Е.В.

доктор экономических наук, профессор департамента бизнес-аналитики
 Финансовый университет при Правительстве РФ
 г. Москва, Россия
 e-mail: nicki.lena@yandex.ru

Гайнутдинова М.Н.

аспирант департамента бизнес-аналитики
 Финансовый университет при Правительстве РФ
 г. Москва, Россия
 e-mail: EVNikiforova@fa.ru

РАСШИРЕНИЕ ИНСТРУМЕНТОВ ГОСУДАРСТВЕННОГО АУДИТА ЭФФЕКТИВНОСТИ В УСЛОВИЯХ ПАНДЕМИИ COVID–19

***Аннотация.** В условиях пандемии Covid–19 возрастает роль государственного аудита эффективности, так как для поддержки бизнеса Россией были выделены существенные средства на поддержку бизнеса. Соответственно, появляется необходимость в разработке новых инструментов государственного аудита в части оценки социальной и экологической эффективности субъектов хозяйствования.*

Пандемия COVID-19 послужила беспрецедентным сигналом к действию, обнажила высокую степень неравенства в мире и высветила проблемы.

При этом текущий кризис делает невозможным соблюдение традиционных социальных норм и реализацию привычных политических программ и может быть использован для осуществления решительных шагов, которые помогут вернуть международное сообщество на траекторию достижения целей устойчивого развития. ЦУР жизненно необходимы для имплементации таких программ восстановления, которые позволят создать более «зеленые» и инклюзивные экономики, более устойчивые к вызовам развития общественные связи.

***Ключевые слова:** возможности, аудит, нарушения, процесс, система, федеральные проекты, финансы.*

ВВЕДЕНИЕ

В условиях пандемии Covid–19 роль государственного аудита за рациональным распределением и использованием государственных ресурсов, выделенных на обеспечение жизнедеятельности юридических субъектов, существенно возрастает. И соответственно, актуализируется роль важнейших основных задач государственного аудита:

- аудита распределения и использования бюджетных средств на всех уровнях управления;
- аудита эффективности использования государственных средств и ресурсов;
- аудита целевых государственных и реги-

ональных программ по поддержке бизнеса в условиях пандемии;

- аудита эффективности деятельности государственных корпораций и крупнейших корпораций страны.

Это обусловлено тем, что государственный аудит является неотъемлемой частью общего государственного регулирования правовой системы, выявляющей отклонения от утвержденных стандартов управления государственными ресурсами. Таким образом, одной из основных задач государственного аудита в условиях пандемии является обеспечение объективного контроля за результативностью и эффективностью использования выделенных средств в части государственной поддержки экономических субъектов. По-

этому, основную роль из всех существующих видов государственного аудита в условиях пандемии занимает аудит эффективности.

ОСНОВНАЯ ЧАСТЬ

Аудит эффективности позволяет измерить экономическую эффективность расходования бюджетных средств, выделенных в условиях пандемии Covid-19 на поддержку бизнеса и в процессе его проведения определить фактический результат. Таким образом, целью государственного аудита эффективности является качественное совершенствование процесса управления бюджетными средствами, тем более в сложных условиях пандемии Covid-19, выделенными на поддержку предпринимательства.

В современном деловом пространстве основным фактором социально-экономического развития любой страны в части достижения конкурентоспособности ее экономики считается предпринимательство. Проведенное исследование Высшей школы менеджмента Санкт-Петербургского государственного университета [1], подготовивших национальный отчет «Глобальный мониторинг предпринимательства. Россия 2020/2021» раскрывает:

- условия развития предпринимательства в России;
- оценку влияния COVID-19;
- факторы, способствующие и препятствующие развитию предпринимательства в России и т.п.

В целом государственный аудит эффективности должен оценивать и экономическую, и социальную, и экологическую составляющую общей эффективности деятельности проверяемого объекта.

Более подробно следует остановиться на анализе предпринимательской активности в России и ее социальных характеристиках. Согласно исследованию, в 2020 году индексы предпринимательской активности сократились по сравнению с 2019 годом и составили 8,5 % взрослого трудового населения [2].

Предпринимательская активность была сокращена объективно в связи с пандемией Covid-19. Однако, предпринимательство выполняет важные функции в экономике страны, влияющие на ее конкурентоспособность и стимулирующие ее рост, заключающиеся в функционировании рынка труда, создание условий более эффективного использования различных ресурсов, повышение гибкости рынка труда и т.п. [3].

В представлении населения развитых стран предприниматель рассматривается как свободный нонконформист. Отметим факт того, что различия в социальных представлениях по отношению к предпринимателям могут значительно влиять на успешность ведения бизнеса в стране.

Для того, чтобы численность таких людей росла, должны соблюдаться, как минимум, два условия: возможность доступа к различным ресурсам (трудовым, материальным, финансовым), высокий статус предпринимательства [4].

Первое условие требует, чтобы предпринимательская деятельность одобрялась большей частью общества и воспринималась не просто как легальный, но как честный и уважаемый способ заработка. Что весьма важно для современного делового пространства.

Второе условие требует наличия социальных институтов и возможностей получения потенциальным предпринимателям доступа к основным активам. Этот фактор более подвержен регулированию со стороны государственных органов, однако степень доступности финансовых и иных ресурсов для осуществления предпринимательской деятельности, так или иначе, зависит от имиджа бизнеса в глазах населения и государственных структур.

Российская экономика характеризуется следующими специфическими чертами развития предпринимательства [4]:

- низким уровнем развития, как малого, так и среднего бизнеса;
- своеобразной структурой по отдельным видам экономической деятельности, имеющей наибольшее количество малого и сред-

него бизнеса в торговле и операциях с недвижимостью;

- высоким уровнем рисков, обусловленных административно-коррупционной нагрузкой со стороны государства посредством большого количества контролирующих органов являющихся практически неподконтрольными и оказывающих серьезное давление на малый и средний бизнес;

- низкой платежеспособностью населения (особенно в регионах).

Полагаем, что государство, в первую очередь, должно в большей степени развивать методы пассивной поддержки бизнеса [4]. Это не только будет способствовать экономии бюджетных средств, но и позволит значительно снизить коррупционные риски в данной области. Точечная, адресная поддержка предпринимательских инициатив в каждом конкретном случае должна обосновываться при помощи бизнес-плана. Немаловажным требованием является контроль и поддержка (в первую очередь, при помощи нефинансовых мер) предпринимателей на протяжении как минимум года

после начала проекта. Это позволит выявить наиболее важные факторы, обусловившие успех (и неудачи) начинающих предпринимателей. Полученные данные можно использовать при оценке перспективности бизнес-планов и построении «профиля идеального предпринимателя», что, в свою очередь, повысит эффективность отбора наиболее перспективных идей и соискателей и позволит разработать новые инструменты аудита эффективности бизнеса.

Не стоит забывать и о необходимости мер по государственной поддержке стартапов, позволяющих повысить долю инновационных продуктов и, соответственно, конкурентоспособность национальной экономики на мировом рынке.

Важно то, что в условиях пандемии Правительство Российской Федерации предприняло социальные и экономические меры по поддержке экономики страны в целом и предпринимательства в частности.

Меры (фрагмент) по поддержке предпринимательства во время пандемии Covid-19 представлены на рисунке 1.

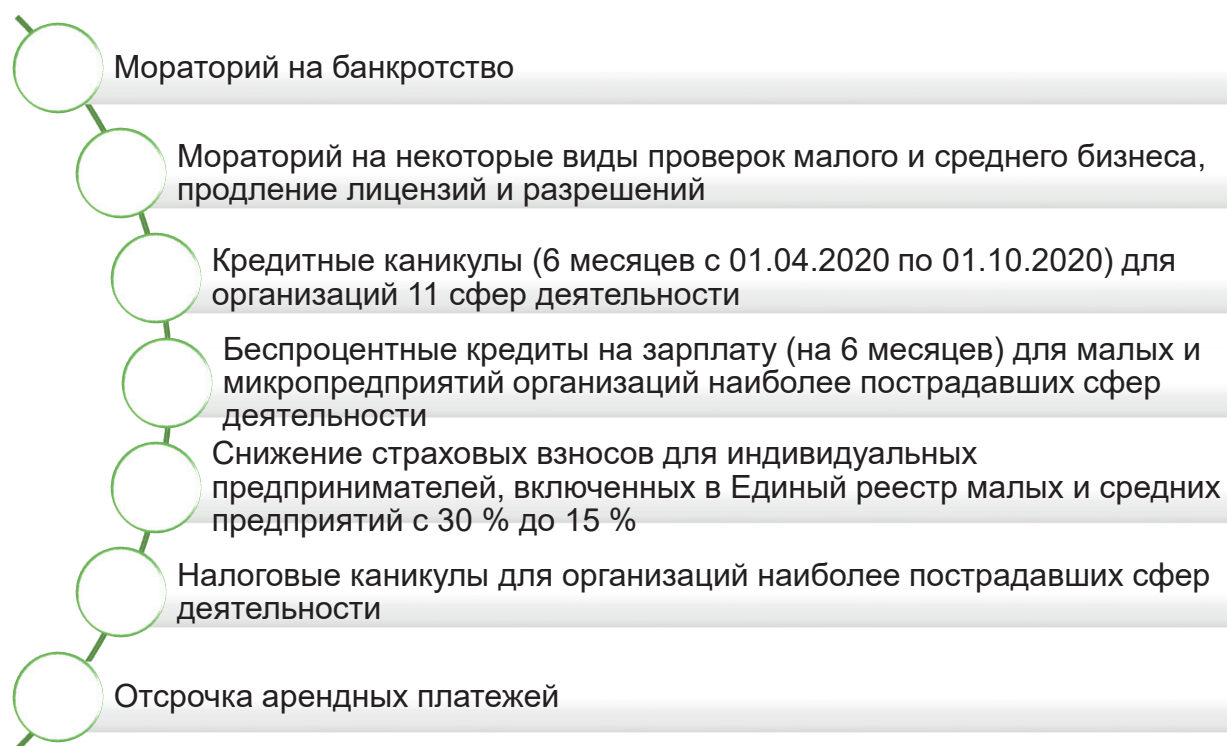

Рисунок 1 – Меры (фрагмент) по поддержке предпринимательства в условиях пандемии Covid-19 в России

Рассмотрим влияние пандемии Covid-19 на деятельность различных экономических субъектов. Так, в условиях пандемии эконо-

мические субъекты, производящие средства индивидуальной защиты, не только не остались на «плаву», но и улучшили свое финан-

совое положение. Положительное влияние пандемия Covid-19 оказала и на крупнейшие торговые организации России. Так, спрос на отдельные товары первой необходимости в начале пандемии резко увеличился и был вызван повышенным спросом населения, связанным с убеждением о вероятном дефиците продукции. Постепенно этот ажиотаж сошел на нет, магазины полностью справлялись со спросом населения.

На подъеме в условиях пандемии оказались «такие сферы бизнеса, как аптечная, фармацевтические компании, сфера онлайн развлечений и образования (онлайн-кинотеатры, сетевые и онлайн-игры, мобильные приложения), сервисы по доставке, компании предлагающие бизнес-решения в кризисных ситуациях и продукты для совместной дистанционной онлайн работы сотрудников разных сфер бизнеса» [5].

Однако, пандемия Covid-19 отрицательно повлияла на такие виды бизнеса как туристический, ресторанный, розничная непродуктовая торговля, развлекательно-досуговая офлайн индустрия (театры, кино, выставки, фитнес залы, спортивные центры, ледовые дворцы и т.п.).

«Последствия затянувшейся пандемии и самоизоляции оказали большое влияние и на ресторанный бизнес. Несмотря на то, что в современном мире сильно развиты информационные технологии, которые позволяют заказывать практически все необходимое на дом, и еду в том числе, о возможной ликвидации 50 % процентов своих кафе и ресторанов из-за кризиса сообщили следующие известные заведения, крупные сети» [5]: Шоколадница, Ваби Хаби, Кофе Хауз, Планета Суши, TGI Fridays, Osteria Mario, BarBQ cafe, Швили, АндерСон, Burger King, Теремок, Додо Пицца.

Тем не менее, в условиях пандемии Covid-19 предпринимательство приобрело черты ответственного, социально ориентированного предпринимателя, заботящегося о будущем страны, потомков. Важным фактом современного облика предпринимателя является его стремление к изменению мира к лучшему (см. рисунок 2). Таким образом, для государственного аудита зарождаются новые индикаторы оценки эффективности деятельности, обусловленные социальными и экологическими характеристиками

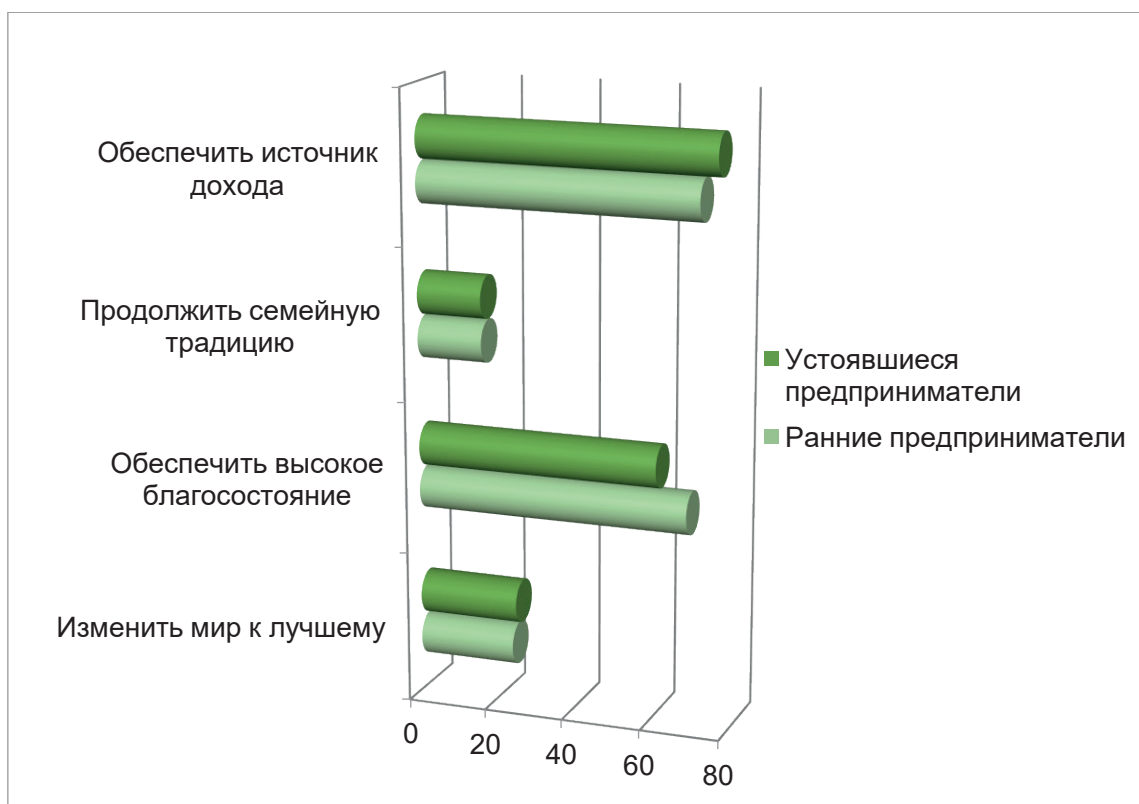

Рисунок 6 – Мотивы предпринимательской деятельности ранних и устоявшихся предпринимателей, 2020, %

Источник: APS Russia 2020 [1,2].

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Пандемия продемонстрировала значимость по поддержке предпринимательских инициатив со стороны государства и отдачу предпринимательства для повышения благосостояния населения страны. И в таких условиях большая роль отводится государственному аудиту эффективности. Те предприниматели, которые получили помощь от государства в условиях пандемии должны эти средства эффективно использовать, а эффективность использования государственных средств требует подтверждения со стороны субъектов, проводящих такой аудит. И здесь важно понимать, что подтверждать необходимо не только экономическую эффективность, но и социальную эффективность. И тут встает вопрос, какие инструменты для подтверждения социальной эффективности применять при проведении государственного аудита.

В целом государственный аудит эффективности должен оценивать и экономическую, и социальную, и экологическую составляющую общей эффективности деятельности проверяемого объекта.

Список использованных источников

1. Официальный сайт ВШМ СПбГУ: www.gsom.spbu.ru
2. Национальный отчет. Глобальный мониторинг предпринимательства. Россия 2020/2021.

3. Ускова Т.В., Копасова С.С. Диверсификация экономики региона – важнейшее условие повышения ее конкурентоспособности / Т.В. Ускова, С. С. Копасова // Экономические и социальные перемены в регионе: факты, тенденции, прогноз. -Вып. 40. - Вологда: ВНКЦ ЦЭМИ РАН. - 2007.

4. Толмачев М.Н., Никифорова Е.В. Анализ существующих механизмов поддержки инициатив населения в сфере предпринимательства в России // Азимут научных исследований: экономика и управление. 2020. Т. 9. № 4 (33). С. 365-368.

5. Потапова С.Р. Влияние эпидемии коронавируса на экономические и социальные процессы России // Экономика. Бизнес. Банки // № 5(43), 2020, - с.156-165.

6. <https://ach.gov.ru/upload/pdf/Covid-19-SDG.PDF>

7. <https://intosairussia.org/images/docs/INTOSAI-Conference-Outcomes-ru.pdf>

8. https://www.ksp.mos.ru/upload/news/%D0%9C%D0%B5%D0%B6%D0%B4%D1%83%D0%BD%D0%B0%D1%80%D0%BE%D0%B4%D0%BD%D1%8B%D0%B9%20%D0%B2%D0%B5%D1%81%D1%82%D0%BD%D0%B8%D0%BA_%D0%98%D0%9D%D0%A2%D0%9E%D0%A1%D0%90%D0%98_21-22.04.2021.pdf

9. <https://www.oecd.org/eurasia/competitiveness-programme/eastern-partners/Covid-19-crisis-response-in-eu-eastern-partner-countries-RUS.pdf>

10. <https://www.oecd.org/countries/kazakhstan/OECD-Skills-Strategy-Kazakhstan-Russian.pdf>

Никифорова Е.В.

экономика ғылымдарының докторы
бизнес-талдау департаментінің профессоры
РФ Үкіметі жанындағы Қаржы университеті
Мәскеу қ., Ресей
e-mail: nicki.lena@yandex.ru

Гайнутдинова М.Н.

бизнес-талдау департаментінің аспиранты
РФ Үкіметі жанындағы Қаржы университеті
Мәскеу қ., Ресей
e-mail: EVNikiforova@fa.ru

ТҮЙІН

COVID–19 ПАНДЕМИЯСЫ ЖАҒДАЙЫНДА ТИІМДІЛІКТІ МЕМЛЕКЕТТІК АУДИТ ҚҰРАЛДАРЫН КЕҢЕЙТУ

Қазіргі жағдайда мемлекеттік органдар олардың қызметі ашық болған кезде тиімді жұмыс істейді. Ашық үкімет азаматтарға мемлекеттік басқару процестеріне және, сайып

келгенде, салық төлеушілердің ақшасын пайдалануға мүмкіндік береді. Осы тұрғыда ЖА-О-ға өте маңызды міндет жүктелген – бюджет қаражатының тиісті және тиімді пайдала-

нылуын бақылауды жүзеге асыру. Осылайша, ЖАО өздерінің ашықтығы азаматтардың мемлекетті басқаруға қатысу құқықтарын іске асыруға ықпал етеді. COVID-19 пандемиясының басталуымен ашықтық одан да өзекті сипат алды. Азаматтар Үкіметтің Денсаулық сақтау, әлеуметтік қамсыздандыру, экономика және білім беру саласындағы дағдарысты және ең

өткір мәселелерді шешуге қалай қарайтынын білгісі келеді. Нәтижесінде, азаматтық қоғам бақылаудың негізгі мемлекеттік органдарының бірі ретінде ЖАО қызметіне көп көңіл бөледі.

Түйін сөздер: мүмкіндіктер, аудит, бұзушылықтар, процесс, жүйе, федералды жобалар, қаржы.

Nikiforova E.V.

Doctor of Economics, Professor of the
Department of Business Analytics
Financial University under the Government of the
Russian Federation
Moscow, Russia
e-mail: nicki.lena@yandex.ru

Gainutdinova M.N.

postgraduate student of the Department of
Business Analytics
Financial University under the
Government of the Russian Federation
Moscow, Russia
e-mail: EVNikiforova@fa.ru

SUMMARY

EXPANDING THE TOOLS OF STATE EFFICIENCY AUDIT IN THE CONTEXT OF THE COVID-19 PANDEMIC

In modern conditions, public authorities function most effectively when their activities are open. Open government provides citizens with an opportunity to look at the processes of government and, ultimately, the use of taxpayers' money. In this context, the SAI has an extremely important task – to monitor the proper and effective use of budget funds. Thus, the openness of the SAI itself contributes to the realization of citizens' rights to participate in government. With the beginning of the

COVID-19 pandemic, openness has become even more relevant. Citizens want to know how the Government approaches the crisis and the most pressing issues in the field of health, social security, economy and education. As a result, civil society pays increased attention to the activities of the SAI as one of the main state control bodies.

Keywords: opportunities, audit, violations, process, system, federal projects, finance.

Мемлекет жүз пайыз қатысатын «Зерттеулер, талдау және тиімділікті бағалау орталығы» жауапкершілігі шектеулі серіктестігі (бұдан әрі – Серіктестік) Қазақстан Республикасының заңнамасына сәйкес құрылды және мемлекеттік органдарды бағалаудың мемлекеттік жүйесін институционалдық нығайту, мемлекеттік аудитті және қаржылық бақылауды дамыту мен жетілдіруге жәрдемдесу, мемлекеттік аудиттің кәсіби құзыретті кадрларын қалыптастыру үшін жағдай жасау мақсатында әділет органдарында тіркелді.

Республикалық бюджеттің атқарылуын бақылау жөніндегі есеп комитеті мемлекеттік басқару органы болып табылады.

Қызмет түрлері:

- орталық мемлекеттік және облыстардың, республикалық маңызы бар қалалардың, астананың жергілікті атқарушы органдары қызметінің тиімділігін бағалауды ұйымдастырушылық, сараптамалық-талдамалық, әдіснамалық сүйемелдеу және оған қатысу;
- мемлекеттік қаржылық бақылаудың өзекті мәселелері бойынша қолданбалы ғылыми зерттеулер жүргізу;
- экономика және қаржы саласында зерттеулер жүргізу;
- мемлекеттік аудит және қаржылық бақылау кадрларын даярлау, қайта даярлау және олардың біліктілігін арттыру, сондай-ақ экономика, қаржы, мемлекеттік басқару саласында оқыту курстарын өткізу;
- мемлекеттік аудитор біліктілігін иеленуге үміткер адамдардың білімін растау;
- Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетімен бірлесіп «Мемлекеттік аудит» мамандығының барлық үш деңгейі (бакалавр, магистратура және докторантура) бойынша кадрлар даярлауды жүзеге асыру;
- мемлекеттік аудит және қаржылық бақылау саласындағы оқу әдебиеттерін, оқу-әдістемелік құралдарды шығару.

2009 жылғы қаңтардан бастап Орталық «Мемлекеттік Аудит – Государственный Аудит» журналын шығарып келеді, мұнда мемлекеттік аудит және қаржылық бақылау жүйесін және тұтас қаржы жүйесін дамытудың маңызды мәселелеріне арналған мақалалар тоқсан сайын жарияланады. Осы кезеңде ғылым кандидаттары, экономика ғылымдарының Ph. D. докторлары, АССА және СИПФА біліктілігі бар мамандар, сондай-ақ мемлекеттік аудитор және «Кәсіби бухгалтер» біліктілігі бар мамандар мақалаларын жариялады.

Кері байланыс:

Мекенжайы: Z05K5K8, Нұр-Сұлтан қ., Мәңгілік Ел даңғылы, 8-ғимарат, «Министрліктер үйі»
Сайты: www.cifn.kz
Электрондық пошталық: info@cifn.kz
Тел.: + 7 (7172) 74-17-33

Товарищество с ограниченной ответственностью «Центр исследований, анализа и оценки эффективности» (далее – Товарищество) со стопроцентным участием государства создано в соответствии с законодательством Республики Казахстан и зарегистрировано в органах юстиции, в целях институционального укрепления государственной системы оценки государственных органов, содействия в развитии и совершенствовании государственного аудита и финансового контроля, создания условий для формирования профессиональных компетентных кадров государственного аудита.

Органом государственного управления является Счетный комитет по контролю за исполнением республиканского бюджета.

Виды деятельности:

- организационное, экспертно-аналитическое, методологическое сопровождение и участие в оценке эффективности деятельности центральных государственных и местных исполнительных органов областей, городов республиканского значения, столиц;
- проведение прикладных научных исследований по актуальным вопросам государственного финансового контроля;
- проведение исследований в области экономики и финансов;
- подготовка, переподготовка и повышение квалификации кадров государственного аудита и финансового контроля, а также проведение обучающих курсов в сфере экономики, финансов, государственного управления;
- подтверждение знаний лиц, претендующих на присвоение квалификации государственного аудитора;
- совместно с Евразийским национальным университетом им. Л.Н. Гумилева осуществляется подготовка кадров по всем трем уровням специальности «Государственный аудит» (бакалавр, магистратура и докторантура);
- выпуск учебной литературы, учебно-методических пособий в области государственного аудита и финансового контроля.

С января 2009 года Центр выпускает журнал «Мемлекеттік Аудит – Государственный Аудит», в котором ежеквартально публикуются статьи, посвященные важным вопросам развития системы государственного аудита и финансового контроля и финансовой системы в целом. За этот период свои статьи публиковали кандидаты наук, доктора экономических наук, доктора Ph.D, специалисты с квалификацией АССА и СИПФА, а также специалисты имеющих квалификацию государственный аудитор и «Профессиональный бухгалтер».

Обратная связь:

Адрес: Z05K5K8, г. Нур-Сұлтан, пр.Мәңгілік Ел, здание 8, «Дом министерств»
Сайт: www.cifn.kz
Электронная почта: info@cifn.kz
Тел.: + 7 (7172) 74-17-33

Center for Research, Analysis and Evaluation of Efficiency Limited Liability Partnership (hereinafter referred to as – Partnership) with 100% state participation was established in accordance with the legislation of the Republic of Kazakhstan and registered in the judicial authorities in order to strengthen the state system of assessment of state bodies, assist in the development and improvement of government audit and financial control, create conditions for the formation of professional competent personnel of government audit.

The government body is the Accounts Committee for Control over Execution of the Republican Budget.

Types of activity:

- organizational, expert-analytical, methodological support and participation in the assessment of the effectiveness of the central state and local executive bodies of regions, cities of national significance, the capital;
- carrying out of applied scientific researches on topical issues of state financial control;
- carrying out of research in the field of economics and finance;
- training, retraining and advanced training of government audit and financial control personnel, as well as conducting training courses in the field of economics, finance, and public administration;
- confirmation of the knowledge of persons applying for the qualification of government auditor;
- together with the Eurasian National University named after L.N. Gumilyov training is carried out on all three levels of the specialty “Government Audit” (bachelor, master and doctoral studies);
- issuing of educational literature, study guides in the field of government audit and financial control.

Since January 2009, the Center has been publishing the “Мемлекеттік Аудит - State audit” journal, which publishes quarterly articles on important issues of development of the government audit system and financial control and the financial system as a whole. During this period candidates of science, doctors of economics, Ph. D, specialists with ACCA and CIPFA qualifications, as well as specialists with the qualifications of government auditor and “Professional accountant” published their articles.

Feedback:

Address: Mangilik El ave., building 8, «House of Ministries», Nur-Sultan city, Z05K5K8
Web-site: www.cifn.kz
E-mail: info@cifn.kz
Tel.: + 7 (7172) 74-17-33

СЕМИНАРЫ, ПРОВЕДЕНИЕ КОТОРЫХ ПЛАНИРУЕТСЯ ТОО «ЦЕНТР ИССЛЕДОВАНИЙ, АНАЛИЗА И ОЦЕНКИ ЭФФЕКТИВНОСТИ» В 2022 ГОДУ

ТОО «Центр исследований, анализа и оценки эффективности» во исполнение поручения Координационного совета органов государственного аудита и финансового контроля от 30 ноября 2021 года планирует в январе 2022 года проведение семинара по вопросам аудита консолидированной финансовой отчетности.

На семинаре будут рассмотрены особенности, практические методы планирования, основные этапы и проблемные вопросы проведения аудита консолидированной финансовой отчетности.

*** Центр ежегодно проводит семинары по следующим темам:**

- Аудит финансовой отчетности,
- Аудит эффективности,
- Аудит соответствия,
- Аудит специального назначения,
- Система управления рисками,
- Оценка эффективности деятельности государственных органов,
- Ведение бухгалтерского учета и составление финансовой отчетности в соответствии с международными стандартами,
 - Применение законодательства в сфере государственных закупок,
 - Трудовое законодательство,
 - Делопроизводство,
 - Планирование и исполнение бюджета,
 - Государственное планирование,
 - Международные квалификации: CertIPSAS (Сертификат по международным стандартам учета в государственном секторе) ACCA, CIMA «Управление эффективностью бизнеса» (P1,P2) , ACCA F5 «Performance Management (PM)» (Управление эффективностью деятельности), ACCA F8 «Audit and Assurance (AA)» (Аудит и сопутствующие услуги), ACCA F9 «Financial Management (FM)» (Финансовый менеджмент), DipIFR (ACCA).

**Возможны корпоративные семинары по темам, согласованным с Заказчиком.
Действует гибкая система скидок.*

Учитывая эпидемиологическую ситуацию, семинары проводятся в онлайн или офлайн формате.

По всем вопросам обращаться по следующим телефонам:

8 (7172) 74-22-23, 74-19-31, 74-20-58, факс 74-25-58;

e-mail: seminar@cifn.kz; сайт: www.cifn.kz

По вопросам заключения договора на обучение: тел. (7172) 74-27-23